

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

ERGENLERDE BELİRSİZLİĞE TAHAMMÜLSÜZLÜK, ÖZNEL İYİ OLUŞ VE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIĞIN YORDAYICISI OLARAK KORONAVİRÜS FOBİSİ

Müjgan ÜLKER

Doktora Tezi

Ankara, 2024

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye... En İyiyeye...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

ERGENLERDE BELİRSİZLİĞE TAHAMMÜLSÜZLÜK, ÖZNEL İYİ OLUŞ VE PSİKOLOJİK
SAĞLAMLIĞIN YORDAYICISI OLARAK KORONAVİRÜS FOBİSİ

CORONAVIRUS PHOBIA AS PREDICTOR OF INTOLERANCE FOR UNCERTAINTY,
SUBJECTIVE WELL-BEING, PSYCHOLOGICAL RESILIENCE AMONG ADOLESCENTS

Müjgan ÜLKER

Doktora Tezi

Ankara, 2024

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne,

M¼jgan ÜLKER'in hazırladığı "Ergenlerde Belirsizliğe Tahamm¼ls¼zl¼k, Özneİ İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlığın Yordayıcısı Olarak Koronavir¼s Fobisi" başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından **Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

J¼ri Başkanı Prof. Dr. Kemal ÖZTEMEL

J¼ri Üyesi (Danışman) Prof. Dr. Filiz BİLGE

J¼ri Üyesi Prof. Dr. şerife IşIK

J¼ri Üyesi Prof. Dr. Meliha TUZGÖL
DOST

J¼ri Üyesi Doç. Dr. Selen DEMİRTAş
ZORBAZ

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisans¼st¼ Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri üyeleri tarafından 27 / 06 / 2024 tarihinde uygun gör¼lm¼ř ve Enstit¼ Yönetim Kurulunca / / tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail Hakkı MİRİCİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

Öz

Bu araştırmanın amacı koronavirüs salgın sürecinde koronavirüs fobisi yaşayan ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlıklarının nasıl etkilendiğini ortaya koymaktır. Araştırma nicel ve nitel verilerin toplandığı yakınsayan karma desende düzenlenmiştir. Katılımcılar salgında Ankara’da lise öğrenimi gören ergenlerdir. Verilerin toplanması için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu’ndan izin alınmıştır. Nicel çalışmada “Koronavirüs Fobisi Ölçeği”, “Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği”, “Öznel İyi Oluş Ölçeği-Lise Formu”, “Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği”, “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Toplam 1011 ergenin verileri SPSS 21’de analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre ergenlerin koronavirüs fobilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük ve öznel iyi oluşu yordadığı, psikolojik sağlamlıklarını ise yordamadığı saptanmıştır. Ergenlerin koronavirüs fobilerinin cinsiyete, koronavirüsten dolayı yakınını kaybetme, lise türlerine göre farklılaştığı, kendisi ve aile üyelerinin koronavirüse yakalanmasına göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlüklerinin cinsiyete, koronavirüsten dolayı yakınını kaybetmeye, lise türüne göre farklılaştığı; kendisi ve aile üyelerinin koronavirüse yakalanmasına göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Ergenlerin öznel iyi oluşlarının cinsiyete göre farklılaştığı, kendisi ve aile üyelerinin koronavirüse yakalanma, koronavirüsten dolayı yakınını kaybetme, okul türüne göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ergenlerin psikolojik sağlamlıkları koronavirüsten dolayı yakınını kaybetme ve lise türüne göre farklılaşmaktayken; cinsiyete, kendisi ve aile üyelerinin koronavirüse yakalanmasına göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Nitel verilerin toplanması için odak grup görüşmesi yapılmıştır. Veriler “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” ile toplanmıştır. Görüşmeler 9., 10. ve 11. sınıflarda öğrenim gören 27 ergenle yapılmış ve ergenlerin koronavirüs fobisi, belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlıklarına ilişkin algıları belirlenmiştir. Görüşmeler NVivo programında analiz edilmiştir. Nitel verilerin nicel verileri desteklediği saptanmıştır. Araştırma bulguları, alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır. Ayrıca araştırmacı, uygulayıcı ve politikacılara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: koronavirüs fobisi, ergenlik dönemi, belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş, psikolojik sağlamlık

Abstract

The aim of this study is to reveal how intolerance of uncertainty, subjective well-being and psychological resilience of adolescents who experience coronavirus phobia during the coronavirus pandemic are affected. The study was organized in a convergent mixed design model in which both quantitative and qualitative data were collected. The study focuses on high school students in Ankara province during the coronavirus pandemic, obtaining permission from the Hacettepe University Ethics Commission for data collection. "Coronavirus Phobia Scale", "Intolerance of Uncertainty Scale", "Adolescent Subjective Well-Being Scale", "Child and Adolescent Psychological Resilience Scale" and "Personal Information Form" were used to collect quantitative data. The scales were applied to 1024 adolescents and 1011 of them were found to be suitable for analysis. Quantitative data were analyzed in SPSS 21 program. According to the results of the analysis, adolescents' coronavirus phobias predicted intolerance of uncertainty, subjective well-being, but not psychological resilience. The differentiation of adolescents' coronavirus phobias, intolerance of uncertainty, subjective well-being and psychological resilience according to gender, high school type, whether they or their family members were infected with coronavirus, and whether they lost a relative due to coronavirus were analyzed. Qualitative data were collected from 27 adolescents studying in 9th, 10th and 11th grades. Interviews were analyzed in NVivo program. Qualitative data results showed that there was a relationship between adolescents' coronavirus phobia and intolerance of uncertainty, subjective well-being and psychological resilience. The study's findings, based on qualitative data, were analyzed within the literature framework, offering recommendations for researchers, practitioners, and administrators.

Keywords: coronavirus phobia, adolescence, intolerance of uncertainty, subjective well-being, psychological resilience

Teşekkür

Öncelikle doktora eğitimim süresince engin bilgisi ve desteğini eksik etmeyen değerli danışmanım Prof. Dr. Filiz BİLGE'ye teşekkürü bir borç bilirim. Değerli hocamın sabrı, titizliği ve geniş bilgi yelpazesinden kendime çok şey kattım. Tez İzleme Komitesinde bulunan Prof. Dr. Şerife IŞIK ve Prof. Dr. Meliha TUZGÖL DOST'a bu uzun süreçte destek ve tecrübelerini bana yansıttıkları için teşekkür ederim. Tez Savunma Jürisinde bulunan Prof. Dr. Kemal ÖZTEMEL ve Doç. Dr. Selen DEMİRTAŞ ZORBAZ'a önerileri ve kıymetli geri bildirimleri için teşekkür ederim.

Tezimin analizleri konusunda yardımcı olan Doç. Dr. Sümeyra SOYSAL ve Dr. Sevilay ATMACA'ya teşekkür ederim. Her soruma sabırla cevap verdiler. Her zaman ulaşabildiğim ve vakitlerini bana ayırdıkları için teşekkür ederim.

Doktora sürecime başlamamda beni cesaretlendiren ve eğitimim boyunca her zaman destek olan sevgili eşim Özgür ÜLKER'e teşekkür ederim. Çocuklarımla bakımı üstlenip, çoğu zaman ev işlerinde yardımcı olduğu için bu eğitimimi daha kolay tamamlayabildim. Sevgili çocuklarımla Aras ÜLKER ve Tuna ÜLKER sizle beraber büyüyüp yol aldım. İyi ki benim çocuklarımsınız.

Doktora eğitimime başladığımda bana destek olan annem Elif KOCA, ablam Fatoş VURAL ve kardeşim Müjdenur KOCA'ya tüm destekleri için teşekkür ederim. Sevgili babam Osman KOCA doktorayı kazandığımı duyunca çok mutlu olmuştu. Keşke sende bu günleri görebilseydin baba. Nur içinde uyu.

Doktoraya hazırlanırken desteğini esirgemeyen sevgili görümcem Ayfer DEMİRCİ'ye teşekkür ederim. Rahmetli kayınvalidem Aysel ÜLKER çok sevinmişti doktoraya başladığım için. Mekanı cennet olsun. Kayınbabam Kemal ÜLKER'e ve kaynım Yılmaz ÜLKER'e destekleri için teşekkür ederim. Her zaman eğitimimden gururla bahseden tüm akrabalarıma, sevdiklerime çok teşekkür ederim.

İçindekiler

Kabul ve Onay.....	i
Öz.....	ii
Abstract.....	iv
Teşekkür.....	v
İçindekiler.....	vi
Tablolar Dizini.....	x
Şekiller Dizini.....	xii
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	xiii
Bölüm 1 Giriş.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	7
Araştırma Problemi.....	10
Alt Problemler.....	11
Sayıtlılar.....	11
Sınırlılıklar.....	12
Tanımlar.....	12
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	14
Koronavirüs Salgını ve Fobisi.....	14
Koronavirüs Fobisi ve İlgili Araştırmalar.....	18
Belirsizliğe Tahammülsüzlük.....	20
Belirsizliğe Tahammülsüzlüğe İlişkin Kuramlar.....	22
Belirsizliğe Tahammülsüzlük ile İlgili Araştırmalar.....	24
Öznel İyi Oluş.....	26
Öznel İyi Oluşa İlişkin Kuramlar.....	27
Öznel İyi Oluş ile İlgili Araştırmalar.....	29
Psikolojik Sağlık.....	31

Ekolojik Kurama Göre Psikolojik Sağlık.....	33
Psikolojik Sağlık ile İlgili Araştırmalar	38
Bölüm 3 Yöntem.....	41
Araştırmanın Türü	41
Çalışma Grupları.....	42
Veri Toplama Süreci.....	45
Veri Toplama Araçları	46
Verilerin Analizi	51
Nicel Verilerin Analizi	51
Nitel Verilerin Analizi	59
Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliğinin Sağlanması Süreci	59
Bölüm 4 Bulgular, Yorumlar ve Tartışma.....	63
Araştırmanın Nicel Bulguları.....	63
Ergenlerde Koronavirüs Fobisinin Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Öznel İyi Oluş ve Psikolojik Sağlıklarını Yordama Durumlarına İlişkin Bulgular	63
Ergenlerde Koronavirüs Fobisinin Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	64
Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	70
Ergenlerde Öznel İyi Oluşun Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	75
Ergenlerde Psikolojik Sağlığın Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	76
Ergenlerin Koronavirüs Fobisi Oluşumu, Koronavirüs Salgın Sürecinde Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Öznel İyi Oluş ve Psikolojik Sağlıklarına İlişkin Algılarına Yönelik Bulgular	78
Araştırmanın Nitel Bulguları	79
Ergenlerde Koronavirüs Fobisi Oluşumu ve Belirsizliğe Tahammülsüzlüğe İlişkin Nitel Bulgular.....	80

Ergenlerin Koronavirüs Salgın Döneminde Öznel İyi Oluşlarına Yönelik Nitel Bulgular.....	85
Ergenlerde Koronavirüs Salgın Sürecinin Psikolojik Sağlamlıklarına Yönelik Nitel Bulgular.....	90
Tartışma.....	102
Koronavirüs Fobisi ile Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Öznel İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Değişkenlerinin İlişkinine Yönelik Tartışma.....	102
Ergenlerde Koronavirüs Fobisinin Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tartışma.....	104
Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tartışma	107
Ergenlerde Öznel İyi Oluşun Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tartışma.....	110
Ergenlerde Psikolojik Sağlamlığın Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tartışma.....	111
Ergenlerin Koronavirüs Fobisi Oluşumuna İlişkin Algıları ve Koronavirüs Salgın Sürecinde Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Öznel İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlıklarına İlişkin Algılarına İlişkin Tartışma	113
Bölüm 5 Sonuç ve Öneriler.....	121
Sonuç.....	121
Öneriler	123
Kaynaklar	127
EK-A: Koronavirüs 19 Fobisi (CP19-S) Ölçeği (Örnek Sorular).....	158
EK-B: Öznel İyi Oluş Ölçeği (Lise Formu) (Örnek Sorular).....	159
EK-C: Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12) (Örnek Sorular)	160
EK-Ç: Çocuk Ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (ÇGPSÖ-12) (Örnek Sorular)	161
EK-D: Kişisel Bilgi Formu	162
EK-E: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	163

EK-F: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Veli İzni)	165
EK-G: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Ergen).....	166
EK-H: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Veli)	167
EK-I: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Ergen)	168
EK-İ: Ölçek İzinleri.....	169
EK-J: Araştırma Etik Komisyon İzin Muafiyeti Formu/ Araştırma Etik Komisyonu Onay Bildirimi	171
EK-K: Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni	172
EK-L: Etik Beyanı	173
EK-M: Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu	174
EK-N: Thesis/Dissertation Originality Report.....	175
EK-O: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı.....	176

Tablolar Dizini

Tablo 1 <i>Birinci Çalışma Grubuna Ait Değişkenlerin Dağılımı</i>	43
Tablo 2 <i>İkinci Çalışma Grubuna Ait Değişkenlerin Dağılımı</i>	44
Tablo 3 <i>Ölçeklerin Faktör Yapısı İçin Uyum İyilik İndeksleri</i>	52
Tablo 4 <i>Ölçeklerin Güvenilirlik İndeksleri</i>	58
Tablo 5 <i>Regresyon Analizi Sonuçları</i>	63
Tablo 6 <i>Ergenlerde Koronavirüs Fobisinin Cinsiyete Göre t Testi Sonucu</i>	64
Tablo 7 <i>Ergenlerde Koronavirüs Fobisinin Koronavirüse Yakalanma Durumuna Göre t Testi Sonucu</i>	65
Tablo 8 <i>Ergenlerde Koronavirüs Fobisinin Aile Üyelerinin Koronavirüse Yakalanma Durumuna Göre t Testi Sonucu</i>	66
Tablo 9 <i>Ergenlerde Koronavirüs Fobisinin Koronavirüsten Dolayı Yakınını Kaybetme Durumuna Göre t Testi Sonucu</i>	66
Tablo 10 <i>Ergenlerde Koronavirüs Fobisinin Lise Türüne Göre ANOVA Sonucu</i>	68
Tablo 11 <i>Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Cinsiyete Göre t Testi Sonucu</i>	71
Tablo 12 <i>Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Koronavirüse Yakalanma Durumuna Göre t Testi Sonucu</i>	72
Tablo 13 <i>Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Aile Üyelerinin Koronavirüse Yakalanma Durumuna Göre t Testi Sonucu</i>	72
Tablo 14 <i>Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Koronavirüsten Dolayı Yakınını Kaybetme Durumuna Göre t Testi Sonucu</i>	73
Tablo 15 <i>Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Lise Türüne Göre ANOVA Sonucu</i>	73
Tablo 16 <i>Ergenlerde Öznel İyi Oluşun Cinsiyet, Koronavirüse Yakalanma, Aile Üyelerinin Koronavirüse Yakalanması, Koronavirüsten Dolayı Yakınını Kaybetme Durumuna Göre t Testi Sonucu</i>	75
Tablo 17 <i>Ergenlerde Öznel İyi Oluşun Lise Türüne Göre ANOVA Sonucu</i>	76
Tablo 18 <i>Ergenlerde Psikolojik Sağlamlığın Cinsiyet, Koronavirüse Yakalanma, Aile Üyelerinin Koronavirüse Yakalanma, Koronavirüsten Dolayı Yakınını Kaybetme Durumuna Göre t Testi Sonucu</i>	77
Tablo 19 <i>Ergenlerde Psikolojik Sağlamlığın Lise Türüne Göre ANOVA Sonucu</i>	77
Tablo 20 <i>Ergenlerin Koronavirüs Fobisi, Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Öznel İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlıklarına İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları</i>	78
Tablo 21 <i>Ergenlerde Koronavirüs Fobisi Oluşumu ve Koronavirüs Salgın Sürecinde Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Topluma İlişkin Faktörlerinin Kod ve Frekans Sonuçları</i>	81

Tablo 22 Ergenlerin Koronavirüs Salgın Sürecinde Belirsizliğe Tahammülsüzlüklerine Yönelik Bireysel Çözümlerinin (Baş Etme Stratejileri) Kod ve Frekans Sonuçları	83
Tablo 23 Ergenlerde Koronavirüs Salgın Sürecinde Öznel İyi Oluşlarına Yönelik Olumlu Duygulanım Kategorisinin Kod ve Frekans Sonuçları.....	85
Tablo 24 Ergenlerin Koronavirüs Salgın Döneminin Öznel İyi Oluşa Yönelik Olumsuz Duygulanım Kategorisinin Kod ve Frekans Sonuçları.....	87
Tablo 25 Ergenlerde Koronavirüs Salgın Döneminde Öznel İyi Oluşlarına Yönelik Yaşam Doyumu Kategorisinin Kod ve Frekans Sonuçları	89
Tablo 26 Ergenlerde Koronavirüs Salgın Sürecinde Psikolojik Sağlık/Okula İlişkin Faktörlerin Kod ve Frekans Sonuçları	90
Tablo 27 Ergenlerde Koronavirüs Salgın Sürecinde Psikolojik Sağlık/Bireysel Faktörlere İlişkin Kod ve Frekans Sonuçları	94
Tablo 28 Ergenlerin Koronavirüs Salgın Sürecinde Psikolojik Sağlık/ Ailevi Faktörlere İlişkin Kod ve Frekans Sonuçları	95
Tablo 29 Ergenlerde Koronavirüs Salgın Sürecinde Psikolojik Sağlık/Topluma İlişkin Faktörlerin Kod ve Frekans Sonuçları	97
Tablo 30 Ergenlerde Koronavirüs Salgın Döneminde Psikolojik Sağlık/ Baş etme Yöntemlerinin Kod ve Frekans Sonuçları	98

Şekiller Dizini

Şekil 1 <i>Yakınsayan Paralel Desen</i>	42
Şekil 2 <i>Öznel İyi Oluş Ölçeğine İlişkin Yol Katsayıları Diyagramı</i>	55
Şekil 3 <i>Koronavirüs 19 Fobisi Ölçeğine İlişkin Yol Katsayıları Diyagramı</i>	56
Şekil 4 <i>Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeğine İlişkin Yol Katsayıları Diyagramı</i>	57
Şekil 5 <i>Psikolojik Sağlık Ölçeğine İlişkin Yol Katsayıları Diyagramı</i>	58
Şekil 6 <i>Model Koronavirüs Fobisi</i>	100
Şekil 7 <i>İlişkisel Model Koronavirüs Fobisi</i>	101

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

AFA: Açımlayıcı Faktör Analizi

AMOS: Moment Yapılar Analizi (Analysis of Moment Structures)

APA: Amerikan Psikoloji Birliği (American Psychological Association)

BTÖ: Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği

C19P-S: Koronavirüs Fobisi Ölçeği (Covid-19 Phobia Scale)

ÇGPSÖ-12: Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği-12

DSM-V: Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders)

DFA: Doğrulayıcı Faktör Analizi

GFI: Uyum İyiliği İndeksi (Goodness of Fit Index)

KBF: Kişisel Bilgi Formu

LGS: Liselere Giriş Sınavı

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

RMSEA: Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation)

SPSS: Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programı (Statistical Package for the Social Sciences)

TBM: Türkiye Bağımlılıkla Mücadele

TDK: Türk Dil Kurumu

TEDMEM: Türk Eğitim Derneği Düşünce Kuruluşu

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

WHO: Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)

YKS: Yükseköğretim Kurumları Sınavı

Bölüm 1

Giriş

Bu bölümde araştırmaya ilişkin problem durumuna değinilmiştir. Sonrasında araştırmaya ilişkin amaç ve önem, problem cümlesi, alt problemler, sayılılar, sınırlılıklar belirtilmiştir. Bölüm sonunda da araştırmaya ilişkin tanımlar yapılmıştır.

Problem Durumu

İnsanlar yüzyıllar boyunca pek çok salgına maruz kalmıştır. Çoğu insan bu sebeplerden dolayı yaşamını yitirmiştir. Türk Dil Kurumu (TDK) (2021) salgını insan ve hayvanlara kısa sürede bulaşan virüsün yaptığı hastalık olarak tanımlamaktadır. Salgın hastalığın kısa sürede ülkelere hatta kıtalara yayılmasına ise pandemi denilmektedir (TDK, 2021). Çin'in Wuhan kentinde 2019 yılının Aralık ayında ilk olarak ortaya çıkan Sars-Cov-2 virüsünün yayılmasıyla başlayan koronavirüs salgını tüm dünyada hala etkisini korumaktadır. Türkiye'de koronavirüs hastalığı tanısı ilk olarak 11 Mart 2020 tarihinde konulmuştur.

Virüsün başka kıta ve ülkelere yayılmasından dolayı ölümler artmıştır (Wu & McGoogan, 2020). Vaka sayılarının hızla yükselmesi ve virüsten dolayı ölüm sayısının artmasından dolayı Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2020) 11 Mart 2020 tarihinde insanları korumak adına acil durum ve pandemi ilan etmiştir. WHO aşı, ilaç tedavisi gibi pandemiyi bitirecek çalışmalar için bilim insanlarından yardım istemiştir. Salgının başlamasından bu yana geçen zaman içinde pek çok aşı ve ilaç çalışması yapılmıştır. Dünya çapında pek çok kişi aşı olmasına rağmen salgın beş yıldır devam etmektedir. Aşılanmaya rağmen hala salgının devam etmesi bireylerin hayatını olumsuz etkilemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Genelgesi (2020) doğrultusunda okul, alışveriş merkezleri, kuaför ve berberler, lokanta, pastane ve kafe gibi insanların toplu olarak bulunabileceği yerler kapatılmıştır. Bunun yanında aynı Genelge (2020)

doğrultusunda yaşlı ve kronik hastalığı bulunan kişilerde daha yıkıcı sonuçlar doğurduğu için Türkiye’de ilk olarak 65 yaş üstü vatandaşların sokağa çıkması yasaklanmış sonrasında ise gençlerin hastalığı taşıyıcı riskleri olduğu için 20 yaş altı çocuk ve gençlerin sokağa çıkması kısıtlanmıştır. Çalışan bireylere yönelik yarı zamanlı çalışma getirilmiştir. Bu tür tedbirler ile Türkiye tam kapanma durumu ilan edilmiş ve sokağa çıkma yasakları başlamıştır. Tam kapanma dönemi hafta sonları, İçişleri Bakanlığı’nın belirttiği zaman dilimlerinde gerçekleştirilmiştir. Resmi Gazete’de (2021) tam kapanma süresinin 2021 Temmuz ayında sona erdiği ilan edilmiştir.

Virüs pek çok insanın hayatını ekonomik, fiziksel ve ruhsal olarak olumsuz etkilemiştir (Arpacı vd., 2020). Eğitim-öğretim sistemi içinde yer alan çocuklarla ergenlerin öğrenim yaşamı da bundan büyük ölçüde payını almıştır. Bu süreçte vaka sayısı azaldığı zaman dilimlerinde hibrit eğitim sistemine (yarı yüz yüze yarı uzaktan eğitim) geçilmiştir.

Salgının ruhsal boyutuna bakıldığında insanların genellikle korku ve panik yaşadığı görülmektedir. Theresa vd. (2014) tarih boyunca yaşanan SARS, MERS, ebola, zika ve H1N1 virüs salgınlarının insanları olumsuz etkilediğini ve korku, panik bozukluklarına sebep olduğunu belirtmektedir. Daha önceki yıllara göre teknolojik gelişmelerin oldukça hızlanmasına paralel olarak sosyal medya kullanımının da yoğun olduğu bu dönemde insanlar hemen her konuda çok kısa bir sürede bilgiye erişebilmektedir. Anında bilgi sahibi olmak bir yandan olumlu iken diğer yandan sürekli koronavirüs salgını ile ilgili anlık gelişmeleri öğrenmek insanlarda korku ve kaygı seviyesini artırmaktadır (Arpacı vd., 2020).

Koronavirüs salgını bitse bile ruh sağlığı alanındaki etkisinin yıllarca devam edeceği uzmanlar tarafından belirtilmektedir. Ruh sağlığı alanında oluşan etkilerden biri ise bireylerin koronavirüs olacağına dair korku ve şüphe yaşamasıdır. Özellikle ergenlik döneminde olan bireylerde yaşanan korku ve tedirgin ruh hali pek çok alana yansiyabilmektedir. Bu durumun kimlik bulma aşamasında (Erikson, 1980) olan ergenlerde etkisini uzun süre devam ettirecek ruhsal bozukluklara sebep olacağı söylenebilir.

Ergenlik dönemi bireylerin kimliklerini bulmak için aileden uzaklaşıp arkadaşlarını önemsedikleri süreçtir. Ortaokuldan lise mezuniyetine kadar olan 11-18 yaş aralığındaki zamanı kapsayan bu süreçte pek çok şeyin başlangıcı yaşanmaktadır. Çocukluğun sona ermesi, yetişkin bir birey olmak için ilk adımların atılması, aileden bağımsız hareket etme isteği gibi bireyleşme hareketleri ergenlik ve yetişkinlik için önemlidir. Ancak 2019 yılından başlayarak tüm dünyayı ele geçiren koronavirüs salgını ergenlik dönemine özgü kimlik bulma sürecini olumsuz etkilemiştir. Koronavirüs salgını sırasında elde edilen araştırma sonuçları bu süreçten en çok çocuk, ergen ve yaşlıların etkilendiğini göstermektedir (Aşkın vd., 2019). Jefsen vd. (2020) bilişsel, duygusal, fiziksel ve psikolojik alanlarda gelişimlerini tamamlayamadıkları için ergenlerin koronavirüs salgınının yarattığı olumsuzluklardan en fazla etkilenen grup olduğunu belirtmektedir. Ergenlik döneminde bireyin kısıtlamalar karşısında anksiyete, korku, yalnızlık, geleceğe karşı umutsuzluk gibi olumsuz duygular yaşadıkları görülmektedir (Bozkurt vd., 2020). Salgın koşulları gereği sürekli evde kalmak, eğitim hayatına uzaktan devam etmek, arkadaşlar ile vakit geçirememek gibi etkenlerin ergenlerin yaşadıkları kimlik karmaşasını artırdığı söylenebilir. Salgını kontrol etmek amacıyla diğer insanlardan izole olmak fiziksel sağlığı olumlu etkileyebilir ancak sosyal izolasyon ruh sağlığını önemli ölçüde olumsuz etkilemektedir (Holt-Lunstad, 2007).

Yukarıda ifade edildiği gibi koronavirüs salgınının etkisini azaltmak amacıyla diğer alanların yanı sıra eğitimde de pek çok düzenleme getirilmiştir. Ergenlerin kısıtlama içinde eğitime devam edebilmeleri için uzaktan eğitime geçilmiştir. Anadolu Üniversitesi Uzaktan Eğitim Sözlüğü'ne (2024) göre uzaktan eğitim, bireylerin zaman ve mekân sınırlaması olmadan basılı materyallerin yanında her türlü iletişim teknolojilerinden faydalanması süreci olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca uzaktan eğitimde birey öğretim etkinliklerine katılmakta, eğitsel kaynak ve içeriklere eş zamanlı veya eş zamansız olarak erişebilmektedir (Doğrukök ve diğerleri, 2021). Koronavirüs salgınının başlamasıyla birlikte, gelişen teknoloji ile eğitim birbirini tamamlar hale gelmiştir. Uzaktan eğitim herhangi bir nedenden dolayı örgün eğitime devam edemeyen öğrenciler için kullanılırken koronavirüs salgınından dolayı örgün eğitimi

tamamlamak için kullanılmaya başlanmıştır. Ancak pek çok avantajının yanında uzaktan eğitimin ergenler üzerinde dezavantajları da olduğu görülmektedir. Buna örnek olarak Doğrukök vd. (2021) tarafından lise öğrencileriyle yapılan çalışma sonuçları verilebilir. Araştırmada ergenlerin uzaktan eğitimden mutsuz oldukları ve sınıf ortamında ders görmek istedikleri belirlenmiştir. Okul ergenlerin eğitim-öğretime devam etmelerinin yanında, sosyalleşmelerine katkı sağlayan önemli bir kurumdur. Bundan dolayı zorunlu izolasyon sürecinde ergenlerin psikolojik sağlıklarının olumsuz etkilendiği düşünülmektedir.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) 2021 yılında elde ettiği verilere göre koronavirüs salgını küresel boyutta 1,6 milyar öğrencinin eğitimini olumsuz etkilemiştir. UNESCO'nun (2021) hazırladığı raporda Türkiye'nin 2020-2021 eğitim-öğretim yılında okulları en uzun süre kapatan ülkelerden biri olduğu belirtilmiştir. TEDMEM (2021) tarafından hazırlanan raporda uzaktan eğitimin belirsizlik durumunu artırdığı ve ruh sağlığında oluşan olumsuzlukların daha da artmasının önüne geçmek için yüz yüze eğitime devam edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ruh sağlığını korumak amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından uzaktan eğitim sürecinde hem veli, hem öğrenciyi bilgilendirmek amacıyla çalışmalar yapılmıştır. Ergenlerin psikolojik sağlamlığını korumak ve desteklemek amacıyla 'Çocuklara Yardım Rehberi' ve veliler için ise 'Yetişkinler için Bilgilendirme Rehberi' yayımlanmıştır (TEDMEM, 2021). Koronavirüs salgınından olumsuz etkilenmeyi azaltmak için 2020 ve 2021 başlarında öğrenci, öğretmen ve velilere 'Psikoeğitim Programları' hazırlanmıştır. Söz konusu programların Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) servislerinde görev yapan okul psikolojik danışmanları ve sınıf rehber öğretmenleri tarafından uygulanması sağlanmıştır. Koronavirüs salgınından bu yana okul psikolojik danışmanlarının öğrencilerin psikolojik sağlıklarını korumak için aktif olarak görev aldığı görülmektedir.

Liao vd. (2021) yaptıkları çalışmada koronavirüs salgınından dolayı ergenlerin depresif belirtiler gösterdiğini belirlemiştir. Buna bağlı olarak ergenlerin uyku düzenlerinin olumsuz etkilendiği saptanmıştır. Xu vd. (2021) koronavirüs salgınının ortaokul ve lise

öğrencilerinin kaygı düzeyini etkilediğini belirlemiştir. Kaygı ve koronavirüse yönelik korkunun ise ergenlerin yaşına, cinsiyetine, yerleşim yerine ve öğrenim düzeyine göre değişkenlik gösterdiği saptanmıştır. Yukarıda aktarılan bilgiler ışığında mevcut araştırmada koronavirüs salgınından en çok etkilenen gruplardan biri olan ergenlerle çalışılmıştır.

Yukarıda koronavirüs salgının psikolojik sağlığı etkileyen faktörleri ve değişen rutin hayatın zorlukları ifade edilmiştir. Mevcut çalışmada bu zorlu süreçte ergenlerde koronavirüs fobisinin etkileri araştırılmıştır. Bireylerin koronavirüs bulaşacağına ilişkin yaşadıkları yoğun korku ve kaçınma durumuna koronavirüs fobisi denilmektedir (Arpacı ve diğerleri, 2020). Gencer (2020) yaşları 15-20 arasında değişen bireylerin daha yüksek koronavirüs fobisi yaşadığını belirtmektedir.

Freeston vd. (1994) bireylerin sonucu öngörülemeyen bir durum karşısında bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkiler bütününe belirsizliğe tahammülsüzlük olarak açıklamışlardır. Koronavirüs salgın sürecinde ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlük durumunu etkilediği çalışmalar mevcuttur. Li (2020), ergenlerin koronavirüs salgın sürecinde belirsizliğe tahammülsüzlük durumunun yüksek olduğunu saptamıştır. Ergenlerin diğer gelişim dönemlerine göre daha yüksek belirsizliğe tahammülsüzlük yaşamalarından dolayı mevcut çalışmaya bu kavram eklenmiştir.

Öznel iyi oluş, bireylerin yaşam doyumlarına ilişkin, olumlu ve olumsuz duygulanımlarına ilişkin yaptıkları genel bir değerlendirmeye denilmektedir (Tuzgöl Dost, 2010). Peker vd. (2021) ergenlerde koronavirüs fobisi öznel iyi oluş arasında anlamlı ilişkilerin olduğu belirlemiştir. Başka bir çalışmada Cattelino vd. (2023) ergenlerin koronavirüs salgın döneminde özyeterlilik ve olumlu başa çıkma stratejilerinde öznel iyi oluşun aracılık ettiğini saptamıştır. Bundan dolayı mevcut çalışmada ergenlerin koronavirüs salgınında öznel iyi oluşlarına ilişkin bilgi edinmek amaçlanmıştır.

Psikolojik sağlamlık ise insanların risklerle karşılaşmalarına rağmen, kendileri ve çevrelerinin koruyucu faktörleri ile olumlu sonuçlar elde etmesidir (Masten, 2001). Yıldırım ve Arslan (2022) koronavirüs salgınından dolayı bireylerin psikolojik sağlamlıklarını

etkilediğini saptamıştır. Özmen vd. (2023) koronavirüs fobisinin psikolojik sağlamlık olumsuz etkilediğini bulmuşlardır. Mevcut çalışmada ergenlerin koronavirüs fobilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlıklarını yordama durumu incelenmiştir.

Yukarıda belirtilen değişkenler dışında ergenlerin koronavirüse yakalanma ve aile üyelerinin koronavirüse yakalanma durumlarının etkili olduğu düşünülerek bu çalışmaya dahil edilmiştir. Kaplan vd. (2021) kendisi ve ailesinden birinin koronavirüs tanısı alan ergenlerin kaygı düzeyinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Büyükerkmen ve Özkale'nin (2022) çalışmasına beliren yetişkinlik döneminde olan üniversite öğrencileri alınmış ve koronavirüse yakalanma ile aile üyelerinden birinin koronavirüse yakalanmasından dolayı stres düzeyinin arttığı tespit edilmiştir.

Mevcut çalışmanın diğer değişkenleri ise ergenlerin cinsiyeti ve öğrenim gördükleri lise türüdür. Bunların araştırmaya eklenmesinin sebebi ergenlerin cinsiyetlerinin ve öğrenim gördükleri lise türlerinin koronavirüs salgın dönemindeki ruh hallerini etkileyebileceğinin düşünülmesidir. Taytaş (2022) ergenlerin koronavirüs salgınında yaşam doyumu, depresyon düzeylerinin cinsiyete ve lise türlerine göre değiştiğini bulmuştur. Erol ve Tekin (2021) koronavirüs salgın döneminde ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının öğrenim gördükleri lise türüne göre değiştiğini saptamıştır. Lise türlerine bağlı olarak içinde buldukları okul ikliminin ergenlerin psikolojik sağlıklarını etkilediği söylenebilir.

Araştırmaya alınan bir diğer değişken de koronavirüsten dolayı ergenlerin yakın kaybı yaşama durumudur. Bireylerin koronavirüsten dolayı yakın kaybı yaşamaları sürecin daha travmatik bir hale gelmesine sebep olabilir. Bilginer vd. (2021) ergenlerin koronavirüs salgınından dolayı yakınlarını kaybetme durumunun anksiyete ve depresyon için önemli bir risk faktörü olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Taşar ve Görücü (2021) koronavirüsten dolayı yakını kaybeden ergenlerde yüksek koronavirüs fobisi görüldüğünü saptamıştır. Bu araştırmalardan hareketle mevcut çalışmada koronavirüsten dolayı yakını kaybetme değişkeni alınmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

İnsanlar tarih boyunca pek çok hastalık ve afete maruz kalmıştır. Salgının etkisi hem fiziksel hem psikolojik boyutunda oldukça yıkıcı sonuçlar doğurmuştur. Koronavirüs salgınından önce meydana gelen salgınlar insanların ruh sağlığını oldukça olumsuz etkilemiştir. SARS salgını sırasında yapılan bir araştırmada insanların çaresizlik, endişe ve kaygı düzeylerinin oldukça yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aşkın vd., 2019). SARS ve Ebola salgını sırasında yaşanan ruh sağlığı bozuklukları salgın bitmesine rağmen uzun süre devam etmiştir (Kar vd., 2019).

Koronavirüs salgını hala tüm dünyayı etkilemektedir. Salgında pek çok kişi koronavirüse yakalanmıştır. Pek çok araştırmacı 2019 yılında başlayan salgının insanlar üzerindeki fiziksel ve ruhsal etkilerini incelemiştir. Salgının başladığı ilk zamanlarda yapılan bir araştırmada katılımcıların yarısı salgının orta ya da şiddetli psikolojik etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir (Wang vd., 2020). Salgın sırasında insanların en çok korku ve kaygı yaşadığı görülmüştür (Abdullah vd., 2020). Jiao vd. (2020) tarafından Çin'de yapılan çalışmada çocuklar ve ergenlerde salgın sırasında en çok görülen psikolojik ve davranışsal sorunların yapışma davranışı, ayrılık anksiyetesi, dikkat dağınıklığı, sinirlilik ve salgın hakkında soru sorma korkusu olduğu belirlenmiştir.

Bu araştırmada, yukarıda da ifade edildiği gibi salgından en çok etkilenen ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlıklarını koronavirüs fobisinin yordayıp yordamadığının ortaya konması amaçlanmıştır. Alanyazında koronavirüs fobisinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyini etkilediğine dair yapılmış araştırmalar mevcuttur. Beliren yetişkinlik döneminde bulunan üniversite öğrencilerinde koronavirüs fobisinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyine etkisinin incelendiği araştırmada koronavirüs fobisi ile belirsizliğe tahammülsüzlük arasında pozitif ilişki belirlenmiştir (Duman, 2020). Bu ilişkinin ise orta ve yüksek seviyede olduğu saptanmıştır. Ulukan ve Esenkaya'nın (2020) yine üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre salgın sürecinde öğrencilerin kaygı düzeyleri ve belirsizliğe tahammülsüzlükleri arasında pozitif ilişki olduğu

saptanmıştır. Deniz'in (2021) araştırmasında öz şefkat, belirsizliğe tahammülsüzlük, koronavirüs ve öznel iyi oluş değişkenleri arasında anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada belirsizliğe tahammülsüzlük ile öznel iyi oluş ve öz şefkat arasında olumsuz ilişki olduğu görülmüştür. Li vd. (2021) araştırmalarında koronavirüsün ergenlerde belirsizliği ve olumsuz duyguları artırdığını saptamışlardır. Araştırmalar içinde koronavirüs sürecinde ergenlerin psikolojik durumu ile ilgili olarak çalışmalara ulaşılmıştır. Söz konusu çalışmadan elde edilecek verilerin alanyazına önemli katkısının olacağı düşünülmektedir.

Alanyazında ergenlerin mutluluklarının salgın sürecinde olumsuz etkilendiğini ortaya koyan araştırma bulgularına ulaşılmıştır. Eryılmaz ve Şiraz (2019) çalışmasında ergenlerin koronavirüs sürecinde yaşadığı kötümserlik duygusu ile öznel iyi oluşları arasında olumsuz ilişki olduğunu saptamıştır. Öğrencilerle yapılan bireysel görüşmelerde de ergenlerin salgından dolayı mutsuz olduklarını, rahatça hareket edemediklerini ve diğerleriyle görüşmelerinin kısıtlı olmasından memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Bundan yola çıkılarak mevcut çalışmada ergenlerin öznel iyi oluşu çalışma kapsamına alınmıştır.

Koronavirüs salgın döneminde psikolojik sağlamlığı yüksek olan bireylerin olumsuz duygularla baş edebildiği bilinmektedir. Ran vd. (2020) Çin'de salgının ilk başladığı dönemde bireylerin ruh halini incelemek için araştırma yapmışlardır. Araştırmada psikolojik sağlamlığı yüksek bireylerin depresyon, kaygı ve somatizasyon düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür.

Ergenlerin koronavirüs fobisi, belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlıkları bir arada çalışılması, psikolojik sağlıkları hakkında kapsayıcı veriler elde edilmesi bakımından önemlidir. Mevcut çalışmada ergenlerin psikolojik sağlıklarının bu kavramlar çerçevesinde ele alınması bakımından alanyazına önemli katkı sunacağı düşünülmektedir.

Okullarda ergenlerle çalışan psikolojik danışmanlar koronavirüs salgın süreci gibi kritik dönemlerde oluşan risklerle başa çıkılması, önleyici ve koruyucu faktörlerin dikkate alınabilmesi, iyileştirici çalışmaların yapılabilmesi, konsültasyon hizmetlerinin

gerçekleştirilmesi gibi Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) alanında yapılan tüm çalışmaların önemli uygulayıcılarıdır. Söz konusu çalışmada öncelikle koronavirüs fobisinin ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlımlıklarında rol oynayıp oynamadığının saptanmasının uygulayıcılara ışık tutacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu dört değişken açısından etkili koruyucu faktörlerin belirlenmesinin yol gösterici olabileceği umulmaktadır. Sözü edilen araştırma sonuçlarının yanı sıra ergenlerin algılarına ilişkin elde edilecek bulguların da bundan sonra konu ile ilgili yapılacak çalışmalara ışık tutabileceği beklenmektedir.

MEB (2021) açıkladığı verilere göre koronavirüs salgını sırasında koronavirüs salgınında ilk olarak 256 Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) yönetici ve psikolojik danışmanlarına, sonrasında ise 36 bin civarında okul psikolojik danışmanına ve 797 bin civarında öğretmene "Salgın Hastalık Sonrası Psikolojik Sağlımlığı Güçlendirmek ve Öğrencilerin Okula Uyumunu Desteklemek" konulu eğitim verildiğini açıklamıştır. Bu eğitim sonrasında okul psikolojik danışmanlarının koordinesinde sınıf rehber öğretmenleri tarafından 10,5 milyon öğrenciye "Salgın Hastalık Psikoeğitim Programı" uygulanmıştır (MEB, 2021). Öğrenci ve öğretmenler için yapılan çalışmaların yanında 2,5 milyon veliye Salgın Hastalık Programı kapsamında eğitim verildiğini belirtmektedir (MEB, 2021). Bu süreçte okul psikolojik danışmanlarının salgının izolasyon süreci ve sonrasında aktif olarak görev aldığı görülmektedir. Mevcut çalışma gerçekleştirilen bu programların etkililiğini göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Okul psikolojik danışmanlarının öğrencilerin psikolojik sağlımlığını korumak için gerçekleştirdiği çabanın öğrenciler tarafından olumlu olarak yansıyor yansımadığı nitel veriler çerçevesinde ele alınması için önemlidir.

Mevcut çalışmada ergenlerin koronavirüs sürecinde psikolojik sağlımlıklarını görmek amacıyla koronavirüs fobisi, belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlımlıklarına ilişkin veri toplanmıştır. Ergenlerin koronavirüs fobi durumlarının psikolojik sağlımlıklarına nasıl etki ettiğini görmek amaçlanmıştır. Koronavirüs salgın sürecinin ne zaman biteceğine ilişkin bir öngörünün olmaması ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlüklerinin

nasıl olduğunun sorgulanma durumunu oluşturmuştur. Ayrıca koronavirüs salgın döneminde ergenlerin mutluluk düzeylerinde bir değişim olup olmadığı merak edilmiştir. Bundan dolayı ergenlerin öznel iyi oluşu araştırılmak istenmiştir. Bunun yanında ergenlerin salgın boyunca psikolojik sağlamlıklarını koruma durumları, oluşan risk faktörleri ve buna karşın koruyucu faktörlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Ergenlerin psikolojik sağlıklarını farklı açılardan bakmayı amaçlayan mevcut çalışma diğer araştırmacılara kapsayıcı bilgiler vermesi açısından önemlidir. Çalışmadan elde edilen verilerin ruh sağlığı uzmanlarına, politika yapıcılara da yol gösterici olduğu düşünülmektedir.

Koronavirüs salgını beş yıla aşkın devam etmektedir. Fakat insanlar salgının izolasyon sürecinden sonra bittiğini düşünmektedir. Oysaki WHO (2024) verileri hala salgının devam ettiğini, ölümlerin gerçekleştiğini rakamlarla belirtmektedir. WHO (2024) Haziran ayı verilerine göre son bir ayda 127 binden fazla koronavirüs vakasının görüldüğünü ve iki bine yakın insanın salgından dolayı vefat ettiğini açıklamıştır. Mevcut çalışmanın sonuçlarının devam eden bir süreç hakkında bilgi vermesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırma Problemi

Araştırmanın temel amacı ergenlerde koronavirüs fobisinin belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlıklarını anlamlı olarak yordayıp yordamadığının ortaya konulmasıdır. Araştırmada ayrıca ergenlerin koronavirüs fobisi, belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlıklarının cinsiyet, okul türü, kendisinin veya aile üyelerinin koronavirüse yakalanması, koronavirüsten dolayı yakınıni kaybetme gibi değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesidir. Araştırmanın üçüncü amacı ise salgın sürecinde ergenlerin koronavirüs fobisi oluşumu, belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlıklarına yönelik algılarının incelenmesidir.

Alt Problemler

Araştırmanın amaçlarının daha ayrıntılı bir şekilde incelenmesi amacıyla şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ergenlerin koronavirüs fobisi belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlıklarını anlamlı olarak yordamakta mıdır?

2. Ergenlerde koronavirüs fobisi cinsiyet, okul türü, koronavirüse yakalanma, aile üyelerinin koronavirüse yakalanması, koronavirüsten dolayı yakınıni kaybetme durumuna göre anlamlı olarak değişmekte midir?

3. Ergenlerde belirsizliğe tahammülsüzlük cinsiyet, okul türü koronavirüse yakalanma, aile üyelerinin koronavirüse yakalanması, koronavirüsten dolayı yakınıni kaybetme durumuna göre anlamlı olarak değişmekte midir?

4. Ergenlerde öznel iyi oluş cinsiyet, okul türü, koronavirüse yakalanma, aile üyelerinin koronavirüse yakalanması, koronavirüsten dolayı yakınıni kaybetme durumuna göre anlamlı olarak değişmekte midir?

5. Ergenlerin psikolojik sağlamlıkları cinsiyet, okul türü koronavirüse yakalanma, aile üyelerinin koronavirüse yakalanması, koronavirüsten dolayı yakınıni kaybetme durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

6. Ergenlerin koronavirüs fobisi oluşumuna, koronavirüs salgın sürecinde belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlıklarına ilişkin algıları nasıldır?

Sayıtlılar

Araştırmanın sayıtlıları aşağıda verilmiştir.

1. Araştırmaya katılan ergenlerin veri toplama araçlarını içten ve gerçeğe yakın cevap verdikleri varsayılmıştır.

2. Araştırmaya katılan ergenlerle yapılan odak grup görüşmesinde kendilerine yöneltilen sorulara içtenlikle ve gerçeğe yakın cevap verdikleri varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıdadır.

1. Araştırmanın nicel bulguları, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Ankara'daki ilçelerde farklı türdeki liselerde öğrenim gören öğrencilerden toplanan verilerle sınırlıdır.
2. Araştırma kapsamında ergenlerin koronavirüs fobisi 'Koronavirüs Fobisi Ölçeği', belirsizliğe tahammülsüzlükleri 'Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği-12', öznel iyi oluşlarına ilişkin bilgiler 'Öznel İyi Oluş Ölçeği (Lise Formu)', psikolojik sağlık düzeylerine ilişkin veriler 'Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği-12'nde bulunan sorularla sınırlıdır.
3. Araştırmanın araçlar konusundaki diğer sınırlılığı çalışma grubuna ilişkin cinsiyet, okul türü, kendisinin veya aile üyelerinin koronavirüse yakalanması ya da yakınına kaybetme durumları hakkındaki bilgilerin Kişisel Bilgi Formunda yer alan sorularla toplanmış olmasıdır.
4. Araştırmanın nitel bulguları, salgın sürecinde Ankara ilindeki liselerden alınan gönüllü ergenlerin görüşleri ile sınırlıdır.
5. Araştırmanın nitel bulguları, uzmanlar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış form ve katılımcıların bu sorulara verdiği cevaplarla sınırlıdır.

Tanımlar

Ergenlik Dönemi: Ergenlik 11-18 yaş aralığında çocukluktan yetişkinliğe geçme süreci olarak nitelendirilen sürece denilmektedir. Sosyal ve psikolojik büyümenin gerçekleştiği, ayrıca geleceğe dair beklentilerin belirlendiği kritik bir dönemdir (Hazen vd., 2008; Kaplan vd., 2021).

Koronavirüs Fobisi: Bireylerin koronavirüs bulaşacağına ve hasta olacaklarına ilişkin yaşanan yoğun korku halidir. Bireyler koronavirüs bulaşmasını engellemek için kaçınma davranışı sergilemektedir (Arpacı vd., 2020). Bu araştırmada fobi Koronavirüs Fobisi Ölçeğinden alınan puanlara göre belirlenmiştir.

Belirsizliğe Tahammülsüzlük: Bireylerin gelecek hakkında endişe duymasidir. Bireylerin sonucu belli olmayan bir olay ve durum karşısında duygusal olarak, zihinsel ve davranış bakımından olumsuz yanıt vermeye yatkınlık derecesidir (Buhr ve Dugas, 2002). Bu çalışmada ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeğinden alınan puanlara göre belirlenmiştir.

Öznel İyi Oluş: İnsanların yaşadıkları olumlu ve olumsuz olaylar karşısında ne kadar mutlu olduklarını değerlendirmeleridir. Bireylerin bilişsel ve duygusal boyutun birleşimi ile oluşan doyumun kişisel hali ile ruh sağlığının olumluluk derecesidir (Diener, 2001). Araştırmada ergenlerin öznel iyi oluşları Öznel İyi Oluş Ölçeği-Lise Formundan alınan puanlara göre saptanmıştır.

Psikolojik Sağlık: Bireylerin hayatlarında meydana gelen olumsuz olaylara veya travmatik durumlara maruz kalmalarına rağmen normal hayatın sürecine tekrar uyum göstermeleri ve olumlu ve mücadeleci ruh halini devam etmeleri durumudur (Graber vd., 2015). Bu araştırmaya katılan ergenlerin psikolojik sağlıkları, Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeğinden alınan puanlara göre belirlenmiştir.

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu kısmında kuramsal temelleri oluşturan kavramlar ve kuramlar açıklanmıştır. Sonrasında koronavirüs fobisi, belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlık hakkında bilgi verilip ilgili araştırmalar özetlenmiştir.

Koronavirüs Salgını ve Fobisi

İnsanlar arasında SarS-CoV-2 virüsünün yayılmasıyla oluşan salgın, Dünya Sağlık Örgütü tarafından Coronavirus Hastalığı 2019 (Covid-19) olarak adlandırılmıştır (Memikoğlu ve Genç, 2020). Coronavirus salgını Türkçe'de 'Koronavirüs' ya da 'Kovid-19' olarak adlandırılmaktadır.

Koronavirüs oldukça bulaşıcı bir hastalıktır. Memikoğlu ve Genç (2020) bu hastalıkta görülen semptomların yüksek ateş, kuru öksürük, yorgunluk, kas ağrısı, tat ve koku kaybı ve nefes darlığı olarak açıklamaktadır. Bulaşıcı olmasının yanında bulaştıktan sonra 14 gün içinde ortaya çıkması insanları daha savunmasız hale getirmiştir.

Koronavirüs salgını ilk olarak Çin'in bir kenti olan Wuhan'da ortaya çıkmıştır. Ancak salgın Türkiye'de 11 Mart tarihinde görülmeye başladıktan sonra kısıtlamalar gerçekleştirilmiştir. Ülkelere yayılması ve ölüm oranının yüksek olması üzerine devletler pek çok tedbir almıştır. Okul, alışveriş merkezleri, kuaför ve berberler, lokanta, pastane ve kafe gibi insanların toplu olarak bulunduğu yerler kapatılmıştır. Salgının başlangıcında ilk olarak okullar tatil edilmiş fakat yüz yüze ve uzaktan eğitimin birleştirildiği hibrit eğitime geçilmiştir. Yüz yüze eğitime tamamiyle geçiş 2021-2022 eğitim öğretim yılında olmuştur. Yüz yüze eğitimin tam anlamıyla başlamasından sonra izolasyondan çıkan insanların temasının artmasından dolayı vaka sayılarında artışlar meydana gelmiştir.

Koronavirüs salgını başladığından bu yana WHO haftalık aylık ve yıllık toplam vaka sayılarını paylaşmıştır. WHO (2021) Aralık ayının son haftasında toplam vaka sayısının 278 milyonu geçtiğini, toplam ölüm sayısının ise 5,4 milyonu aştığını belirtmiştir. WHO (2022)

tarafından yapılan açıklamaya göre 626 milyondan fazla kişinin koronavirüs testi pozitif çıkmış ve 6,5 milyondan fazla insan koronavirüsten dolayı hayatını kaybetmiştir. WHO (2023) toplam 760 milyondan fazla kişide koronavirüs vakasının görüldüğü, toplam ölüm sayısının ise 6,8 milyonu geçtiğini açıklamıştır. Son olarak ise WHO 19 Mayıs 2024 tarihinde 776 milyona yaklaşan sayıda virüse yakalanan kişi olduğunu salgından dolayı yedi milyondan fazla insanın da vefat ettiğini açıklamıştır. Ayrıca WHO genel sekreteri Tedros Adhanom Ghebreyesus 2024'ün başlarından itibaren koronavirüs vakalarının 50 ülkede %42 oranında arttığını ve salgının hala ciddiyetini koruduğunu belirtmiştir (Euronews, 2024). Açıklanan vaka sayılarının aşı ve ilaç çalışmalarına rağmen katlanarak devam ettiği görülmektedir. Aşı hastalığın seyrini azaltsa da hala bulaşıcılığı devam etmektedir. Ayrıca koronavirüse karşı alınan önlemler artsa da virüsün zaman içinde mutasyona uğraması sonucu farklı varyantlar ortaya çıkmıştır. WHO (2021) yeni varyantlardan Alfa, Beta, Gamma ve Delta adını verdiği türleri 'Endişe Verici Varyant; Epsilon (2 varyant), Zeta, Eta, Teta, Lota, Kappa ve Lambda adlarını verdiği türleri de 'İzlenmesi Gereken Varyant' olarak kategorize etmiştir (Euronews, 2021).

Koronavirüs mutasyonu sonucu hastalığın hızlı yayılmasına sebep olan Omicron varyantı daha önceki mutasyonlarla birlikte hiç görülmeyen farklı mutasyonları da içerisinde barındırmaktadır (BBC, 2021). WHO (2021) Omicron varyantı için küresel yayılım hızının çok yüksek olduğunu ifade etmiştir (BBC, 2021). Bu varyant türlerinin aşı yaptırmayanlar ya da eksik aşı olanlar için daha tehlikeli bir hal alabileceğine ilişkin olarak Sağlık Bakanlığı tarafından uyarılar yapılmıştır.

Yukarıda ifade edildiği gibi koronavirüsün ortaya çıkmasından bu yana beş yıl geçmesine rağmen salgın hala dünya üzerinde etkisini korumaktadır. Koronavirüs devam ettikçe yeni varyantlar ortaya çıkmaktadır.

Koronavirüs salgın sürecinde pek çok insanın fiziksel sağlığının yanında ruh sağlığı da olumsuz etkilenmiştir. Bu süreci yakından takip eden ve yaşayan tüm insanlarda kaygı

ve korku durumu oluşmuştur (Arpacı vd., 2020). Fobiler, anksiyete bozukluklarının özel biçimleri olarak ele alınmaktadır.

Fobi bir nesneden veya durumdan aşırı korkma ve aşırı korku olarak tanımlanmaktadır (APA, 2013). Fobiler, sosyal fobi, agorafobi ve özgül fobi olarak üçe ayrılmaktadır. DSM-V (2013) beş özgül fobi türü listelemiştir. Bunlar: Doğal çevre, hayvan, kan-iğne-yaralanma (enjeksiyon korkusu ve kan nakli, kan korkusu, yaralanma korkusu, tıbbi bakım korkusu), durumsal ve diğer korku türleri olarak beşe ayrılmaktadır. Arpacı vd. (2020) koronavirüs fobisini özgül fobiler içinde kan-iğne-yaralanma kategorisinde olan yaralanma ve hasta olma korkusu kategorisinde ele almışlardır.

Özgül fobilerin tanı kriterleri DSM-V'te (2014) şöyle sıralanmıştır:

"A. Bireylerin bir nesne ya da durumla ilgili olarak belirgin bir korku ya da kaygı yaşama durumudur.

B. Nesne ya da durumun oluşturduğu fobi kaynağının, bireyde doğrudan kaygı ve korku oluşturmasıdır.

C. Bireyler fobi kaynağı nesne ya da durumdan etkin bir biçimde kaçınır ya da yoğun bir korku veya kaygı ile fobi kaynağıyla aynı ortamda kalarak bu duruma katlanır.

D. Nesne ya da duruma karşı yaşanan korkunun bireylerin toplumsal-kültürel özellikleri ile ilişkisi yoktur.

E. Bireylerin fobi olarak durum veya nesnelere karşı yaşadığı korku durumu altı aydan uzun sürmektedir.

F. Korku, kaygı ya da kaçınma, bireylerde işlevselliğini olumsuz etkilemektedir."

Koronavirüs salgın sürecinde bireylerin yaşadığı korku hali ise özgül fobinin bir türü olarak kabul edilmektedir (Arpacı vd., 2020). APA (2013) bireylerin yaşadığı korku ve kaygı halinin orantısız olmasının tanı için yeterli olduğunu belirtmektedir. Bu korkulu ruh hali intihar, majör depresyon ya da anksiyete gibi başka ruhsal bozuklukları tetikleyebilir (Arpacı vd., 2020). Dozois vd. (2019) korku durumunun oluşmasındaki etkileri sıralamıştır. Bunlar

nabız artışı, kaslarda sertleşme olması, nefes alıp verme hızının arttığına ilişkin fizyolojik etkilerinin yanında bilişsel yapılara yıkıcı zararlar verdiği belirtilmektedir.

Depremler veya tsunamiler gibi doğal afetler; savaşlar, terör, patlamalar gibi insanların oluşturduğu felaketler; ebola, SARS, MERS gibi salgınlar insanlarda ruhsal bozukluklara sebep olmaktadır (Steinberg & Daniel, 2020). Kaygı bozuklukları doğal afetler, salgın gibi travmatik durumlardan sonra ortaya çıkmaktadır. Koronavirüs salgını insanların hayatını fiziksel ve ruhsal olarak olumsuz etkilemektedir. Günlük yaşamında yaptığı rutin davranış ve görevleri yerine getiremeyen bireylerin anksiyete ve fobileri tetiklenmektedir (Xiao, 2020). Deprem, sel gibi doğal afetler insanlarda kaygı ve stres yaratabilir. Bu felakete benzer olarak insanlar hala devam eden koronavirüs salgını karşısında da fobi belirtileri göstermektedir (Arpacı vd., 2020).

Pandeminin hızla yayılması, aşı ve ilaç tedavilerine rağmen vaka sayısının düşmemesi, salgından dolayı kaybedilen hayatlara şahit olmak insanlarda travmatik etkiler oluşturmuştur. Bu amaçla ruh sağlığı çalışanları salgın kontrol altına alınana kadar insanların kendilerini daha iyi hissetmesi için çaba göstermektedir. Uzmanlar psikoterapi, psikolojik danışma, bireysel ve grup görüşmeleri ile sorun yaşayanlara yardımcı olmaktadır. Diğer yandan bazı araştırmacılar salgın sürecinde bireylerde oluşan fobi, kaygı ve depresyonun tespit edilebilmesi için çalışmışlardır. Örneğin Arpacı vd. (2020) mevcut araştırmada da kullanılan ve 12 yaş üzeri bireylere uygulanabilen Koronavirüs Fobisi Ölçeğini geliştirmişlerdir.

Arpacı vd. (2020) DSM-V özgül fobi kriterlerini koronavirüs fobisine entegre ederek şöyle açıklamışlardır:

- Kişi aşırı veya mantıksız koronavirüs korkusu yaşar.
- Koronavirüse maruz kalmak panik ve ani kaygıyı tetikler.
- Kişi koronavirüs korkusunun aşırı veya yetersiz olduğunu kabul eder.
- Kişi ya koronavirüsten kaçınır ya da aşırı kaygı yaşar.

- Kişi koronavirüsten kaçınmadığında endişeli hisseder ve bu endişe kişinin rutin işlerini olumsuz etkiler.

Aşağıda koronavirüs fobisi ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Ardından diğer değişkenlerle ilgili açıklamalar ve araştırma sonuçları özetlenmiştir.

Koronavirüs Fobisi ve İlgili Araştırmalar

Koronavirüs fobisine ilişkin araştırmalar kronolojik olarak aşağıda özetlenmiştir. Mevcut çalışma ergenlerle yapılmış olmakla birlikte alanyazında bazı araştırmalara çocuklar ve 13 yaş ve üzeri bireyler dahil edildiği için bu araştırmalara da yer verilmiştir.

Cao vd. (2020) salgının üniversite öğrencileri üzerindeki psikolojik etkilerini inceledikleri çalışmada erkek ve kadınların aynı düzeyde stres ve olumsuz duygular yaşadığı sonucuna varmışlardır. Katılımcıların yaşı arttıkça, koronavirüs fobi düzeyinin düştüğü belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada yakınların salgın hastalığa yakalanmasının koronavirüs fobisini arttırdığı belirtilmektedir.

Ekiz vd. (2020) koronavirüs pandemisine ilişkin bireylerin kontrol algısı ve sağlık kaygısını saptamak üzere çevrimiçi anket uygulamışlardır. Araştırmaya yaşları 18-70 arasında değişen bireyler katılmıştır. Araştırma sonuçları göre katılımcıların sağlık kaygılarının orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Gencer (2020) yaşları 15-64 arasında değişen bireylerin katıldığı çalışmasında koronavirüs salgınının etkilerini incelemiştir. Kadınların koronavirüs fobisinin erkeklere oranla daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Bu çalışmada koronavirüs fobisi 15-20 yaş aralığında olan bireylerde en fazla olduğu görülmüştür. Araştırmada ayrıca bekar bireylerin evli bireylere göre yüksek koronavirüs fobisi yaşadığı belirlenmiştir. Ayrıca eğitim düzeyi azaldıkça fobi düzeyinin yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır. Kronik hastalığı olan bireylerde koronavirüs fobisinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Peker vd. (2021) tarafından yapılan çalışmada ergenlerde koronavirüs fobisi ile yaşam doyumu, öznel iyi oluş ve yanlış internet kullanımı arasında anlamlı ilişkilerin olduğu

belirlenmiştir. Koronavirüs fobisi yaşayan ergenlerin yaşam doyumunun düşmesinden dolayı internet bağımlılığının arttığı saptanmıştır. Qin vd. (2021) yaşları 13-16 arasında değişen ergenlerle çalışmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre ergenlerde psikolojik sorunlar, öğrenme kaygısı, bedensel kaygılar ve fobi eğiliminin yüksek olması koronavirüs salgın sürecinin önemli risk faktörleri olarak belirlenmiştir.

Gürgen ve Beler (2021) tarafından yapılan çalışmada, lise öğrencilerinin koronavirüs fobisinin okula yönelik tutumları ve kariyer kaygılarına yönelik etkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçları, erkeklerin koronavirüs fobisinin daha düşük olduğunu göstermiş ve yüksek koronavirüs fobisinin öz değer, yılmazlık ve problem çözme becerilerini olumsuz etkilediği görülmüştür. Ayrıca, öz değeri ve yılmazlık düzeyi yüksek olanların daha yüksek problem çözme becerilerine ve düşük koronavirüs fobisine sahip olduğu bulunmuştur.

Panchal vd. (2021) koronavirüs salgın sürecinde çocuk ve ergenlerde depresyon, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, uyku bozuklukları gibi risklerin görüldüğünü çalışmasında belirtmiştir. Çalışmada etkili iletişim, sağlıklı ebeveyn ve çocuk etkileşimi, oyun ve fiziksel aktivitenin önemli koruyucu faktörler olduğu saptanmıştır.

Moya-Vergara vd. (2023), Kuzey Şili'deki gençlerin ruh sağlığını inceleyerek, koronavirüs salgınının kaygı ve depresyon seviyelerini artırdığını tespit etmiştir. Araştırma bulgularına göre 17-18 yaş aralığındaki gençlerin 14-16 yaş aralığındakilerden daha fazla kaygı yaşadığını ve kadınların erkeklere göre daha yüksek anksiyete ve sosyal fobiye sahip olduğunu belirlemiştir.

Koronavirüs fobisi yukarıda verilen araştırmalarda da görüldüğü gibi ergenleri olumsuz yönde etkilemiştir. Koronavirüs salgın döneminde ergenlerin rutin düzenlerinin bozulması sonucu, gelecekte nasıl bir süreç içinde olacaklarına ilişkin bir öngörülerinin olmaması dolayısıyla psikolojik sağlıklarının olumsuz etkilendiği görülmektedir. Koronavirüs fobisinin yanı sıra salgın döneminde bireylerin yaşadığı belirsizliğin yoğun olması nedeniyle mevcut araştırma kapsamına belirsizliğe tahammülsüzlük değişkeni

alınmıştır. Aşağıda belirsizliğe tahammülsüzlük kavramı açıklanmış ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Belirsizliğe Tahammülsüzlük

Belirsizlik, bir olay veya durumun sonucunu kestirememeye olarak tanımlanır (Sarı, 2007). Gelecek hakkında oluşan kesin olmayan durum olarak da nitelendirilebilir. Her insan yaşamı boyunca rutin bir hayatı tercih eder. Aslında monotonluktan şikâyet eder gibi görünse de herhangi bir belirsiz ve sonu belli olmayan bir olay karşısında kaygı ve strese girer (Sarı ve Dağ, 2009).

Budner (1962) belirsizlik kavramını üçe ayırmıştır:

1. Yenilik: Bireylerin önce hiç yaşamadığı bir olay veya durumla karşılaşmasıdır. Durumun çözümü için bireyler ipuçlarına sahip değildir.

2. Karmaşa: Bireylerin durum veya olay karşısında bir karmaşıklık hissetmesi durumudur. Ayrıca olayın çözümüne yönelik birden fazla ipucu olmasının verdiği karışıklık da bulunmaktadır.

3. Çözümsüzlük: Bireylerin olayın çözümlenmesine yönelik ipuçları bulunmasına rağmen gelişmesi veya farklı yolların denenmesinin gerekmesi durumudur.

Demirci (2023) bireylerin bir belirsizlik durumunda fenomenolojik ve işlemsel yönde tepki verdiklerini belirtmektedir. Fenomenolojik tepkide bireylerin duygularının ve algıları ön plandadır. İşlemsel düzeyde yapılan bir tepki sosyal çevre ile etkileşime geçilerek yapılır. Bu tür tepkilerin belirsizlik durumunda boyun eğme veya inkâr etme olduğu belirtilmektedir (Demirci, 2023). Budner (1962) fenomenolojik-işlemsel ve boyun eğme-inkar boyutlarının birleşimi ile dört şekilde tepki verildiğini ifade etmiştir. Buna göre bir birey belirsiz bir durum karşısında bastırma ve inkâr davranışının bir arada olduğu “fenomenolojik inkâr” yöntemini veya kaygı, huzursuzluk davranışının bir arada olduğu “fenomenolojik boyun eğme” tepkisini verebilir. Birey belirsizliği ortadan kaldırmaya çalışmak için ya yıkıcı ya da

yapılandırmacı davranışı kullanmak isterse “operatif inkar”, belirsizlik durumundan uzaklaşmak isterlerse “işlemsel boyun eğme” tepkilerini verebilir.

İnsanların doğduklarından itibaren güvenliğinden ve geleceğinden emin olma çabası içinde bulunmaları belirsizliğe tahammülsüzlük kavramını beraberinde getirmiştir. Alanyazında intolerance of uncertainty veya intolerance of ambiguity kavramı Türkçe’ye belirsizliğe tahammülsüzlük olarak çevrilmiştir. Bu kavram ilk olarak Frenkel-Brunswick (1949) tarafından otoriter kişilik özelliklerini ifade etmek için kullanılmıştır. Freeston vd. (1994) belirsizliğe tahammülsüzlük kavramını insanların hayatlarında karşılaştıkları belirsiz durumlara verdikleri duygusal ve davranışsal tepkiler olarak ifade etmektedir.

Belirsizliğe tahammülsüzlük kavramı Buhr ve Dugas (2002) tarafından insanların akıbeti belli olmayan bir olayda veya durumda olumsuz duygu düşünce ve davranışlarını kullanma sıklığı olarak ifade edilmektedir. Yazarlar, belirsizliğe tahammülsüzlüğün dört alt evresinin olduğunu belirtmektedir:

1. Belirsizlik durumu bireyde stresi artırır ve üzüntü oluşturur.
2. Belirsizlik durumunda birey harekete geçme konusunda yetersiz hissedebilir.
3. Belirsiz durumlar bireylerde olumsuz duyguları artırır. Bu durumda bireyler kaçınma davranışında bulunabilir.
4. Belirsizlik bireyde haksızlık ve adaletsizliğe uğranmış hissedilmesine sebep olabilir.

Pek çok ruh sağlığı bozukluğunun etiyolojisine bakıldığında belirsizliğe tahammülsüzlük kavramının olduğu görülmektedir. Belirsizliğe tahammülsüzlüğü ele alan ilk araştırmalara bakıldığında endişe ve yaygın anksiyete bozukluğuna zemin hazırlayan bulguların ortaya çıktığı görülmektedir (Dugas ve diğerleri, 2004). Sonrasında ise araştırmacılar sadece yaygın anksiyete bozukluğuna değil, sosyal kaygı (Asmundson, 2010), sağlık kaygısı (Lebel & Carleton, 2016), depresyon (Dar ve diğerleri, 2017), obsesif kompulsif bozukluk (Faleer ve diğerleri, 2017), panik bozukluk (Carleton ve diğerleri, 2014)

ve travma sonrası stres bozukluğu gibi (Short & Schmidt, 2017) pek çok psikolojik rahatsızlığın temelinde yer aldığını ortaya koymuşlardır (akt. Özalp, 2022).

Belirsizliğin temelini bakılacak olursa Sevinçok (2007) yaygın anksiyete bozukluğunun zihinsel temelde belirsizliğe tahammülsüzlük, endişeyi artıran düşünce biçimleri, bilişsel kaçınma durumu ve yanlış problem çözme teknikleri olduğunu belirtmektedir. Bir diğer ruhsal bozukluk olan obsesif kompulsif bozukluğun temelinde ise belirsizliğe tahammülsüzlük, zihnin kontrolünde yaşanan zorluklar, normalin üstünde bir tehdit düşüncesi, mükemmeliyetçiliğin verdiği davranışlar, normalinden fazla sorumluluğa sahip olduğunu hissetme ve ortaya çıkan her düşüncenin birey tarafından önemli hissedilmesi olarak belirtilmiştir (Dorz vd., 2004; akt. Sarıçam vd.,2014). Holaway vd. (2006) anksiyete bozuklukları, depresyon ve obsesif kompulsif bozukluklarında belirsizliğe tahammülsüzlük arasında pozitif yönde ilişki olması sebebi ile bu kavramında psikopatolojik olduğunu ifade etmişlerdir.

Koronavirüs salgınının devam etmesinin bireylerin geleceğe yönelik kaygılarını arttırdığı öngörülebilir. Salgının ne zaman biteceğine ilişkin bir öngörünün olmaması belirsizliğe tahammülsüzlük kavramının araştırma için önemini göstermektedir. Aşağıda belirsizliğe tahammülsüzlüğün kuramsal boyutu ele alınmıştır.

Belirsizliğe Tahammülsüzlüğe İlişkin Kuramlar

Varoluşçu Kuram

Varoluşçu kurama göre bireyler hayatlarını belirsizliklerin içinde devam ettirmektedir. Varoluşsal korkuların temelinde belirsizliğe tahammülsüzlük bulunmaktadır (Gündüz Özkan, 2024). Bireylerin yaşadığı varoluşla ilgili ölüm korkusu, anlamsızlığın oluşturduğu korku ve özgürlük korkusu bu kavramın temelini oluşturmaktadır. Özalp (2022) bireylerin varoluşları ile ilgili korkuların sebep olduğu belirsizliğe tahammülsüzlük durumu karşısında kaygıların azaldığını ifade etmektedir. Corey (2008) bireylerin yaşamın anlamını bulmak için bireylerin anlamsızlık ve belirsizlik yaşadıklarını ifade etmiştir. Yaşadıkları

dünyanın artık anlamsız gelmeye başladığında, yaşamın anlamını sorguladıklarını ifade etmektedir. Ölüme yaklaştıklarını hisseden bireylerin geçmiş ile ilgili belirsizlik duyguları az olanların yaşamın anlamını yakaladıkları ifade edilmektedir (Corey, 2008).

Gestalt Terapi Kuramı

Gestalt kuramı bireylerin çevreyle etkileşimlerinin önemini vurgulayan önemli bir kuramdır. Bu kurama göre bireylerin iç görü oluşturup kendini fark etmesi amaçlanmaktadır (Corey, 2008). Bu kuramda bireyler kendi sorunlarını kendilerinin çözebilirler. Bireylerin içgörü oluşturabilmesi için kendi yeterliliklerini fark edip ve kendileri hakkındaki belirsizliklerin aydınlatılması gerekebilir. Gestalt kuramının önemli kavramlarından biri olan bitirilmemiş işler bireylerin çözülmemeyen, sonucu belli olmayan durum ve olay karşısında oluşmaktadır. Bu süreçte bireylerin kendini gerçekleştirmek için bu belirsiz olay ve durumları çözüme kavuşturması beklenir.

Bireylerin psikolojik sağlıklarını koruması için enerjilerinin nerede olduğu ve nasıl kullanıldığı önemlidir. Bir anlamda Zinker (1978) enerjinin belirsizliği yerine duygularla farkındalık ile ilgilenmiştir. Enerjilerinin nerede olduğunu bilemeyen bireyler bir anlamda yüksek belirsizliğe tahammülsüzlük yaşayabilir.

Bilişsel Davranışçı Terapi Kuramı

Bu kurama göre bireylerin belirsizliğe tahammülsüzlük durumları bilişsel inanç sistemi ile ilişkilidir (Özalp, 2022). Bilişsel terapi kuramına göre bireylerin kullandıkları hatalı düşünceler belirsizlik durumunu yaşamalarına sebep olmaktadır (Corey, 2008). Sonucu belli olmayan durum karşısında bireylerin çoğunluğunun yanlış bilişsel yapılardan dolayı belirsizliğe tahammülsüzlüklerinin yüksek olması beklenmektedir. Bu kuram bireylerin ruhsal bozukluklarını çözümlenmeye çalışması bakımından önemlidir. Belirsizliğe tahammülsüzlük kavramı ruh sağlığı bozukluklarının temelini oluşturması bakımından ilişkilidir. Belirsizliğe tahammülsüzlük kavramının kuramsal boyutu ele alındıktan sonra aşağıda ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Belirsizliğe Tahammülsüzlük ile İlgili Araştırmalar

Belirsizliğe tahammülsüzlüğe ilişkin araştırmalar kronolojik olarak aşağıda özetlenmiştir. Mevcut çalışma ergenlerle yapılmış olmakla birlikte bazı araştırmalara çocuklar, 18 yaş ve üzeri bireyler, üniversite öğrencileri dahil edildiği için bu araştırmalara da yer verilmiştir.

Belirsizliğe tahammülsüzlükle ilişkili olarak Ersöz vd. (2016), üniversite öğrencilerinin belirsizlik durumları ile başa çıkmada etkili olan değişkenleri araştırmışlardır. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin belirsizlik durumu ile başa çıkmada yaşları ve kardeş sayılarının etkili olduğu görülmüştür.

Osmanoğlu vd. (2018) çocuklarda ve ergenlerde belirsizliğe tahammülsüzlük ile kaygı üzerine çalışan araştırmaları değerlendiren bir meta-analiz çalışması yapmışlardır. Araştırma sonucunda çocuk ve ergenlerin kaygı ve tedirginlik durumu ile belirsizliğe tahammülsüzlük arasında pozitif bir yönde ilişki olduğu görülmüştür.

Bakioğlu vd. (2020) koronavirüs fobisi ile pozitiflik ilişkisinde belirsizliğe tahammülsüzlük, kaygı ve stresin aracı rolünü incelemişlerdir. Araştırma yaşları 18-76 arasında değişen bireylerle yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre koronavirüs fobisi ile belirsizliğe tahammülsüzlük, depresyon, kaygı ve stres arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Koronavirüs fobisi ile pozitiflik arasında ise negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Duman'ın (2020) araştırmasında üniversite öğrencilerinin koronavirüs fobisi ve belirsizliğe tahammülsüzlüklerinin orta düzeyde olduğunu saptamıştır. Araştırmada ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlüklerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte koronavirüs fobisi ile belirsizliğe tahammülsüzlük arasında anlamlı ilişki saptanmış; koronavirüs fobisinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyini anlamlı biçimde yordadığı görülmüştür.

Korkmaz ve Güloğlu (2021) koronavirüs salgının belirsizliğe tahammülsüzlük, kaygı ve depresyon üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırma yaş aralığı 18-74 olan bireylerle yapılmıştır. Bulgulara göre yaşamın anlamı ve belirsizliğe tahammülsüzlük, kaygı ve depresyonu önemli yordamaktadır.

Li vd. (2020) koronavirüs salgınının üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük ve sosyal kaygı düzeylerini araştıran bir çalışma yapmışlardır. Araştırmada belirsizliğe tahammülsüzlük ve sosyal kaygı arasında ruminasyonun aracı rol oynadığı saptanmıştır. Belirsizliğe tahammülsüzlük ve sosyal kaygı arasında pozitif korelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Li vd. (2021) koronavirüs salgın sürecinin ne zaman biteceğine ilişkin belirsizliğin ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlüklerine ilişkisini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda koronavirüs salgınının olumsuz duyguları etkilediği saptanmıştır. Ayrıca koronavirüs salgınının ergenlerde belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyini etkilediği belirtilmektedir.

Satici vd. (2022) belirsizliğe tahammülsüzlük ve ruh sağlığı arasındaki ilişkide koronavirüs fobisi ve ruminasyonun aracı etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre bireylerin yüksek belirsizliğe tahammülsüzlük ve düşük ruh sağlığının ilişkili olduğunu görmüşlerdir. Ayrıca bu ilişkiye koronavirüs fobisi ve ruminasyonun aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Belirsizliğe tahammülsüzlük yukarıda verilen araştırmalarda da görüldüğü gibi ergenleri olumsuz yönde etkilemiştir. Araştırmalarda belirsizliğe tahammülsüzlük korku, kaygı, stres, tedirginlik kavramları ile çalışıldığı ve bunlar arasında pozitif ilişki olduğu görülmektedir. Bu kavramın yanı sıra salgın döneminde bireylerin öznel iyi oluşlarının etkilendiği mevcut araştırmalarda görülmüştür. Aşağıda öznel iyi oluş kavramı açıklanmış ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Öznel İyi Oluş

Varoluşlarından bu yana insanlar mutlu olmak için çaba gösterirler. Aristo'nun "İnsan nasıl mutlu olur?" sorusuna yüzyıllardır cevap bulunmaya çalışılmıştır (Eryılmaz, 2009). On dokuzuncu yüzyıla kadar araştırmalarda insanların ruhsal bozuklukları ile ilgilenirken pozitif psikoloji insanların olumlu yanlarına odaklanmıştır. Öznel iyi oluş kavramı da pozitif psikolojinin ruh sağlığı çalışmalarında önemli yer etmiştir (Seligman & Csikszentmihalyi, 2000).

Diener (2001) öznel iyi oluşu, insanların zihinsel ve duygusal yönlerinin birleşiminden oluşan doyumun kişisel hâli olarak tanımlamaktadır. Buna ruh sağlığının pozitiflik derecesi de denilmektedir. Öznel iyi oluş, bireylerin kendi yaşamlarının pozitif ve negatif yanlarını düşünerek, iyi olma durumlarını değerlendirmesidir. Öznel iyi oluş kavramı olumlu duygulanım, olumsuz duygulanım ve yaşam doyumunu olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır (Eryılmaz, 2009). Tuzgöl Dost (2010) öznel iyi oluşu hoş duygulanım, hoş olmayan duygulanım ve yaşam doyumunu olarak kategorilere ayırmaktadır.

Myers ve Diener (1995) bu üç öğenin alt başlıklarını şöyle açıklamıştır:

- Olumlu duygulanım bireyin yaşamında mutlu olduğu ve kendini iyi hissettiği zamanları içerir. Güvende olmak, ilgi, geleceğe ümitle bakmak, heyecanlanmak, başarı karşısında gururlanmak, neşelenmek gibi pozitif duygular örnek verilebilir.
- Olumsuz duygulanım bireylerin hayatlarında karşılaştıkları negatif olay ve durumlardır. Bir olay veya kişiye öfkelenmek, suçluluk hissetmek, üzülme veya birinden nefret etme gibi duygular örnek olarak verilebilir.
- Yaşam doyumunu ise öznel iyi oluşun bireylerde oluşturduğu önemli bir zihinsel bileşendir. İnsanlar bu boyutta olumlu ve olumsuz duygularını bir süzgeçten geçirip iyi oluş düzeylerine ilişkin değerlendirmede bulunur.

Öznel İyi Oluşa İlişkin Kuramlar

Bireyler kendi hayatını değerlendirirken olumsuzluklara rağmen daha çok olumlu ve mutlu yaşantılarına odaklanıyorsa öznel iyi oluşu yüksektir denilmektedir. Öznel iyi oluşu açıklayan kuramlar aşağıda belirtilmektedir.

Uyum Kuramı

Bireylerin yeni çıkan bir duruma ilk olarak karşı tepki verir. Sonra bu duruma karşı uyum göstermesidir (Eryılmaz, 2009). Bu kurama göre bireyler olumlu bir olay veya olumsuz bir olay karşısındaki duygularını dengeli yaşarlar. Tuzgöl Dost (2004) bireylerin bu duygu dengesini koruyucu davranışlarını devam ettirmeleri ile öznel iyi oluşlarının istenilen düzeyde olduğunu belirtmiştir.

Sabit Nokta (Set Point) Kuramı

Bu kurama göre bireylerin mutlulukları genetiklerine bağlıdır. Hefferon ve Boniwell (2018) bireylerin mutluluklarının doğuştan belli olduğunu belirtilmektedir. Bireylerin mutluluk düzeyleri yaşamları boyunca bazen yüksek bazen düşük olsa da zamanla sabit noktalarına geri dönmektedir (Diener, 1984).

Erek (Telic) Kuramı

Bu kurama göre insanlar doğuştan gereksinim ve amaç için var olurlar. Bireylerin doğuştan getirilen ve sonradan kazanılan gereksinimleri bulunmaktadır. Öznel iyi oluşun erek kuramı bireylerin bir hedef veya ihtiyacının karşılandıktan sonra belirli bir son noktaya ulaştığı zaman mutluluğun oluştuğunu belirtir (Gencer, 2018). Ryff ve Singer (1996) psikolojik iyi oluş için bireylerin yerine getirmesi gereken belirli ihtiyaçları olduğunu ifade etmektedir. Bu ihtiyaçların da belirli amaçlar çerçevesinde oluştuğu savunulmaktadır. Amaçlar aslında bireylerin gereksinimlerini karşılamaya yardımcı olur (Ryan & Deci, 2000). Bunlar yerine getirilirse bireylerin öznel iyi oluşu artmaktadır.

Aşağıdan Yukarı Kuramı ile Yukarıdan Aşağı Kuramı

Bu kuramlar öznel iyi oluşu daha iyi açıklamak için oluşturulmuştur. İlk olarak Aşağıdan Yukarı (Bottom Up) Kuramında, bireyler yaşadıkları mutluluk ve üzüntüleri değerlendirip iyi olma düzeylerine ilişkin bir kişisel bir yargıda bulunmaktadırlar. Birey haz ve mutluluk veren olayları daha fazla yaşarsa öznel iyi oluş düzeyi artacaktır. Yukarıdan Aşağıya mutluluk kuramının temellerini Diener (1984) felsefe alanının atomistik düşüncesine dayandırmıştır. Yukarıdan Aşağıya Kuramı öznel iyi oluşu bireylerin içinden gelen bir özelliği olarak görür. Bu kuramlara göre mutluluk dışarıda değil bireyin içindedir. Diener (1984) bireylerin yaşamlarında olayları nasıl yorumluyorsa ona göre öznel iyi oluş düzeylerinin artacağını ifade etmiştir.

Ekolojik Kuram

Bronfenbrenner (1992) biyoekolojik sistem teorisini ortaya çıkarmıştır. Bu teoriye göre insanların davranışları ve öznel iyi oluş düzeyleri biyoekolojik çevre katmanlarından etkilenmektedir (Eryılmaz, 2009). Ekolojik kurama göre, bireyi etkileyen farklı alt sistemler bulunmaktadır. Mikrosistemde bireye en yakın olan kişilere göre ruh sağlığı etkilenmektedir. Mikrosistemde anne, baba, kardeş, öğretmen, arkadaş gibi yakın çevrede bulunan kişiler bulunmaktadır (Bronfenbrenner, 1992). Diğer bir alt sistem ise mikrosistemlerin arasındaki ilişkisi ile oluşan mezosistemdir. Bu sistemde okul ile aile, aile ile bireyin arkadaşları ile ilişkilerinden oluşmaktadır. Bu iki sistem haricinde bir diğer üçüncü alt sistem ise bireylerin sosyal ilişkilerini oluşturan ve komşuluk bağlantılarının devam ettirdiği ekzosistem olarak adlandırılır. Bir diğer alt sistem olan makrosistemde ise bireylerin içinde bulunduğu toplum, kültür ve kurum bulunmaktadır. En sondaki sistem olan kronosistemde ise bireyin yaşamları boyunca geçirdiği değişim ve gelişim içeren bağıntılardır. Ekolojik kuram her bireyin kendine özgü gelişim sürecini göstermektedir (Eryılmaz, 2009).

Bilişsel Kuramlar

Bu kurama göre iyi oluş bireylerin bilişsel süreçlerine dayanmaktadır (Gencer, 2018). Dikkat, Yorumlama ve Bellek (DYB) sistemi iyi oluş modeli olarak ifade edilmektedir (Diener & Biswas-Diener, 2008). Bu modele göre bireyler dikkatlerini olumlu duygulanımın fazla

olduğu uyarılara odaklarsa yüksek öznel iyi oluşa sahip olurlar. Ayrıca bireylerin olaylara ilişkin olumlu bakış açısı ve pozitif bir belleğe sahip olma iyi oluşun artmasında önemli görülmektedir (Diener & Biswas-Diener, 2008).

Yukarıda öznel iyi oluşu açıklayan kuramlardan söz edilmiştir. Ardından ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Öznel İyi Oluş ile İlgili Araştırmalar

Öznel iyi oluşa ilişkin araştırmalar kronolojik olarak aşağıda özetlenmiştir. Mevcut çalışma ergenlerle yapılmış olmakla birlikte bazı araştırmalara 15 yaş ve üzeri bireyler de dahil edildiği için bu araştırmalara da yer verilmiştir.

Ruh sağlığı çalışmalarına bakıldığında ergenlerin öznel iyi oluşlarına ilişkin pek çok araştırma bulunmaktadır. Köker (1991), normal ruh sağlığına sahip ve ergenlik dönemi daha zor geçen ergenlerin yaşam doyumlarını incelemiştir. Bu çalışma öznel iyi oluşla ilgili Türkiye’de yapılan ilk araştırma olarak kabul edilir. Araştırma sonucunda ergenlik dönemini istenile süreçte geçiren ergenler, ergenlik dönemi zor geçenlere göre daha yüksek yaşam doyumuna sahiptir.

Rask vd. (2002) çalışmalarında ergenlerin öznel iyi oluşu ve değerler arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmaya katılan tüm ergenlerin yaşamlarından mutlu olduğu görülmüştür. Bu duruma bağlı olarak ergenlerin öznel iyi oluşlarının değerlerle pozitif yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Huebner vd. (2004) ergenlerin öznel iyi oluşlarını çeşitli değişkenlere göre incelemişlerdir. Araştırma sonucuna göre ailenin mutluluk düzeyi, arkadaşlarla ilişkilerdeki mutluluk derecesinin ergenlerin öznel iyi oluşlarını olumlu etkilediği görülmüştür. Ayrıca eğitim hayatının verdiği başarılar ve bireylerin kendi özelliklerini sevme ve memnuniyet derecesinin öznel iyi oluşa önemli katkısının olduğu belirlenmiştir.

Joronen ve Kurki (2005) ergenlerin öznel iyi oluşunu artıran etkenleri araştırmışlardır. Araştırma sonucuna göre ergenlerin ailesiyle mutlu ve güvenli bir şekilde

yaşamak, sevildiğini hissetmek, doğru ve açık iletişimle yetişmek ve ergenin yaşadığı ailede birbirine bağlılık düzeyleri ergenlerin öznel iyi oluşunu olumlu etkilediği görülmüştür. Proctor vd. (2009) ergenlerin öznel iyi oluşlarını çeşitli değişkenlere göre araştırmışlardır. Çalışmada ergenlerin arkadaşları tarafından dışlanmasının öznel iyi oluş seviyesini negatif etkilediği görülmüştür.

Sezer (2011) çalışmasında lise düzeyinde öğrenim gören ergenlerin spor yapma durumlarının öznel iyi oluşları üzerine etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarında sporun öznel iyi oluşu olumlu etkilediği görülmüştür. Ayrıca araştırmada kadınların öznel iyi oluş düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.

Steinmayr vd. (2019) ergenlerde öznel iyi oluşu boylamsal bir çalışma ile incelemişlerdir. Çalışmada lise öğrencileri iki yıl boyunca gözlemlenmiştir. Araştırma sonucunda cinsiyete bağlı olarak öznel iyi oluş düzeyinde bir farklılaşma olmadığı; sosyoekonomik düzey yükseldikçe öznel iyi oluş düzeyinin de arttığı saptanmıştır.

Koronavirüs salgın döneminde ergenlerin öznel iyi oluşları ile ilgili araştırmalar da mevcuttur. Eryılmaz ve Şiraz (2019) ergenlerin kötümserlik ve öznel iyi oluş düzeylerini inceledikleri araştırmada kötümserlik düzeyinin öznel iyi oluşu etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada, koronavirüs sürecinde ortaya çıkan kötümserlikle başa çıkma stratejilerini kullanma ile öznel iyi oluş düzeyleri arasında pozitif yönde doğrusal ilişki görülmüştür.

Şahin ve Töre (2022) 18- 64 yaş aralığındaki bireylerde koronavirüs korkusu ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkide bilişsel esneklik ve psikolojik sağlamlığın aracı rolünü incelemişlerdir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre koronavirüs korkusu ve öznel iyi oluş arasında ters yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu ilişkide ise bilişsel esneklik ve psikolojik sağlamlık tam aracılık etkisinin olduğu saptanmıştır.

Cattelino vd. (2023) ergenlerin koronavirüs salgın döneminde özyeterlilik, öznel iyi oluş ve olumlu başa çıkma yöntemleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma

sonucunda öznel iyi oluşun öz yeterlilik ve olumlu başa çıkma yöntemlerine aracılık ettiği saptanmıştır. Katsantonis vd. (2023) erken ergenlik dönemindeki bireylerin öznel iyi oluşları ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre öznel iyi oluş düzeyi ve benlik saygısı arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Araştırmanın diğer bir bulgusunda 11-14 yaş aralığındaki katılımcıların yaşlarının arttıkça öznel iyi oluş düzeylerinin azaldığı görülmüştür.

Yukarıda bulunan araştırmalara bakıldığında bireylerin öznel iyi oluşlarının psikolojik sağlıkları için önemli bir kavram olduğu görülebilir. Alanyazında öznel iyi oluşun yanı sıra salgın döneminde bireylerin psikolojik sağlıklarının da araştırma bulgularına ulaşılabilmektedir. Aşağıda psikolojik sağlık kavramı açıklanmış ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Psikolojik Sağlık

Tarih boyunca yaşanmış pek çok kahramanlık hikâyesi bulunmaktadır. Bu bireylerin zor yaşam şartlarında başarıya ulaşması, üstün yetenek sergilemeleri, olumsuzluklara rağmen hayatta herkes tarafından takdir edilmeyi başarmaları başka insanlara da ilham olmuştur. Bu kişiler dayanıklılığı ya da sağlığı yüksek insanlar olarak belirtilir. 'Resilience' kelimesinden Türkçe'ye çevrilen ve asıl anlamı esneklik olan bu kelime psikolojik sağlık veya dayanıklılık olarak adlandırılmaktadır.

Masten (2014) psikolojik sağlığın normal ve bilinen kaynaklardan meydana geldiğini ancak sıkıntılı ve olumsuz yaşam koşullarında ortaya çıktığını belirtmektedir. Gerek geçmişte gerekse bugün psikolojik sağlığı yüksek insanlar görünce bu duruma şaşırılmamalıdır çünkü tarih içerisinde pek çok doğal afet, savaşlar, yokluklar meydana gelmesine rağmen bu bireyler zorlu yaşam koşullarında kahramanlık hikayeleri yazabilmişlerdir.

Psikolojik sağlık kavramı araştırmacıların önemli çalışma alanlarından biri olmuştur. Bu kavram herhangi bir varlığın veya maddenin esneklik durumunun yanında asıl

haline tekrar dönmesi anlamında kullanılan “resilience” kelime kökünden ortaya çıkmıştır (Greene, 2002; Hefferon & Boniwell, 2018). Psikolojik sağlık kavramı çocuk gelişimi, gelişim psikolojisi ve çocuklarda psikopatoloji üzerine araştırma yapan çalışmacılar tarafından ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçlarına göre olumsuz ve travmatik bir yaşantısı olan veya maddi olarak çok zor şartlarda yetişen çocukların gözlemlenmesi sonucu şaşırtıcı derecede normal gelişim gösterdiği görülmüştür (Bonano ve Mancini, 2008; akt. Ergüner-Tekinalp ve Işık, 2019).

Masten (2001) psikolojik sağlamlığı insanların hayatlarını devam ettirecek risklerle karşılaşmalarına rağmen, kendileri ve çevrelerinin koruyucu faktörleri ile olumlu sonuçlar elde etmesi olarak açıklar. Masten vd. (1990) psikolojik sağlık kavramını:

1. Risk durumuna rağmen bireylerin olumlu sonuç elde etmesine yardımcı olan değişkenler,
2. Bireylerin risklerle karşılaşmasında olumsuz etkisini arttıran veya azaltan aracı değişkenler,
3. Kişilerin olumsuz ve travmatik olaydan sonra normale dönmesini sağlayan iyileşme hızı olarak üç bölüme ayırmıştır (akt. Akar, 2018).

Psikolojik sağlık ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında ortak bir tanım olmadığı ayrıca her araştırmacının da farklı boyutlarıyla ele aldığı görülmektedir. Block ve Block (1980) psikolojik sağlamlığı yaşamlarında geçirdiği bir süreç olarak tanımlamaktadır (akt. Gizir, 2007). Friborg vd. (2003) aynı kavramı bireyin kendi kişilik özellikleri, aile ve daha dış çevrenin etkili olduğu bir sistemler bütünü olarak açıklamaktadırlar.

Masten (2014) psikolojik sağlık kavramından söz edebilmek için bireyin riskli bir durum karşısında olumlu bir gelişim ve uyum olması gerektiğini belirtmektedir. Pek çok araştırmacı psikolojik sağlamlığın tanımını farklı şekilde yapsa da bu kavramın bir risk durumuna karşı koruyucu faktörler aracılığıyla olumlu sonuçlar elde edilmesi konusunda hem fikirdir. Akar (2018) psikolojik sağlık sürecinde ortaya çıkan koruyucu faktörlerin

geliştirilebilme özelliği olduğunu belirtir. Psikolojik sağlamlık kavramı incelendiğinde üç temel unsurun olması gerektiği ortaya çıkmaktadır (Werner & Smith, 1992). Bunlar:

1. Risk faktörleri
2. Koruyucu faktörler
3. Olumlu sonuçlardır.

Koronavirüs salgınında bireylerin kendilerini güvende hissettiği, mutlu oldukları durumlar koruyucu faktörler olarak görülebilir. Salgın sürecinde verilen talimatlara uymak, temizliğe dikkat etmek, gerek olmadığı sürece evden çıkmamak, evden çıkıldığında sosyal mesafeye göre hareket etmek, virüsün yayılmasını engellemek için maske kullanmak, temizliğe dikkat etmek fiziksel koruyucu faktörlerdendir. Fiziksel sağlığa ilişkin alınan önlemler dışında ruh sağlığını korumak için alınan önlemler de koruyucu faktörlere girmektedir. İzolasyon sürecinde evde kalınan süreyi bireyin kendini geliştireceği bir etkinlik, spor, müzik, resim gibi alanlarda değerlendirmek, kitap okumak, film izlemenin de ruh sağlığını koruyacağı söylenebilir. Psikolojik sağlamlık kavramının kavramsal çerçevesi açıklanmasından sonra aşağıda bu kavramın kuramsal boyutuna yönelik açıklamalarda bulunulmuştur.

Ekolojik Kurama Göre Psikolojik Sağlamlık

Psikolojik sağlamlık kavramı bireyin tek başına yarattığı bir olgu olmadığı için ekolojiktir. Ekolojik model Bronfenbrenner (1989) tarafından geliştirilmiştir. Bu kurama göre bireylerin gelişimini sağlayan sistemlerin ilki mikro sistem yani bireyin kendine en yakın çevresi, ailesi, okulundaki çevresidir. İkinci faktör ise mezosistemdir. Bu sistem mikrosistem faktörleri arasındaki etkileşimlerden oluşmaktadır. Örneğin; Okul-aile, arkadaş grubu-aile etkileşimi gibi. Üçüncü alt sistem daha geniş toplumdaki faktörlerin oluşturduğu ekosistemdir. Buradaki faktörler doğrudan bireyi etkilemez ancak dolaylı olarak yaşamını etkileyebilir. Ekosistemde ekonomik sistem, ulaşım sistemi, kitle iletişim araçları vb. faktörler bulunur. Ekolojik kuramın dördüncü evresi ise makrosistemdir. Burada ise değerler, yasalar,

politik sistemler bulunmaktadır. Ekolojik kuramın son evresi ise kronosistemdir. Kronosistem, zamana dayanır ve dört sistemin zamana bağlı değişimini ifade eder. Mikrosistemden makrosisteme kadar tüm boyutlardaki işlemleri değiştirebilir (Hetherington ve diğerleri, 2006; akt. Bilge ve diğerleri, 2015). Kronosistem insanlar için kritik zaman evrelerini ifade etmektedir. İlkokula başlama, erinlik gibi normatif geçişlerin yanında boşanma, ebeveynlerin kaybı, taşınma gibi normatif olmayan geçişler örnektir. Bu tür zamansal geçişler insanların yaşamları boyunca ortaya çıkarlar. İnsanların gelişimindeki değişime doğrudan etki eden bir özellikleri vardır (Bronfenbrenner, 1986). Psikolojik sağlamlık birey ve çevre arasındaki etkileşimi sağlayan bir olgu olduğu için ekolojik yaklaşım gibi insanı çevreleyen bir kavramdır denilebilir.

Bronfenbrenner (1994) ekolojik teoriye göre risk faktörlerinin önemli birkaç etkileşim seviyesinin olduğunu belirtmektedir. Ekolojik model doğrultusunda risk faktörleri şöyle açıklanmaktadır (Vinueza, 2016; akt. Bozdağ, 2020):

Bireysel Risk Faktörleri: Bir bedensel engelin olması veya sonradan sakatlık, özgül öğrenme güçlüğü, normalin altında zekâ düzeyine sahip olma, travmatik bir duruma maruz kalma, erken doğum ile dünyaya gelme bunlara örnektir. Ayrıca sosyal iletişim yeteneğinin azlığı, sosyal fobi, insan hayatını zorlaştıran sağlık sorunları, konuşma bozuklukları da bireysel risklerdendir.

Aileden Kaynaklanan Risk Faktörleri: Maddi geliri düşü bir ailenin üyesi olmak, ailede kullanılan yanlış iletişim bunlara örnektir. Ayrıca anne veya babanın hasta olması veya ruhsal bir hastalığının bulunması, tek ebeveynle yaşama ailevi riskler olarak söylenebilir.

Okuldan Kaynaklanan Risk Faktörleri: Bireyin öğrenim gördüğü okula karşı bir aidiyet duygusu hissetmemesi, okulun öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayamaması, okulun başarı düzeyinin düşük olması, bireyin okulda zorbalığa uğraması, sürekli devamsızlık yapması risk faktörlerinden sayılabilir. Ergenlerin koronavirüs salgın sürecinde uzaktan

eğitime girememe, eğitime erişememe durumları ise bu dđnemin risk faktđrleri olarak gđsterilebilir.

Topluluğa Yđnelik Risk Faktđrleri: Bireylerin topluluk içinde zorbalığa maruz kalması, suç oranının yđksek olduğu bir çevrede ikamet etme, savaş ve kargaşa durumlarının olduğu bir toplulukta yaşamak topluluktan kaynaklanan riskler olarak sayılabilir. Koronavirđs salgın sđrecinde ise ergenin koronavirđse karşı ۆnlemlerin alınmadığı bir toplulukta yaşaması ve virđs kapan bireylere karşı damgalama ve ۆnyargının yđksek olduğu bir çevrede yaşaması ۆnemli risk faktđrleridir.

Topluma Yđnelik Risk Faktđrleri: Bireylerin siyasi çatışmaların fazla olduğu bir toplumda yaşaması, farklı kđltđre karşı hořgđrdszlyęđn hđkim olması toplumsal risklere ۆrnek verilebilir. Koronavirđs salgını sonrası ergenlerin koronavirđse karşı farklı tutumların olduğunu gđrmesi, ۆnlemleri alacak kurum ve kuruluşların çatışmalarını gđzlemlemek bu dđnemin riskleri arasında sayılabilir.

Gđloęlu ve Kararımak (2010) bireylerin risk faktđrlerine karşı psikolojik sağlamlığını koruması için koruyucu faktđrlerini gđrmesi ve bunlardan faydalanması gerektiğini ifade etmektedir. Ekolojik kuram, bireylerin yaşadığı çevreye adaptasyon sağlama konusunda yetenekli olduğunu ve bu sđrete yeterli bir içsel sisteme sahip olduğunu belirtir. Luthar ve Cicchetti (2000) psikolojik sağlamlıkta risklere karşı koruyucu faktđrleri şu şekilde sıralamaktadır:

Bireylerin Koruyucu Faktđrleri: Bireyin içsel denetiminin yđksek olması, sorumluluk sahibi olması, başarı için çaba gđstermesi, sorunlarına etkili dzđmlerle yaklaşma, normal ve normalin ۆstđnde zekaya sahip olması ۆnemli koruyucu etkenlerdendir. Koronavirđs salgın sđrecinde ise ergenlerin sđrece ilişkin iyi oluşu, geleceğe umutla bakabilmesi, mizah yeteneğinin olması, stresle etkili başa çıkma yollarını kullanması, olumlu sosyal ilişkilerini devam ettirebilmeleri de bireysel koruyucu faktđrlere ۆrnek gđsterilebilir.

Ailevi Koruyucu Etkenler: Bireylerin ebeveyn tarafından desteklendiğini hissetmesi, anne ve babanın disiplin kazandırmada ortak hareket etmesi, çocuğun hatalarına rağmen ebeveyn tarafından koşulsuz sevildiğini hissetmesi, ailede etkili iletişimin hâkim olması önemli koruyucu faktörlerdendir. Koronavirüs salgını sırasında zorunlu evde kalma durumlarında ergenlerin anne ve baba ile geçirdikleri kaliteli zamanlar, evde huzuru hissetmeleri, aile içinde olumlu sosyal ilişki kurulması, destekleyici ve olumlu aile bakımı, aile içinde kullanılan doğru iletişimin devam etmesi, çocuğun yaşanan sürece ilişkin ailesinden doyurucu bilgiler alması psikolojik sağlamlığı artıran önemli faktörlerdir.

Okula Yönelik Koruyucu Etkenler: Okul, ekolojik kurama göre diğer sistemlerle etkileşimde olan ve etkileyen, diğer sistemlerden etkilenen önemli bir sistemler bütünüdür (Bilge ve diğerleri, 2015). Bireylerin okul içinde güvende hissetmesi, öğretmenlerin etkili iletişimi, öğrencinin okul içinde aktif ve başarılı olduğunu hissetmesi okulun koruyucu faktörleridir. Koronavirüs salgın döneminde okulların öğrencilerin online veya hibrit eğitime katılmalarına yardımcı olması, imkansızlıkları azaltması önemli koruyucu faktörlerdendir.

Topluluğa Yönelik Koruyucu Etkenler: Bireylerin yaşadığı topluluklarda etkili bir destek alabilmesi, aile dışındaki sosyal çevre ile yapıcı bir iletişim kurması, sosyal medya araçlarını amacına uygun kullanabilmesi önemli koruyucu faktörlerdir. Koronavirüs salgın döneminde ergenlerin kendi yaşlılarının kurallara uyması, iletişim araçlarını amacına uygun kullanması ise bu dönemin koruyucu faktörlerine örnek gösterilebilir. Bunun yanında ergenlerin yaşadıkları ev dışındaki iletişim ağları, salgın sürecinde topluluğun kuralları etkili bir şekilde takip etmesi, aşı olmaya önem verdiğini gösteren haberleri izlemesi salgın sürecinin topluluğa yönelik faktörleridir.

Toplumun Koruyucu Faktörleri: Bireylerin içinde yaşadığı toplumun genel sosyal, kültürel ve dini özellikleri, yasaların etkili bir biçimde işlediğini görmeleri önemli koruyucu faktörlerdendir. Salgına rağmen ergenlerin kültürel ve dini ile bağlantıyı sürdürmesi, psikolojik sağlamlık düzeyini arttırmaktadır. Salgın sürecinde uzaktan da olsa dini ve milli bayramların kutlanmaya devam edilmesi, kültürel faaliyetlerin online çalışmalarla yapılması

olumlu sayılabilecek çalışmalardır. Ayrıca koronavirüs salgın döneminde ergenlerin içinde bulunduğu toplumun gerekli yasa ve kurallara uyduğunu görmesi koruyucu faktörlere en büyük örnek olabilir.

Bireylerin risk durumuna karşı koruyucu faktörleri kullanarak olumlu bir sonuca ulaşması psikolojik sağlamlığın son adımı olarak görülebilir. Buna örnek olarak bireylerin risklere karşı koruyucu faktörler aracılığıyla karantina sürecinden sağlıklı bir şekilde çıkması olumlu sonuçlar olarak görülebilir. Eski normal hayata döndüğü zaman ruh sağlığı koruması olumlu bir çıktı olmaktadır.

Ergenlerin psikolojik sağlamlıklarına ilişkin risk faktörleri araştırılırken birey, aile ve topluluğun etkilediği risklere göre inceleme yapılmalıdır (Luthar & Cicchetti, 2000). Koronavirüs salgınında kişinin kendi veya yakınlarının salgına yakalanma riski bulunmaktadır. Bunun dışında pek çok risk faktörü de bulunabilir. İş yerlerinin kapanması dolayısıyla kişilerin maddi zorluklar ile karşılaşarak strese girmesi, geçim sıkıntısı yaşamaları, iş gücünü ev ortamına taşıyan kişilerin yaşadığı stres durumu da risk faktörlerindedir. Sağlık çalışanları, polisler, askerler, salgın sürecinde hizmet etmeye devam eden kargocular, market çalışanları, esnaflar da salgın riskine karşı ön planda görülmektedir. Ayrıca kronik hastalığı olanlar, yaşlılar, çocuklar da en büyük risk grupları olarak görülmektedir. Türkiye Psikiyatri Derneği (2020) insanların koronavirüs salgın sürecinde yaşadıkları karantinada ruh sağlıklarını korumak için psikolojik sağlamlıklarını artırmak amacıyla pek çok öneride bulunmuştur. Bunlar:

- Koronavirüs salgın haberlerini medyadan takip etmek konusunda bir süre ara verilmeli.
- Yakınlar ile sürekli iletişim halinde olunmalı.
- Spor, resim, müzik gibi alanlarda vakit geçirilmeli.
- Besinlerin sağlıklı olanları tüketilmeli.
- Bağımlılık yapıcı vücuda zararlı maddelerden uzak durulmalı.

- Gevşeme egzersizleri yapılmalı.

Bireylerin salgın döneminde risklere karşı koruyucu faktörlerini kullanmaları için Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı Psikolojik Sağlık Programları etkili bir koruyucu faktör olarak görülmektedir. Okul psikolojik danışmanları önce öğretmenlere Psikolojik Sağlık Psikoeğitim Programını uygulamışlardır. Burada amaç ruh sağlığına yardımcı olacak uzmanların psikolojik sağlıklarını artırmaktır. Okul Psikolojik Danışmanlarının koordinasyonunda sınıf rehber öğretmenleri online eğitimi öğrencilere uygulamışlardır (TEDMEM, 2021). Çalışmanın son adımı olarak da okul psikolojik danışmanları velilere Psikolojik Sağlık Semineri vermişlerdir. Böylece öğrenim kurumları ve psikolojik danışmanlar aracılığıyla salgın sürecinde Türkiye'de büyük kitlelere ulaşılmıştır. Programın etkililiği gözlem ve görüşmelerle de görülmüştür.

Yukarıda psikolojik sağlamlıkla ilgili kuramsal açıklamalara yer verilmiştir. Aşağıda ilgili araştırmalar özetlenmiştir.

Psikolojik Sağlık ile İlgili Araştırmalar

Psikolojik sağlamlığa ilişkin araştırmalar kronolojik olarak aşağıda özetlenmiştir. Mevcut çalışma ergenlerle yapılmış olmakla birlikte bazı araştırmalara çocuklar, 18 yaş ve üzeri bireyler ve üniversite öğrencileri de dahil edildiği için bu araştırmalara da yer verilmiştir.

Psikolojik sağlamlığa ilişkin ilk çalışmalar Freud ve Dann'ın (1951) deneysel çalışmalarıdır. Almanya'nın Yahudi yetim çocukları üzerine çalışma yapmışlardır. Rusların yardımı ile İngiltere'ye rehabilitasyona gönderilmeleri sonucunda ebeveynleri toplama kamplarında ölen veya öldürülen bu çocuklardan alınan verilere göre (Akar, 2018):

- Çocukların yaştlarına daha çabuk güven duyduğu
- Ahlaki gelişimlerini tam tamamlamamış olsalar bile adil olmayı seçebilecekleri

- Kendi bakımını kendisi yapmak zorunda kalmış bir büyüğün desteğini almamış çocukların ruh sağlıklarında bozukluklar oluşabileceği
- Yetişkinlerden küçük olsalar bile çocuklara da saygılı olunması gerektiği
- Pek çok anlamda yetersizlik içinde kalan çocukların destek verildiğinde olumlu sonuçlar verebileceği belirtilmiştir.

Werner ve Smith (1992) 30 yıl devam eden boylamsal çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada farklı etnik kökenden gelen 700 çocuğun 200'ü yüksek riske maruz kalmasına rağmen 72'si bazı alanlarda olumlu sonuçlar elde etmiştir. Araştırmada olumlu sonuçlara etki eden faktörler olarak; kadın olma, dayanıklı olma, olaylara hoşgörülü yaklaşma, etkili iletişim kullanma, olumlu benlik algısı ve başarı için çabalama gibi etkenler bulunmuştur.

Gürkan (2006) üniversitede öğrencilerinin psikolojik sağlıklarını artırmak için deneysel desende grupla psikolojik danışma uygulaması yapmıştır. Araştırmacı çalışmasında yaptığı 11 oturum sonunda katılımcıların problem çözme becerisine sahip empati kurabilen ve etkili dinleme yapabilme düzeylerinde artış olduğunu saptamıştır.

Ünüvar (2012) tarafından yapılan araştırmada 10 oturumdan oluşan psikoeğitim programı uygulanmıştır. Lise öğrencileriyle yapılan bu çalışmada araştırmaya katılan öğrencilerin psikolojik sağlamlık ve içsel denetim odaklarının anlamlı seviyede arttırdığı belirlenmiştir.

Bir başka çalışmada da İkizer (2014) Van depremi sonrası bireylerin psikolojik sağlıklarını incelemiştir. Araştırma sonucuna göre psikolojik sağlamlığın, dindarlık, ekonomik kaynaklar, sosyal ilişkiler, ruh sağlığı, olumlu kişilik özellikleri ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Akar (2018) ergenlik dönemi öğrencileri için geliştirdiği "Psikolojik Sağlamlık Programı" ile ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerini artırmayı hedeflemiştir. Toplam 10 oturum süren ve 52 öğrenciye uygulanan psikoeğitim programıyla ergenlik dönemindeki bireylerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin arttığı saptanmıştır.

Koronavirüs salgını sürecinde ergenlerin psikolojik sağlamlıklarını inceleyen araştırmalar da mevcuttur. Demir ve ifi'nin (2020) yaptığı araştırmada salgın sürecinde kadın ergenlerin erkeklere göre yüksek psikolojik sağlamlığa sahip olduğu belirlenmiştir. Türkiye'de koronavirüs salgını sürecinde sokağa çıkma yasağı döneminde ergenlerin evde egzersiz yapma durumlarına göre psikolojik sağlamlıklarını etkilendiği görülmüştür.

Yıldırım ve Arslan (2022) yaşları 18-34 arasında değişen bireylerle çalışmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre koronavirüs salgını insanların öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlıklarını doğrudan etkilemektedir. Masobrink ve Hurley (2020) koronavirüs salgınından dolayı okulların kapatılmasının maddi yetersizliklerle birlikte uzaktan eğitime eşit şartlarda katılamama sorunlarının ortaya çıktığını belirtmektedir. Ayıca maddi açıdan sıkıntı yaşayan velilerin iş kayıpları dolayısıyla ev içinde huzursuz olmaları öğrencilerin ruh sağlığını olumsuz etkilemiştir. Bu alışma zorunlu izolasyon sürecinde ergenlerin psikolojik sağlamlıklarındaki riskleri göstermektedir.

Yıldırım vd. (2021) Türkiye'de yaşları 18-43 değişen genç yetişkinlerle çalışarak anlamlı yaşam, psikolojik sağlamlık, duygusal denge ve ruh sağlığı sorunlarını incelemişlerdir. Anlamlı yaşam ve psikolojik sağlamlığın, duygusal denge ve ruhsal sorunları önemli ölçüde etkilediği saptanmıştır. Psikolojik sağlamlığın yüksek olmasının olumlu duygulanım ve ruh sağlığını pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir.

Yukarıda belirtilen araştırmalar ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının olumsuz durumlara rağmen çeşitli koruyucu faktörlerin etkisiyle psikolojik sağlıklarını koruduklarını göstermektedir. Bireylerin risklere rağmen bireysel, ailevi, toplumsal koruyucu faktörlerden faydalandıkları görülmektedir. Önceki araştırmalardan elde edilen bulguların bu çalışma için önemli yol gösterici olduğu düşünölmektedir.

Bölüm 3

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın türü, çalışma grupları, veri toplama süreci açıklanmıştır. Ardından araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve verilerin analizine yönelik bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Türü

Araştırmada koronavirüs salgın sürecinde liseye devam eden ergenlerin koronavirüs fobisine bağlı olarak belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlıkları incelenmiştir. Bu amaca yönelik olarak çalışmada karma desen araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Karma yöntem, bir araştırmada bağımlı ve bağımsız değişkenlerin nitel ve nicel araştırma yöntemleri ile araştırılarak bulguların birleştirilmesi olarak ifade edilebilir (Johnson & Onwuegbuzie, 2004). Bir çalışmada karma yöntem kullanıldığında araştırmacı durumu farklı boyut ve metotları ile incelemektedir (Creswell & Plano-Clark, 2011). Mevcut araştırma nicel ve nitel verilerin toplandığı karma desen çalışmasıdır. Karma yöntem araştırmaları, araştırmacının bir çalışma veya birbirini izleyen çalışmalar içerisinde nitel ve nicel yöntem, yaklaşım ve kavramları birleştirmesinden oluşur (Baki ve Gökçek, 2012; Creswell, 2021; Johnson & Onwuegbuzie, 2004; Tashakkori & Teddlie, 1998). Johnson ve Onwuegbuzie (2004) karma yöntemin nitel ve nicel yöntemin zayıf yönlerini kapattığı için, sonuçların genellenebilirliğinde güvenilirliğin yüksek olmasından dolayı oldukça verimli bir teknik olduğunu belirtmektedir.

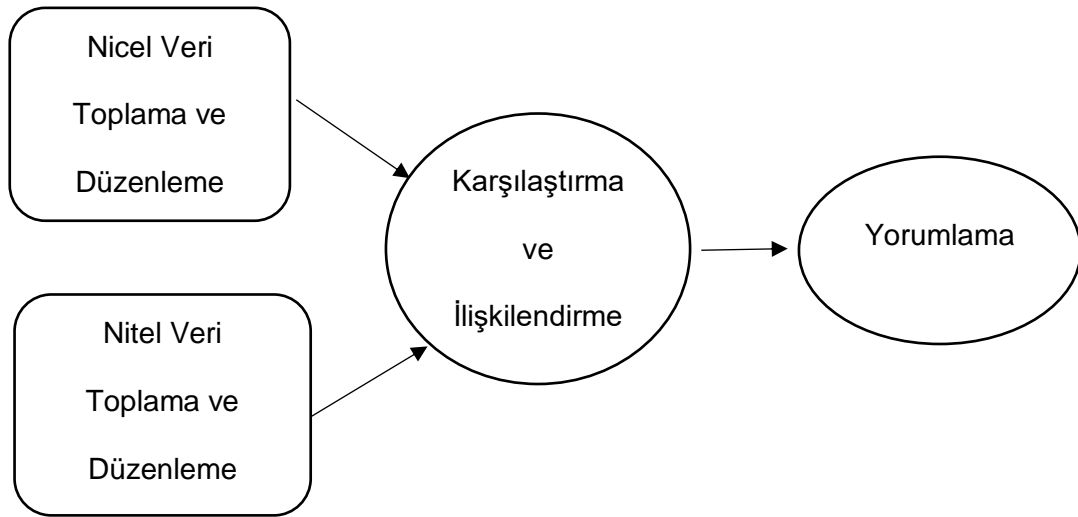
Karma yöntem araştırmaları altı temel desenden oluşmaktadır. Bu çalışma karma yöntem araştırmanın alt modellerinden biri olan yakınsayan paralel desene göre (the convergent parallel design) gerçekleştirilmiştir (Creswell & Plano-Clark, 2011).

Yakınsayan paralel desen kullanılan araştırmalarda nitel ve nicel veriler, aynı zaman diliminde toplanır ve analiz edilir. Bu desende nitel ve nicel verilerin öncelik durumu yoktur.

Her veri toplanma süreci ve önemi eşittir. Nitel veriler ayrı nicel veriler ayrı şekilde analiz edildikten sonra yorumlama kısmında birleştirme yapılır. Birleştirme, aynı kavramın farklı şekilde elde edilmesiyle sonuçların karşılaştırılması şeklinde yapılmaktadır. Veri çeşitlemesi adı verilen bu aşamada elde edilen verilerin birbirlerine ne kadar yakın olduğunun görülmesi amaçlanır. Bu araştırmada da ergenlerden alınan nicel ve nitel verilerden elde edilen araştırma bulguları doğrulanmış, güçlendirilmiş ve geçerliliğine bakılmıştır (Creswell, 2013). Aşağıda yakınsayan paralel desenin şekilsel görünümü paylaşılmaktadır.

Şekil 1

Yakınsayan Paralel Desen (Creswell, 2021)

Çalışma Grupları

Araştırmada ergenlerden nicel ve nitel verilerin toplanması amacıyla iki farklı çalışma grubu oluşturulmuştur. Birinci çalışma grubundan nicel, ikinci çalışma grubundan nitel veriler alınmıştır.

Birinci Çalışma Grubu

Nicel verilerin toplanması sürecinde elverişli/ulaşılabilir örnekleme tekniğine göre birinci çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu örnekleme biçimi araştırma için kolay ulaşılan grupların çalışmaya alınmasıdır (Fraenkel ve diğerleri, 2011).

Mevcut araştırmada Ankara ilinde bulunan 1024 lise öğrencisi birinci çalışma grubuna dahil edilmiştir. Çalışma grubuna lise turleri, farklı ilçelerde bulunan okullar ve cinsiyet dahil edilmiştir. Lise son sınıf öğrencileri niversite hazırlık surecinde yoğun tempoda akademik çalışma gerçekleştirmelerinden dolayı çalışmaya alınmamıştır. Analizlerde kayıp veri nedeniyle 1011 kişinin verileri kullanıldığı için tabloda bu öğrencilerin bilgilerine yer verilmektedir.

Tablo 1

Birinci alışma Grubuna Ait Değişkenlerin Dağılımı

Değişken	<i>f</i>	%
Cinsiyet		
Kadın	504	49.9
Erkek	507	50.1
Sınıf Düzeyi		
9	344	34.0
10	365	36.1
11	302	29.9
Lise Türü		
Fen Lisesi	377	37.3
Sosyal Bilimler Lisesi	125	12.4
Anadolu Lisesi	292	28.9
Meslek Lisesi	115	11.4
İmam Hatip Lisesi	102	10.1
Koronavirüse Yakalanma		
Evet	449	44.4
Hayır	562	55.6
Aile yelerinin Koronavirüse Yakalanması		
Evet	688	68.0
Hayır	323	32.0
Koronavirüsten Dolayı Yakınını Kaybetme		

	Evet	218	21.6
	Hayır	793	78.4
Toplam		1011	100

Araştırmanın birinci çalışma grubunda bulunan ergenlerin %49.9'u kadın (504) %50.1'i (507) erkektir. Sınıf düzeyinde en çok % 36.1 (365) ile 10. sınıfta öğrenim görenlerin bulunduğu, fen lisesinde öğrenim görenlerin %37.3 (377) diğer liselerde öğrenim görenlere göre fazla olduğu tablodan izlenebilmektedir. Tabloda görülebileceği gibi aile üyelerinde koronavirüs tanısı alanların sayısı %68 ile almayanlara göre daha yüksektir.

İkinci Çalışma Grubu

Araştırmada nitel verilerin toplanması için amaçlı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme bir araştırmada cevabı bulunmak isteyen bir problem cümlesine ilişkin araştırmaya uygun olarak ifade edilen özelliklere sahip bireyler, durumlar, varlıklar veya olayların seçilmesidir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2011). Nitel verilerin toplanması için Ankara ilinde lise öğrenimi gören 27 ergene ulaşılmıştır. Veriler odak grup görüşmesi ile toplanmıştır. Ergenlerin cinsiyet, sınıf, yaş, koronavirüse yakalanma ve ailede koronavirüse yakalanma durumuna göre heterojen olması sağlanmıştır.

Tablo 2

İkinci Çalışma Grubuna Ait Değişkenlerin Dağılımı

Değişken	<i>f</i>	%
Cinsiyet		
Kadın	16	59.2
Erkek	11	41.8
Sınıf Düzeyi		
9.	11	40.7
10.	8	29.6
11.	8	29.6
Koronavirüse Yakalanma		

	Evet	15	55.5
	Hayır	12	44.5
Aile Üyelerinin Koronavirüse Yakalanması			
	Evet	19	70.3
	Hayır	8	29.7
Toplam		27	100

Araştırmanın ikinci çalışma grubunda bulunan ergenlerin %59.2'si kadın (16) %41.8'i (11) erkektir. Sınıf düzeyinde en çok %40.7 (11) ile 9. sınıfta öğrenim görenler bulunmaktadır. Tablodan izlenebileceği gibi ailede koronavirüs tanısı alanların sayısı (19) almayanlardan fazladır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma verilerinin toplanabilmesi için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan uygulama izni alınmıştır. Ölçekler koronavirüs salgın sürecinde 2021-2022 eğitim öğretim yılında lise öğrenimi gören ergenlere uygulanmıştır. Mevcut çalışma için Ankara'da bulunan liselere gidilerek Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyon İzni ve Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından alınan Araştırma İzni okul müdürlüklerine gösterilerek çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen öğrencilere ve velilere bilgilendirme yapılmıştır. Veri toplama sürecinde ergenlerin gönüllülük esasına göre araştırmaya katılımı sağlanmıştır. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Ergen) ve Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Veli) öğrenci ve veliler tarafından imzalatılmıştır. Nicel veri toplama sürecinde gönüllü katılmak isteyenlere "Koronavirüs Fobisi Ölçeği (C19P-S)", "Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği-12 (BTÖ-12)", "Öznel İyi Oluş Ölçeği-Lise Formu (ÖİÖÖ-LF)" ile "Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği-12 (ÇGPSÖ-12)" uygulanmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan grubun demografik bilgilerinin alındığı "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Ölçekler öğrenciler tarafından 20-25 dakikada doldurulmuştur. Ölçeklerin

istenilen sayıya ulaşabilmesi için bir ay boyunca Ankara'da bulunan çeşitli liselere gidilmiştir.

Araştırmanın ikinci çalışma grubundan veri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Formda koronavirüs fobisi, belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlık hakkında uzman görüşü alınarak hazırlanmış sorular yer almıştır. Bu form ergenlerle yapılan odak grup görüşmesinde kullanılmıştır. Odak grup görüşmesi, bir araştırmada önceden belirlenen yönergelerle bireylerin özelliklerini ve söylemlerini göz önüne alarak bir konu hakkında temsil ettiği grubun bakış açısını anlamaya çalışan nitel veri toplama tekniğidir. Odak grup görüşmesi, araştırmada belirlenen kavram veya duruma ilişkin örneklem gruplarından düşünce ve deneyimlerine yönelik fikirlerin alındığı süreçtir (Çokluk ve diğerleri, 2011). Araştırmanın nitel veri toplama sürecinde Ankara'da bulunan bir lise müdürlüğüne çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Okul müdürlüğünden uygulama izni alındıktan sonra farklı kademelerdeki sınıflara girilerek çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Gönüllü katılmak isteyen öğrencilere odak grup görüşmesi için hazırlanan Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Öğrenci), ve velilerine Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Veli) imzalatılmıştır. Çalışmaya gönüllü katılmak isteyen ergenler için kendilerini rahat hissetmesini sağlayacak bir toplantı salonu hazırlanmıştır. Bu ortamda fazla uyaran bulunmamasına dikkat edilmiş ve U şeklinde oturma düzeni oluşturulmuştur. Odak grup görüşmesi başlamadan önce ergenlere rahat olmaları konusunda bilgilendirme yapılmıştır. Görüşmeler 9., 10. ve 11.sınıflar için ayrı ayrı yapılmıştır. Her odak grup görüşmesi 50-60 dakika aralığında sürmüştür. Görüşmeler sırasında ergenlere önceden bilgi verildiği üzere ses kaydı alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının geçerlilik ve güvenilirliğine ilişkin bilgiler aşağıda özetlenmiştir. Tablo 3'te ölçeklerin ergenlere uygunluğunu gösteren Uyum

İndeksleri, Tablo 4'te Güvenirlik İndeksleri bulunmaktadır. Ölçeklerin mevcut araştırma için yapılan DFA analiz sonuçları Şekil 2-5 arasında verilmiştir.

Koronavirüs Fobisi Ölçeği (C19P-S)

Koronavirüs Fobisi Ölçeği Arpacı vd. (2020) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek, koronavirüs salgın dönemi ve sonrasında oluşan fobi düzeylerini ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçek beş düzeyden oluşan Likert tipi bir araçtır. Ölçekte bulunan her madde; "Kesinlikle Katılmıyorum" ile "Kesinlikle Katılıyorum" arasında değerlendirilmektedir. Ölçekte bulunan maddelerin alt boyut puan soru numaraları şu şekildedir: 1., 5., 9., 13., 17. ve 20. maddeler Psikolojik Alt Boyutu; 2. 6. 10. 14. ve 18. maddeler Somatik Alt Boyutu; 3. 7. 11. 15. ve 19. maddeler Sosyal Alt Boyutu; 4. 8. 12. ve 16. maddeler ise Ekonomik Alt Boyutunu temsil etmektedir. Ölçeğin alt boyutları katılımcıların o boyuta ait maddelere yönelik verdikleri cevapların sayısal karşılıklarının toplamıdır. Ayrıca C19P-S değeri madde toplamlarından oluşmaktadır. Puanların yüksek olması alt boyutlardaki ve genel koronavirüs fobisindeki yüksekliğe işaret eder. Ölçekten alınan toplam puan 20 ile 100 puan arasında değişmektedir. Puan ne kadar yüksek olursa koronavirüs fobisi o kadar yüksektir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama sırasında faktör yükleri .38 ile .80 arasında olduğu görülmüştür. Ayrıca ölçeğin Cronbach alfa katsayısı psikolojik için .87, somatik için .89, ekonomik için .90, sosyal alt boyutu için ise .85 bulunmuştur. Ölçeğin toplam puanı için Cronbach Alfa değeri .92'dir. Ölçeğin geliştirme sürecinde ki uyum indekslerinin istenilen düzeyde olduğu görülmüştür (χ^2 (df=125) = 446.930, χ^2 /df = 3.575, $p < .001$, GFI = 0.979, AGFI = 967, NFI = 0.981, IFI = 0.986, TLI = 0.981, CFI = 0.986, RMSEA = 0.035).

Öznel İyi Oluş Ölçeği-Lise Formu (ÖİÖÖ-LF)

Öznel İyi Oluş Ölçeği- Lise Formu ergenlerin olumlu ve olumsuz duygulanımlarını görmek amacıyla 37 maddeden oluşan bir ölçektir. Tuzgöl Dost (2004) tarafından üniversite öğrencileri için geliştirilen Öznel İyi Oluş Ölçeği üzerinde Özen (2005) çalışmıştır. ÖİÖÖ-LF beşli Likert bir ölçektir. Her madde için "tamamen uygun", "çoğunlukla uygun", "kısmen uygun", "biraz uygun" ve "hiç uygun değil" ifadeleri bulunmaktadır. Ölçek maddelerinin 22'si

olumlu, 15'i olumsuz duygulanım ifadesinden oluşmaktadır. Olumsuz ifadeler 1, 3, 5, 9, 12, 16, 17, 20, 22, 25, 28, 30, 31,33 ve 36. ifadelerdir ve tersine çevrilerek puanlanmaktadır. ÖİÖÖ-LF'den alınacak en yüksek puan 185, en düşük puan ise 37'tir. Ölçeğin güvenirlik analizlerinde Cronbach alfa katsayısı .91; test tekrar test yöntemi ile bulunan Pearson momentler çarpım korelasyon katsayısı .82'dir. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği'nin ölçüt geçerliliğine uygunluğunu görmek amacıyla Oskay'ın (1988) Türkçe'ye uyarladığı Reynolds Ergen Depresyon Ölçeği kullanılmıştır (Özen, 2005). Analiz sonucunda Spearman Brown katsayısı -.60 bulunmuştur.

Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12)

Ölçek Carleton vd. (2007) tarafından geliştirilmiştir. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeğinin kısa formu oluşturulurken, Freeston vd. (1994) tarafından geliştirilen 27 maddelik ölçek esas alınmıştır. Ölçek yetişkinler için kendini değerlendirmeye yönelik (self-report) 5'li Likert ("1" Bana hiç uygun değil, "2" Bana çok az uygun, "3" Bana biraz uygun, "4" Bana çok uygun ve "5" Bana tamamen uygun) bir ölçektir. Ölçeğin 1. maddesi ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek toplam puan 12 ile 60 arasında değişmektedir. Puanların yükselmesi artan düzeyde belirsizliğe tahammülsüzlüğü göstermektedir (Sarıçam vd., 2014).

BTÖ-12 Sarıçam vd. (2014) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Bunun için iki üniversiteden toplam 593 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. Ölçüt dayanaklı geçerlilik çalışmasında "Başa Çıkma Esnekliği Ölçeği" ve "Eğitim Stresi Ölçeği" kullanılmıştır. Kaiser- Meyer-Olkin (KMO) örneklem uygunluk katsayısı .85, Barlett testi χ^2 değeri 5052,53 ($p < .001$, $sd = 66$) bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizinde orijinal formla tutarlı sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre 12 maddenin iki boyutta (ileriye yönelik kaygı ve engelleyici kaygı) toplandığı görülmüştür ($\chi^2 = 147.20$, $sd = 48$, $RMSEA = .073$, $CFI = .95$, $IFI = .95$, $GFI = .94$, $SRMR = .046$). Ölçeğin faktör yükleri .55 ile .87 arasındadır. İç tutarlılık çalışmasında hesaplanan Cronbach alfa katsayıları ölçeğin bütünü için .88; ileriye yönelik kaygı alt boyutu için .84, engelleyici kaygı alt boyutu için .77'dir. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği'nin iç tutarlılık Cronbach alfa

katsayısı normal insanlardan oluşan örnekleme .91, klinik hastalardan oluşan örnekleme ise .92 olarak saptanmıştır. Ayrıca ölçeğin, 27 maddelik orijinal form ile ilişki katsayısı $r = .96$ olarak hesaplanmıştır.

Ölçüt geçerliliği çalışmasında belirsizliğe tahammülsüzlük ile başa çıkma esnekliği arasında negatif ($r = -.43$); eğitim stresi ile .41 pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir. Test-tekrar test korelasyon katsayısı .74 olarak hesaplanmış; ayrıca ölçeğin düzeltilmiş madde-toplam korelasyonlarının .42 ile .68 arasında olduğu görülmüştür (Sarıçam vd., 2014).

Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği (ÇGPSÖ-12)

Ergenlerde psikolojik sağlamlığı ölçmek için Liebenberg vd. (2013) tarafından geliştirilen 12 maddelik Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği (ÇGPSÖ-12) kullanılmıştır. Liebenberg vd. (2013) ölçeğin Açımlayıcı Faktör Analizini (AFA) yaşları 14-22 arasında değişen 122 katılımcıdan; Doğrulayıcı Faktör Analizini (DFA) ise yaşları 10-18 arasında değişen 1540 katılımcıdan elde ettiklerini belirtmektedir. Ölçeğin AFA çalışmaları sonucunda 12 maddenin dört faktörde toplandığı görülmüştür. Ölçek maddelerinin faktör yükleri .39-.89 arasında değişmektedir. Ayrıca bu ölçeğin iç tutarlılığı için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı .75 olduğu görülmüştür. DFA sonucunda ise ölçeğe ilişkin tek faktörlü modelin iyi düzeyde uyuma sahip olduğu görülmüştür ($\chi^2 (51, n = 1540) = 255.419$, $p = .0001$; AGFI = .96; CFI = .96; RMSEA = .05).

Psikolojik Sağlık Ölçeğinin Türkçe Formunu Arslan (2015) uyarlamıştır. Bu çalışmaya yaşları 11-16 arasında değişen 256 ergen katılmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması sırasında yapılan AFA'da faktör yük değerlerinin .39 ile .88 arasında değiştiği görülmüştür. Ayrıca ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise .84 bulunmuştur. Arslan (2015) ölçeğin yapı geçerliğini ve faktör yapısını incelemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi yöntemini kullanmıştır. Ayrıca ölçeğin faktörleştirme tekniği olarak da temel bileşenler analizi uygulamıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için, Kaiser normalleştirilmesine göre özdeğeri (eigenvalue) 1.00'in üzerinde olan faktörler ölçüt alınmış ve ölçeğin özdeğeri 1'den büyük olan toplam varyansın % 51.28'ini açıklayan tek faktörden meydana geldiği

belirlenmiştir. Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeğinin 12 maddesinin faktör yüklerinin .54 ile .81 arasında değiştiği görülmüştür (Arslan, 2015). Bu durumun ölçekteki maddelerin, ölçekteki temsil edilebilirlik gücünün yüksekliğini göstermesi bakımından önemli olduğu ifade edilmiştir (Arslan, 2015).

ÇGPSÖ'ye ilişkin DFA sonuçları incelendiğinde, t değerlerinin ve χ^2 değerinin .01 düzeyinde anlamlı olduğu belirlenmiştir. Uyum indekslerine ilişkin χ^2 ve sd değerleri birbirine oranlandığında, χ^2/sd (105.498/52) oranının 2.03 olduğu saptanmıştır (Arslan, 2015). Ölçme aracının ölçüt geçerliliği olumlu olumsuz duygular ve öz-yeterlilik ile incelenmiştir. Buna göre olumlu duygular .57, olumsuz duygular -.39, öz yeterlilik .45 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Arslan, 2015). Güvenilirlik çalışması kapsamında ölçeğin tamamı için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Birinci örneklem için iç tutarlılık katsayısı .91 olarak bulunmuştur. Ölçeğin madde-toplam korelasyon değerleri .45 ve .79 arasında değişmektedir (Arslan, 2015). Likert yapıda olan ölçme aracı "Beni tamamen tanımlıyor (5)" ile "Hiç tanımlamıyor (1)" arasında derecelendirilmektedir. Yüksek puan yüksek sağlık düzeyini belirtmektedir.

Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Katılımcıların cinsiyet, okul türü gibi demografik özelliklerine ilişkin bilgi toplamak için KBF hazırlanmıştır. Ayrıca formda katılımcının salgın sürecinde kendisi veya birinci derece yakınının koronavirüse yakalanma ya da virüsten yakınına kaybetme durumları hakkında bilgi toplanmıştır.

Odak Grup Görüşme Formu (ODGF)

Araştırmanın nitel kısmında veri toplamak amacıyla ergenlerden koronavirüs salgın süreci hakkında bilgi almak için "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" hazırlanmıştır. Görüşme formunda kendisi ve aile üyelerinin koronavirüs tanısı alma durumu, koronavirüs salgınının hangi duygular oluşturduğuna ilişkin sorular bulunmaktadır. Ayrıca koronavirüs salgınının fobi oluşturma durumu sorulmuştur. Salgın döneminde belirsizlik duygusu

oluşma durumu, baş etme stratejilerine ilişkin soruların yanında öznel iyi oluşlarına yönelik yanıtların alındığı maddeler bulunmaktadır. Ayrıca koronavirüs salgınında psikolojik sağlamlık boyutunun koruyucu faktörleri sorulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel ve nitel veri analizlerine ilişkin bilgi aşağıda verilmiştir. Ayrıca ölçeklerin analize uygun olup olmadığı konusunda yapılan çalışmalara yönelik tablo ve şekillere yer verilmiştir.

Nicel Verilerin Analizi

Nicel verilerin analizi sürecinde gönüllü katılımcılardan alınan veriler SPSS'e girilmiştir. Analizlerde değişkenler arası anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır. Araştırmaya katılan 1024 kişiden elde edilen veriler SPSS 21'e aktarılmıştır. Öncelikle veri seti kayıp ve uç değerler açısından incelenmiş ve bu özellikleri gösteren 13 öğrencinin bilgileri veri setinden çıkarılmıştır. Buna bağlı olarak 1011 öğrenciye ait verilerin analizi yapılmıştır.

Çalışmada kullanılan ölçeklerin kuramsal yapıları araçları geliştirenler/uyarlayanlar tarafından ortaya konulduğu için bu çalışmada ölçeklerin yapı geçerliliğinin sınanmasında DFA'dan yararlanılmıştır. Ölçeklerden elde edilen verilerin beşli Likert ölçeğinde olması nedeniyle DFA'da normallik varsayımı gerektirmeyen Köşegenlere göre Ağırlıklandırılmış En Küçük Kareler Yöntemi (Diagonally Weighted Least Squares) kullanılmıştır. DFA analizleri Lisrel 8.80 programında yapılmıştır. Analiz sonucunda ölçeklere ilişkin elde edilen nihai uyum indeksleri ile faktör yüklerinin minimum-maksimum aralıkları Tablo 3'te özetlenmiştir.

Tablo 3*Ölçeklerin Faktör Yapısı İçin Uyum İyilik İndeksleri*

İyilik Uyum İndeksi	Kabul	Koronavirüs	Belirsizliğe	Öznel İyi	Psikolojik
	Edilebilir	Fobisi	Tahammülsüzlük	Oluş	Sağlamlık
	Sınır				
	<5 Orta				
X ² /sd (Ki Kare Uyum İndeksi)	düzeyde	1036/164=6.32	268/53=5.06	5777/617=9.37	491/54=9.09
	<3 İyi uyum				
CFI (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi)	>.90	.98	.98	.90	.96
NNFI (Normlaştırılmamış Uyum İndeksi)	>.90	.98	.98	.89	.95
GFI (Uyum İyiliği İndeksi)	>.90	.99	.99	.92	.98
RMSEA (Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü)	<.08	.07	.06	.09	.08
Faktör yükleri	>.30	.69-.88	.48-.83	.34-72	.53-.76

Kaynak: Çokluk vd. (2012, s.271-272)

Tablo 3'te görüldüğü gibi Ki-kare/df değerleri koronavirüs fobisinde 6.32, belirsizliğe tahammülsüzlüğün 5.06, öznel iyi oluşun 9.37 ve psikolojik sağlamlıkta ise 9.09'dur. Bu değerlerin yüksek olması araştırmanın verilerine ilişkin sınırlılıkları göstermektedir. Ölçeklerin güven aralıklarının %90 seviyesinde olduğu görülmüştür. MacCallum vd. (1996) %90 güven aralığının altında .08-.10 bulunan RMSEA değerlerinin vasat (mediocre) uyum gösterdiğini belirtmektedir. Bundan dolayı mevcut çalışmada ölçeklerin faktör yüklerinin orta düzeyde uyum sağladığı kabul edilmiştir.

Ölçeklerin güvenilirlik hesaplarında Cronbach Alfa katsayısı; genel ölçek güvenilirliğinde ise Tabakalı Cronbach Alfa katsayısı (Stratified Cronbach Alpha)

kullanılmıştır. Cronbach vd. (1965) alt boyutlara sahip ölçme araçlarından elde edilen birleşik puanların güvenilirliği için Tabakalı Cronbach Alfa katsayısının kullanımını önermiştir. Tabakalı Cronbach Alfa katsayısı R programında, “sirt” (Robitzsch & Robitzsch, 2017) paketi kullanılarak hesaplanmıştır. Güvenilirlik sonuçları Tablo 4’te özetlenmiştir.

Tablo 4

Ölçeklerin Güvenilirlik İndeksleri

Ölçek	Cronbach Alfa	
	Psikolojik	.82
	Somatik	.85
Koronavirüs Fobisi	Sosyal	.81
	Ekonomik	.77
	Genel	.92*
	İleriye yönelik kaygı	.81
Belirsizliğe Tahammülsüzlük	Engelleyici kaygı	.85
	Genel	.91*
Psikolojik Sağlamlık		.87
Öznel İyi Oluş		.91

*Tabakalı alfa

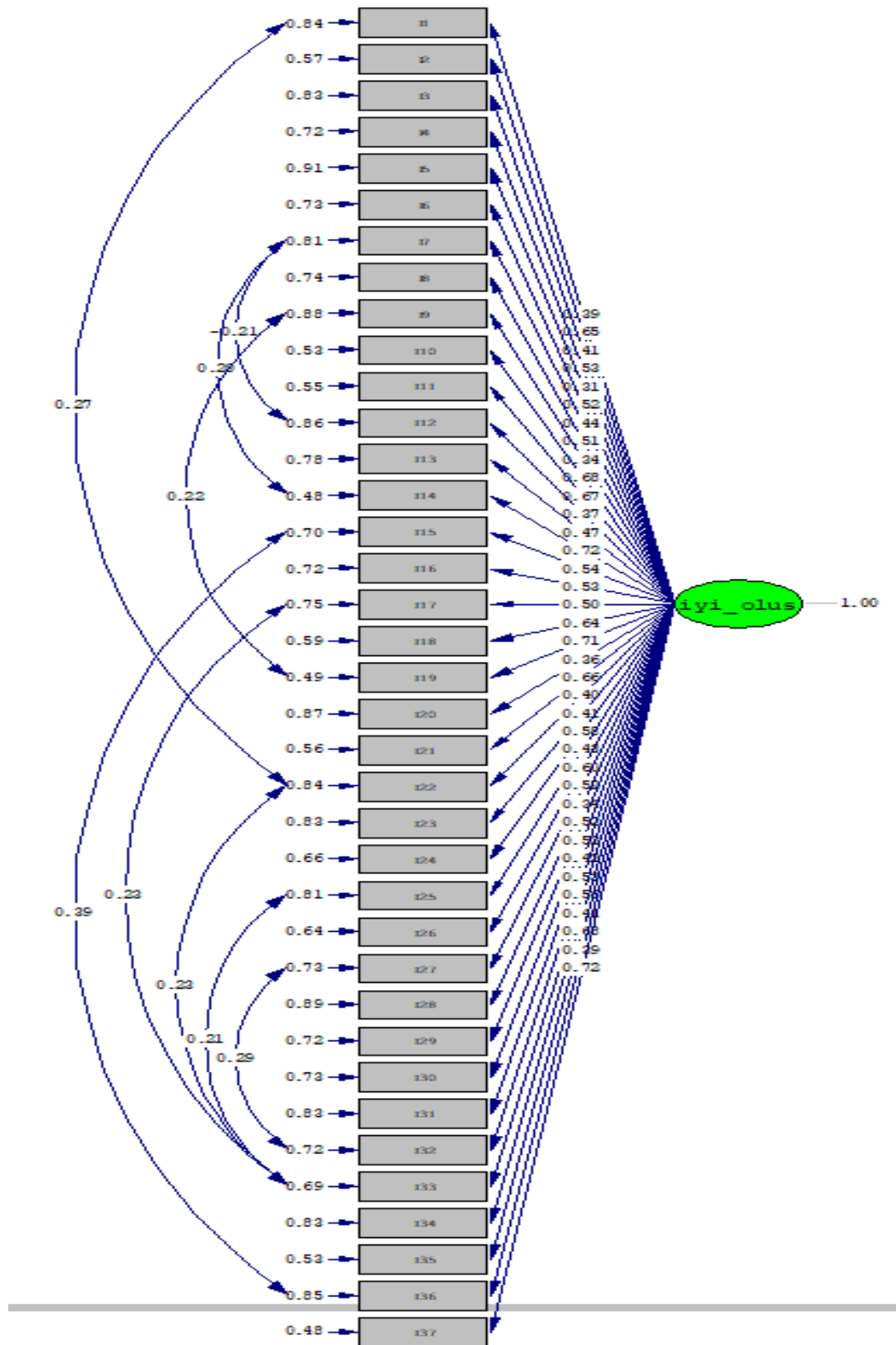
Ölçek puanlarının normallik varsayımı basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenerek değerlendirilmiştir. Basıklık ve çarpıklık katsayılarının $\pm 1,5$ sınırı içerisinde bulunması durumunda veri setine ait dağılımın normal olduğu kabul edilmektedir (Pituch & Stevens, 2016, s.228). Ölçeklerin hem genel hem de alt ölçek puanları araştırmanın bağımsız değişkenlerinin her bir düzeyi (gruplar) için ayrı ayrı kontrol edilmiş ve normalliğin sağlandığı gözlenmiştir. Grup varyanslarının homojenliği Levene testi ile kontrol edilmiş ve Levene testi anlamlı çıkan değişkenler için serbestlik derecesi yeniden hesaplanmıştır.

Koronavirüs fobisi, belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlık puanlarının analizinde regresyon kullanılmıştır. Koronavirüs fobisinin, belirsizliğe tahammülsüzlüğün, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlığın; cinsiyet, koronavirüse yakalanma, aile üyelerinin koronavirüse yakalanması, koronavirüsten dolayı yakınıni kaybetme durumuna göre değişip değişmediği ölçek puanlarının normal dağılım göstermesi nedeniyle ilişkisiz örneklem t testi elde edilmiştir. Değişkenlerin lise türüne göre değişip değişmediği ise ANOVA ile sınanmıştır. Grup ortalamaları arasındaki farkın .05 alfa düzeyinde anlamlı bulunan sonuçları için bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi eta-kare (η^2) istatistiğiyle incelenmiştir. Etki büyüklüğü olarak da isimlendirilen η^2 , bağımsız değişkenin bağımlı değişkendeki toplam varyansın ne kadarını açıkladığını gösterir ve .00-1.00 arasında değişir. Bu katsayı $\eta^2=.01$ için küçük, $\eta^2=.06$ için orta ve $\eta^2=.14$ için geniş etki büyüklüğü olarak yorumlanmaktadır (Büyüköztürk, 2011, s.44). Analizlerin etkileri bu katsayılara göre değerlendirilmiştir.

Mevcut çalışmada kullanılan ölçeklerin uygunluğunu görmek yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizleriyle ölçeklerin orijinaleri ile uyumlu olduğu ve ergenlerde kullanılabilirliği saptanmıştır. Ölçeklere ilişkin yol katsayıları diyagramlarına Şekil 2-Şekil 5 arasında yer verilmiştir.

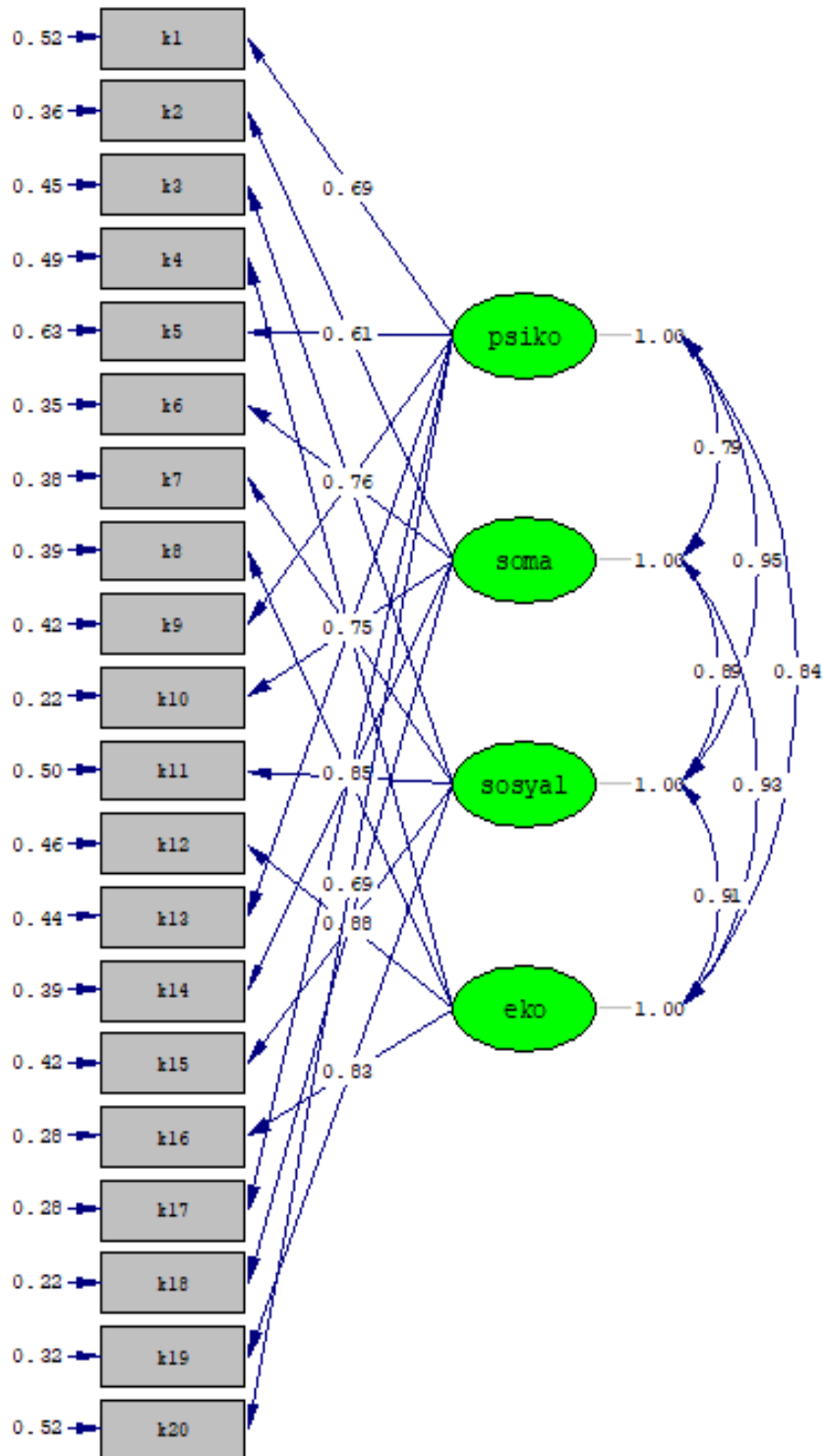
Şekil 2

Öznel İyi Oluş Ölçeğine İlişkin Yol Katsayıları Diyagramı

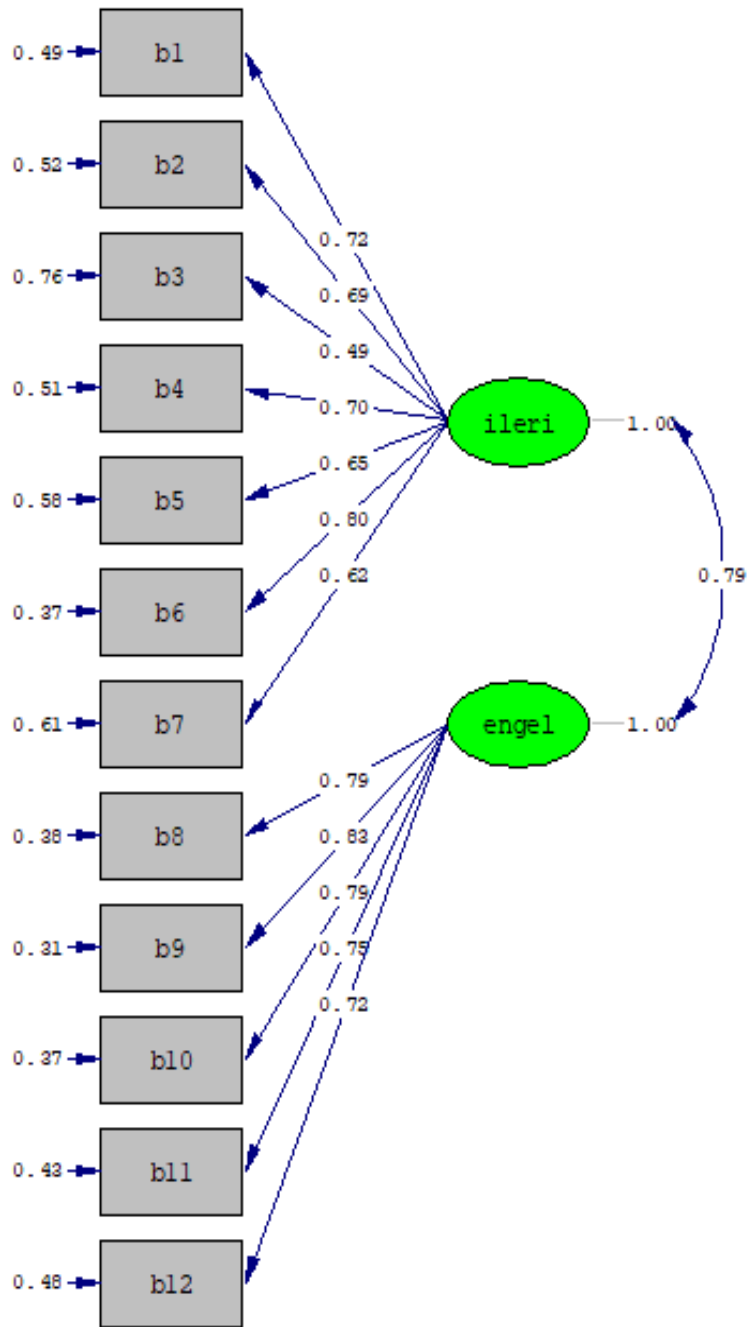
Şekil 3

Koronavirüs 19 Fobisi Ölçeğine İlişkin Yol Katsayıları Diyagramı

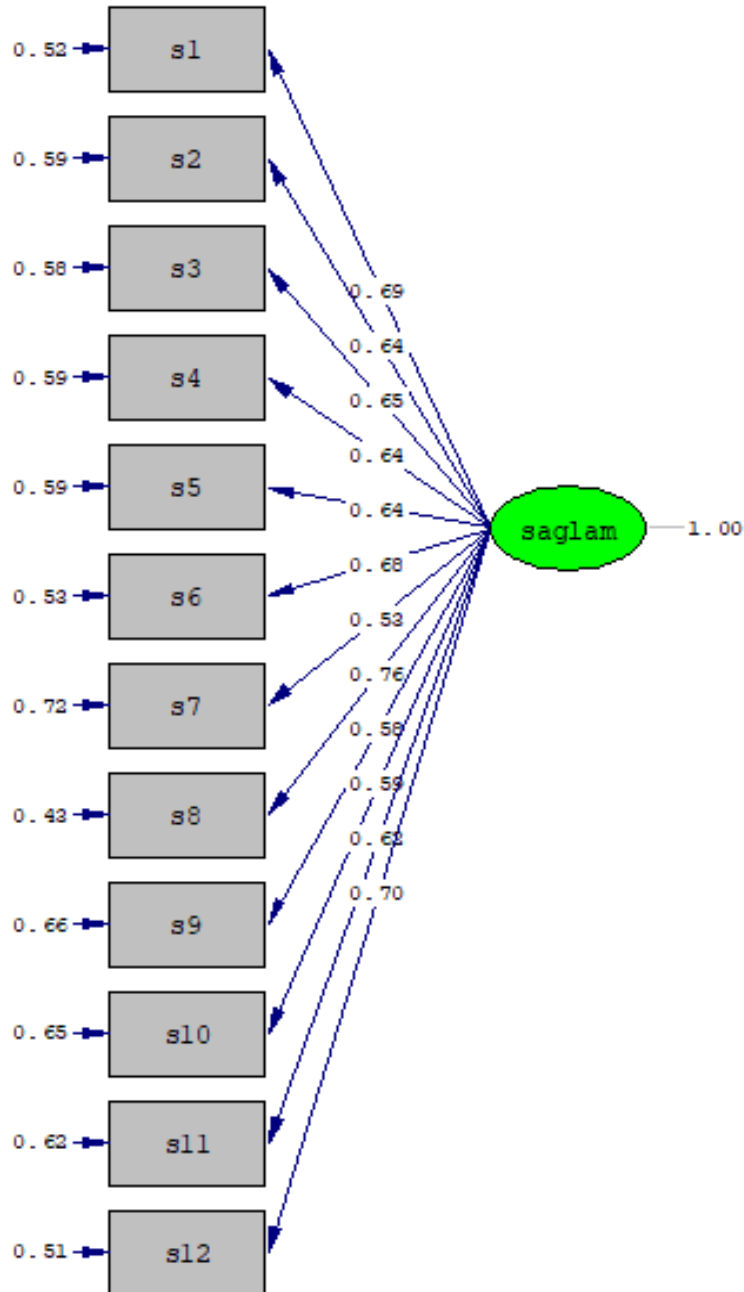
Şekil 4

Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeğine İlişkin Yol Katsayıları Diyagramı

Şekil 5

Psikolojik Sağlık Ölçeğine İlişkin Yol Katsayıları Diyagramı

Nitel Verilerin Analizi

Bu araştırmada nitel olarak toplanan verilerin analizi tematik analiz yöntemi ile yapılmıştır. Nitel verilerde tematik analiz yöntemi, katılımcılardan alınan verilerin temalarının belirlenmesi, analizinin yapılması ve son olarak raporlama süreci ile oluşur (Bozdağ, 2020). Nitel yöntemlerin analiz edildiği bu teknikte veriler en küçük boyutlara kadar ayrılır ve en ince ayrıntısına kadar betimlenir (Boyatzis, 1998; akt. Bozdağ, 2020). Temalar genelden özele ve özelden genele doğru iki farklı yoldan bulunmaya çalışılır. Braun ve Clarke (2019) bir araştırmacının kuramsal bilgisinin iyi olması durumunda tematik analiz yapabileceğini belirtir. Tematik analiz süreci:

1. Çalışmacının araştırma verisi hakkında bilgi sahibi olması
2. Araştırmaya yönelik ilk kodların oluşturulma süreci
3. Kodlara yönelik temalar aranması
4. Çalışmaya yönelik önceki araştırmalardaki temaların kontrol edilmesi
5. Uygun temaların belirlenmesi ve isimlendirilmesi
6. Nitel analizlerin raporunun yazılması

şeklinde sıralanmaktadır (Braun & Clarke, 2019).

Bu araştırmanın nitel veri toplama aşamasında ergenlerle yapılan odak grup görüşmelerinin ses kaydı alınmıştır. Ses kayıtlarının dijital ortamlarda deşifresi yapılarak tema analizlerine hazırlanmıştır.

Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliğinin Sağlanması Süreci

Araştırmalarda elde edilen verilerin amacına uygun olup olmadığı iç ve dış geçerlilik ile anlaşılmaktadır. İç geçerlilikte çalışmanın içeriğinin aynı amacı gerçekleştirme durumu incelenmektedir. Dış geçerlilikte ise farklı çalışma gruplarında veya ortamlarda dahi araştırılan kavram veya olaya yönelik benzer cevapların alınması beklenmektedir. Bu iki

geçerlilik türü de çalışmanın istenilen amaca hizmet etme durumunu bütünsel olarak görmeyi sağlar.

Güvenilirlik ise araştırmalardaki analizlerin tekrar tekrar yapılmasına rağmen benzer sonuçların elde edilmesi sürecidir. Bu, iç ve dış güvenilirlik yöntemleri ile sağlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). İç güvenilirlik, araştırmacıların aynı ölçme araçlarının kullanılmasında benzer sonuçların çıkması durumu iken dış güvenilirlik farklı araştırmacılardan aynı analiz yönteminde benzer grumlardan çok yakın düzeyde aynı sonuçların çıkması durumu olarak belirtilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu araştırmanın geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarına bakılacak olursa nicel bölümde ölçme araçlarının geçerlilik ve güvenilirliklerine dikkat edilmiştir. Ayrıca araştırma için kullanılan ölçme araçları daha önce ergenler üzerine yapılan çalışmalarda kullanılsa da tekrar geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Araştırmada ölçme araçları uygulanırken orijinal halindeki uygulama süreleri göz önüne alınmıştır.

Mevcut araştırmanın ikinci çalışma grubunda nitel veri ve analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışmalarda nitel araştırma yöntemleri kullanıldığında altı etkenle karşılaşmaktadır. Bunlar ortama duyarlı olma, araştırmacının katılımcı rolünün olması, olay ve duruma yönelik algıların ifade edilmesi, çalışmanın deseninin esnekliği ve tümevarıma dayanan analiz yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Creswell (2018) bir nitel araştırma tasarımında bulunması gereken özellikleri şöyle sıralamaktadır:

- Katılımcılarla kendilerini rahat hissedecekleri doğal bir ortamda iletişime geçilmelidir.
- Araştırmacı araştırmada verileri kendisi toplamalıdır.
- Araştırmacı tek bir veriden değil birden çok kaynaktan veri toplamalıdır.
- Araştırma tümevarım ve tümdengelim yöntemleri ile birleştirilerek yapılmalıdır.
- Araştırmada katılımcının görüşleri direkt yansıtılmalıdır.

- Araştırmaya başlamadıktan sonra desen belirlenebilir.
- Araştırma sonundan bütüncül açıklamalar yapılmalıdır.

Bir nitel araştırmada bu özelliklerin tümünün aynı anda bulunmasına gerek yoktur. Bu bilgilere göre mevcut çalışmada toplanan veriler kendi ortamı içinde değerlendirilmiştir. Ergenlerin belirttiği görüşler araştırma raporuna aynen aktarılmıştır. Ergenlerden alınan verilerde yönlendirme yapılmadan görüşlerini ifade etmeleri sağlanmıştır. Katılımcılar önemli veri kaynakları kabul edilmiştir. Ayrıca katılımcılardan ayrıntılı veri toplanmaya çalışılmıştır.

Creswell (2018) nitel bir araştırmanın güvenilirliğini farklı çalışma ve proje sonuçları ile tutarlı olması olarak ifade etmektedir. Mevcut çalışmada ergenlerden elde edilen nitel veriler alanyazında bulunan araştırmalarla tutarlılık durumu belirtilmiştir.

Nitel araştırmalarda dış geçerliliğin sağlanması elde edilen verilerin genellenebilmesi gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada araştırma sonuçlarının benzer çalışmalara genellenebilmesi için okuyuculara tüm süreç hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Mevcut çalışmada iç geçerliliğin sağlanabilmesi için araştırmacı çalışma sürecini eleştirel bakış açısıyla sorgulamıştır. Bulgular ve sonuçların gerçeklik boyutu kontrol edilmiştir. Odak grup görüşmelerinden elde edilen veriler teyit edildikten sonra uzman görüşüne başvurulmuştur.

Nitel araştırmalarda dış güvenilirlik araştırmacının ilk olarak kendi konumunu açık hale getirmesiyle başlamaktadır. Buna göre mevcut çalışmada araştırmacı gözlem ve görüşmeci rolü ile araştırmayı sürdürmüştür. Araştırmaya katılan ergenlerin demografik bilgileri, koronavirüse yakalanma ve ailenin koronavirüse yakalanma durumlarına ilişkin bilgiler paylaşılmıştır. Araştırma sürecinde oluşan sosyal ortamın ergenlerin kendilerini rahat ifade ettiği bir ortam olmasına önem verilmiştir. Elde edilen verilerin analizinin hangi kavramsal çerçevede yapıldığı, veri toplama ve analiz yöntemleri ayrıntılı olarak

açıklanmıştır. Le Compte ve Goetz (1982) belirtilen bu çalışmaların dış güvenilirlik için önemli olduğunu ifade etmiştir (akt., Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmacının herhangi bir yorum katmadan verileri sunması önemli iç güvenilirlik çalışmasıdır. Bu çalışmada da odak grup görüşmesi sonucu görüşmelerden elde edilen alıntılar doğrudan paylaşılmıştır.

Çalışmanın ikinci çalışma grubuna uygulanan odak grup görüşmesi sonrası nitel analiz sürecinde araştırmacının ergen katılım grubuna araştırmanın amacı hakkında bilgi vermesi geçerlilik olarak değerlendirilebilir. Ayrıca araştırma için yapılan görüşmeler sırasında konuya yönelik ortak bir çerçeve etrafında konuşulmasının amaçlanması ise güvenilirlik kapsamında görülebilir.

Araştırmada katılımcılara yönelik kendini rahat ve güvende hissetmeleri için görüşme sırasında verdikleri bilgilerin gizli kalacağı ve görüşmeden elde edilen verilerin araştırma dışında kullanılmayacağına yönelik bilgiler diğer güvenilirlik çalışmalarıdır. Bunun yanında nitel veriler için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunun uzman görüşü alınarak hazırlanması ve form içindeki soruların konuya ilişkin nitel çalışmaların incelenmesi bir diğer geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları olarak görülebilir.

Bölüm 4

Bulgular, Yorumlar ve Tartışma

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular problem cümlesi ve alt problemlerin sıralamasına göre verilmiştir. Araştırmanın nicel bulguları verildikten sonra nitel bulgulara geçilmiştir. Ardından nicel ve nitel bulgu sonuçları tartışılıp yorumlanmıştır.

Araştırmanın Nicel Bulguları

Araştırmanın alt problemlerine yönelik bulgular aşağıda verilmektedir. Analizlere ilişkin tablolar alt problemlerin sırasına göre sunulmuştur.

Ergenlerde Koronavirüs Fobisinin Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Öznel İyi Oluş ve Psikolojik Sağlıklarını Yordama Durumlarına İlişkin Bulgular

Birinci alt problem kapsamında “Ergenlerin koronavirüs fobisi, belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlıklarını anlamlı olarak yordamakta mıdır?” sorusuna basit regresyon analizi ile cevap aranmıştır. Analiz sonuçlarına Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5

Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Değişkenler	B	Std. Hata	β	T	p
Belirsizliğe Tahammülsüzlük	Sabit	32.97	.96		34.36	.00
	Koronavirüs fobisi	.13	.03	.16	5.26	.00*
F _(1,1009) =27.64; p=.00*; R=.16; R ² =.03						
Öznel iyi oluş	Sabit	126.36	2.24		56.49	.00
	Koronavirüs fobisi	-.17	.06	-.09	-2.97	.00*
F _(1,1009) =8.79; p=.00*; R=.09; R ² =.01						
Psikolojik sağlık	Sabit	41.60	.93		44.69	.00

Koronavirüs fobisi	-.03	.02	-.04	-1.15	.25
F _(1,1009) =1.32; p=.25					

*p<.05

Tablo 5 incelendiğinde koronavirüs fobisinin belirsizliğe tahammülsüzlüğün anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur (F_(1,1009)=27.64; p<.05). Koronavirüs fobisi, belirsizliğe tahammülsüzlük puanlarındaki toplam varyansın yaklaşık %3'ünü açıklamaktadır (R²=.03). Benzer şekilde koronavirüs fobisi, öznel iyi oluşun anlamlı bir yordayıcısıdır (F_(1,1009)=8.79; p<.05). Koronavirüs fobisi öznel iyi oluş puanlarındaki değişkenliğin yaklaşık %1'ini açıklamaktadır (R²=.01). Ancak, koronavirüs fobisinin psikolojik sağlamlığın anlamlı bir yordayıcısı olmadığı saptanmıştır (F_(1,1009)=1.32; p>.05).

Ergenlerde Koronavirüs Fobisinin Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

İkinci alt problem kapsamında ergenlerde koronavirüs fobisinin cinsiyet, koronavirüse yakalanma, aile üyelerinin koronavirüse yakalanması, koronavirüsten dolayı yakınıni kaybetme durumuna göre değişip değişmediğinin sınanmasında t testi kullanılmıştır. Okul türüne göre yapılan karşılaştırmada ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Sonuçlara Tablo 6-Tablo 10 arasında yer verilmiştir.

Tablo 6

Ergenlerde Koronavirüs Fobisinin Cinsiyete Göre t Testi Sonucu

Alt Ölçek	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	Sd	p	η^2																																		
Psikolojik	Kadın	504	13.95	5.00	7.16	1009	.00	.05																																		
	Erkek	507	11.81	4.51					Somatik	Kadın	504	7.87	3.22	3.36	1009	.00	.01	Erkek	507	7.21	3.10	Sosyal	Kadın	504	10.16	3.87	5.16	1009	.00	.03	Erkek	507	8.92	3.78	Ekonomik	Kadın	504	7.30	3.13	5.44	1009	.00
Somatik	Kadın	504	7.87	3.22	3.36	1009	.00	.01																																		
	Erkek	507	7.21	3.10					Sosyal	Kadın	504	10.16	3.87	5.16	1009	.00	.03	Erkek	507	8.92	3.78	Ekonomik	Kadın	504	7.30	3.13	5.44	1009	.00	.03	Erkek	507	6.31	2.65								
Sosyal	Kadın	504	10.16	3.87	5.16	1009	.00	.03																																		
	Erkek	507	8.92	3.78					Ekonomik	Kadın	504	7.30	3.13	5.44	1009	.00	.03	Erkek	507	6.31	2.65																					
Ekonomik	Kadın	504	7.30	3.13	5.44	1009	.00	.03																																		
	Erkek	507	6.31	2.65																																						

Genel	Kadın	504	39.29	13.24	6.24	1009	.00	.04
	Erkek	507	34.24	12.47				

*p<.05

Tablo 6 incelendiğinde kadın (\bar{X} =39.29) ve erkeklerin (\bar{X} =34.24) koronavirüs fobisi puanları ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmiştir (t=6.24; p<.05). Buna göre cinsiyet, koronavirüs fobisi puanlarındaki değişkenliğin %4'ünü açıkladığı için düşük düzeyli bir etkiye sahiptir ($\eta^2=0.04$). Kadınların erkeklere göre koronavirüs fobisinin yüksek olduğu görülmektedir. Cinsiyetin koronavirüs fobisi alt ölçeklerinde de anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre cinsiyetin psikolojik alt ölçek puanlarındaki değişkenliğin %5'ini ($\eta^2=.05$), somatik alt boyuttaki değişkenliğin %1'ini ($\eta^2=.01$), sosyal alt boyuttaki değişkenliğin %3'ünü ($\eta^2=.03$) ve ekonomik alt boyuttaki değişkenliğin ise %3'ünü ($\eta^2=.03$) açıkladığı ve düşük düzeyli etkiye sahip olduğu görülmektedir. Kadınlarla erkekler arasında koronavirüs fobisi alt boyutlarına göre anlamlı farklılık olduğu söylenebilir.

Tablo 7

Ergenlerde Koronavirüs Fobisinin Koronavirüse Yakalanma Durumuna Göre t Testi Sonucu

Alt Ölçek	Durum	N	\bar{X}	Ss	t	Sd	p
Psikolojik	Evet	449	12.76	5.12	-.70	1009	.48
	Hayır	562	12.97	4.68			
Somatik	Evet	449	7.44	3.14	.89	1009	.38
	Hayır	562	7.62	3.21			
Sosyal	Evet	449	9.30	3.95	-1.74	1009	.08
	Hayır	562	9.73	3.80			
Ekonomik	Evet	449	6.66	3.01	-1.38	1009	.17
	Hayır	562	6.92	2.88			
Genel	Evet	449	36.16	13.33	-1.30	1009	.19
	Hayır	562	37.23	12.90			

Tablo 7 incelendiğinde ergenlerin koronavirüs fobisinin koronavirüse yakalanma durumunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir (t= -1.30; p>.05).

Tablo 8

Ergenlerde Koronavirüs Fobisinin Aile Üyelerinin Koronavirüse Yakalanma Durumuna Göre t Testi Sonucu

Alt Ölçek	Durum	N	\bar{X}	Ss	t	Sd	p
Psikolojik	Evet	688	12.97	5.05	.91	1009	.64
	Hayır	323	12.68	4.51			
Somatik	Evet	688	7.49	3.24	-.73	1009	.47
	Hayır	323	7.64	3.05			
Sosyal	Evet	688	9.47	3.96	-.83	1009	.40
	Hayır	323	9.69	3.68			
Ekonomik	Evet	688	6.75	2.99	-.85	1009	.40
	Hayır	323	6.92	2.83			
Genel	Evet	688	36.67	13.45	-.29	1009	.77
	Hayır	323	36.93	12.32			

Tablo 8 incelendiğinde ergenlerde koronavirüs fobisinin aile üyelerinin koronavirüse yakalanma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($t = -.29$; $p > .05$).

Tablo 9

Ergenlerde Koronavirüs Fobisinin Koronavirüsten Dolayı Yakınını Kaybetme Durumuna Göre t Testi Sonucu

Alt Ölçek	Durum	N	\bar{X}	Ss	t	Sd	p	η^2
Psikolojik	Evet	218	13.35	4.87	1.63	1009	.10	-
	Hayır	793	12.75	4.88				
Somatik	Evet	218	8.47	4.12	4.00	1009	.00*	.05
	Hayır	793	7.28	2.82				
Sosyal	Evet	218	10.02	4.22	2.07	1009	.04*	.00
	Hayır	793	9.41	3.76				
Ekonomik	Evet	218	7.39	3.32	3.03	1009	.00*	.03

	Hayır	793	6.64	2.81				
Genel	Evet	218	39.22	15.00		1009	.01*	.03
	Hayır	793	36.08	12.44	2.84			

*p<.05

Tablo 9 incelendiğinde ergenlerde koronavirüs fobisinin koronavirüsten dolayı yakınını kaybedenlerin (\bar{X} =39.22) yakın kaybı yaşamayanlara göre (\bar{X} =36.08) istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmiştir ($t=2.84$; $p<.05$). Buna göre yakınını kaybetme, koronavirüs fobisi puanlarındaki değişkenliğin % 3'ünü açıklayarak düşük düzeyde bir etkiye sahiptir ($\eta^2=.03$).

Tablo 9'a göre ergenlerin koronavirüs fobisinin alt ölçekleri ile yakınını kaybetme durumu arasında anlamlı farklılaşma görülmektedir. Ergenlerde koronavirüs fobisi ölçeğinin somatik alt ölçeğinde koronavirüsten dolayı yakınını kaybedenlerin (\bar{X} =8.47) yakın kaybı yaşamayanlara göre (\bar{X} =7.28) istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmiştir ($t=4.00$; $p<.05$). Buna göre yakınını kaybetme, somatik alt ölçek puanlarındaki değişkenliğin % 5'ini açıklayarak düşük düzeyde bir etkiye sahiptir ($\eta^2=.05$).

Koronavirüs fobisinin sosyal alt ölçeğinde, ergenlerde koronavirüsten dolayı yakınını kaybedenlerin (\bar{X} =10.02) yakın kaybı yaşamayanlara göre (\bar{X} =9.41) istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmiştir ($t=2.07$; $p<.05$). Eta değeri .0'dır ($\eta^2=.00$).

Tablo 9'a göre koronavirüs fobisinin ekonomik alt ölçeğinde ergenlerde koronavirüsten dolayı yakınını kaybedenlerin (\bar{X} =7.39) yakın kaybı yaşamayanlara göre (\bar{X} =6.64) istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmiştir ($t=3.03$; $p<.05$). Buna göre yakınını kaybetme, ekonomik alt boyut puanlarındaki değişkenliğin % 3'ünü açıklayarak düşük düzeyde bir etkiye sahiptir ($\eta^2=.03$).

Koronavirüs fobisinin psikolojik alt ölçeğinde, ergenlerde koronavirüsten dolayı yakınını kaybedenlerin (\bar{X} =13.35) yakın kaybı yaşamayanlara göre (\bar{X} =12.75) anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($t= 1.63$; $p>.10$).

Tablo 10*Ergenlerde Koronavirüs Fobisinin Lise Türüne Göre ANOVA Sonucu*

Alt Ölçek	Lise	N	\bar{X}	Ss	F	P	η^2	Fark
Psikolojik	Fen Lisesi (1)	377	12.38	4.60	4.66	.00*	.02	1-5
	Sosyal Bilimler Lisesi (2)	125	12.46	5.44				
	Anadolu Lisesi (3)	292	13.39	4.81				
	Meslek Lisesi (4)	115	12.37	5.00				
	İmam Hatip Lisesi (5)	102	14.32	4.90				
Somatik	Fen Lisesi	377	6.65	2,35	12.60	.00*	.06	1-2
	Sosyal Bilimler Lisesi	125	8.74	4.20				1-3
	Anadolu Lisesi	292	7.68	3.07				1-4
	Meslek Lisesi	115	7.93	3.31				1-5
	İmam Hatip Lisesi	102	8.49	3.67				2-3
Sosyal	Fen Lisesi	377	8.99	3.51	3.75	.00*	.02	1-5
	Sosyal Bilimler Lisesi	125	9.64	4.41				
	Anadolu Lisesi	292	9.78	3.86				
	Meslek Lisesi	115	9.70	3.93				
	İmam Hatip Lisesi	102	10.57	4.14				
Ekonomik	Fen Lisesi	377	6.13	2.51	8.38	.00*	.04	1-2
	Sosyal Bilimler Lisesi	125	7.33	3.42				1-3
	Anadolu Lisesi	292	7.05	2.96				1-5
	Meslek Lisesi	115	6.97	2.91				
	İmam Hatip Lisesi	102	7.74	3.28				
Genel	Fen Lisesi	377	34.15	11.29	6.78	.00*	.03	1-3
	Sosyal Bilimler Lisesi	125	38.17	16.29				1-5
	Anadolu Lisesi	292	37.91	12.76				
	Meslek Lisesi	115	36.97	13.45				

Tablo 10 incelendiğinde ergenlerde koronavirüs fobisi ölçeğinin psikolojik alt ölçek puanlarında lise türüne göre anlamlı fark olduğu gözlenmiştir ($F_{(4, 1006)}=4.66$; $p<.05$). Gözlenen farkların hangi lise türü arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonucuna göre imam hatip lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=14.32$) fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=12.38$) daha yüksektir. Diğer okul türleri arasında gözlenen farklar ise anlamlı değildir. Buna göre lise türü, psikolojik alt ölçek puanlarındaki değişkenliğin %2'sini açıklayarak düşük düzeyde bir etkiye sahiptir ($\eta^2=.02$).

Ergenlerde koronavirüs fobisi ölçeğinin somatik alt ölçek puanlarında lise türüne göre anlamlı fark olduğu gözlenmiştir ($F_{(4, 1006)}=12.60$; $p<.05$). Gözlenen farkların hangi lise türü arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonucuna göre sosyal bilimler lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=8.74$) fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=6.65$) daha yüksektir. Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=7.68$) fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=6.65$) daha yüksektir. Meslek lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=7.93$) fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=6.65$) daha yüksektir. İmam hatip lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=8.49$) fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=6.65$) daha yüksektir. Sosyal bilimler lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=8.74$) anadolu lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=7.68$) daha yüksektir. Buna göre lise türü, somatik alt ölçek puanlarındaki değişkenliğin %6'sını açıklayarak orta düzeyde bir etkiye sahiptir ($\eta^2=.06$).

Ergenlerde koronavirüs fobisinin sosyal alt ölçek puanlarında lise türüne göre anlamlı farklar olduğu gözlenmiştir ($F_{(4, 1006)}=3.75$; $p<.05$). Gözlenen farkların hangi lise türü arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonucuna göre imam hatip lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=10.57$) fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=8.99$) daha yüksektir. Buna göre lise türü, sosyal alt ölçek puanlarındaki değişkenliğin %2'sini açıklayarak düşük düzeyli bir etkiye sahiptir ($\eta^2=.02$). Diğer okul türleri arasında anlamlı farklılık gözlenmemiştir.

Ergenlerde koronavirüs fobisinin ekonomik alt ölçek puanlarında lise türüne göre anlamlı farklar olduğu gözlenmiştir ($F_{(4, 1006)}=8.38$; $p<.05$). Gözlenen farkların hangi lise türü arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonucuna göre sosyal bilimler lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=7.33$) fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=6.13$) daha yüksektir. Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=7.05$) fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}= 6.13$) daha yüksektir. İmam hatip lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=7.74$) fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=6.13$) daha yüksektir. Buna göre lise türü, ekonomik alt ölçek puanlarındaki değişkenliğin %4'ünü açıklayarak düşük düzeyde bir etkiye sahiptir ($\eta^2=.04$).

Ergenlerde koronavirüs fobisi genel ölçek puanlarında lise türüne göre anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir ($F_{(4, 1006)}=6.78$; $p<.05$). Gözlenen farkların hangi lise türü arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonucuna göre anadolu lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=37.91$) fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=34.15$) daha yüksektir. İmam hatip lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=41.12$) fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=34.15$) daha yüksektir. Buna göre lise türü, koronavirüs fobisi genel puanlarındaki değişkenliğin %3'ünü açıklayarak düşük düzeyde bir etkiye sahiptir ($\eta^2=.03$). Diğer okul türleri arasında anlamlı farklılık gözlenmemiştir.

Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Üçüncü alt problem kapsamında ergenlerde belirsizliğe tahammülsüzlüğün cinsiyet, koronavirüse yakalanma, aile üyelerinin koronavirüse yakalanması, koronavirüsten dolayı yakınıni kaybetme durumuna göre değişip değişmediğinin sınanmasında t testi kullanılmıştır. Okul türüne göre yapılan karşılaştırmada ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Sonuçlara Tablo 11-Tablo 15 arasında yer verilmiştir.

Tablo 11*Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Cinsiyete Göre t Testi Sonucu*

Alt Ölçek	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	Sd	p	η^2
İleriye Yönelik Kaygı	Kadın	504	23.74	6.39	2.32	1009	.02*	.01
	Erkek	507	22.82	5.91				
Engelleyici Kaygı	Kadın	504	14.87	5.37	2.59	1009	.01*	.01
	Erkek	507	14.02	5.11				
Genel	Kadın	504	38.62	10.78	2.74	1009	.01*	.01
	Erkek	507	36.84	9.88				

Tablo 11 incelendiğinde kadınlarla ($\bar{X}=3.62$) erkekler ($\bar{X}=36.84$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmiştir ($t=2.74$; $p<.05$). Buna göre cinsiyet, belirsizliğe tahammülsüzlük puanlarındaki değişkenliğin %1'ini açıklayarak düşük düzeyde bir etkiye sahiptir ($\eta^2=.01$). Kadınların erkeklere göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri daha yüksektir.

Ergenlerde belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği alt ölçeklerinde de cinsiyete göre anlamlı farklar bulunmuştur. Buna göre ileriye yönelik kaygı alt ölçeğinde kadınlarla ($\bar{X}=23.74$) erkekler ($\bar{X}=22.82$) arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir ($t=2.32$; $p<.05$). Cinsiyet, ileriye yönelik kaygı puanlarındaki değişkenliğin %1'ini açıklayarak düşük düzeyde bir etkiye sahiptir ($\eta^2=.01$). Kadınların erkeklere göre ileriye yönelik kaygı düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Ergenlerde engelleyici kaygı alt ölçeğinde cinsiyete göre anlamlı farklar görülmüştür. Buna göre kadınlarla ($\bar{X}=14.87$) erkekler ($\bar{X}=14.02$) arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir ($t=2.59$; $p<.05$). Cinsiyet, engelleyici kaygı puanlarındaki değişkenliğin %1'ini açıklayarak düşük düzeyde bir etkiye sahiptir ($\eta^2=.01$). Bu bulgular ışığında kadınların erkeklere göre engelleyici kaygı düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 12

Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Koronavirüse Yakalanma Durumuna Göre t Testi Sonucu

Alt Ölçek	Durum	N	\bar{X}	Ss	t	Sd	p
İleriye Yönelik Kaygı	Evet	449	22.96	6.00	-1.50	1009	.14
	Hayır	562	23.54	6.29			
Engelleyici Kaygı	Evet	449	14.26	5.17	-1.01	1009	.31
	Hayır	562	14.59	5.32			
Genel	Evet	449	37.21	10.08	-1.40	1009	.16
	Hayır	562	38.13	10.59			

Tablo 12'de görüleceği gibi ergenlerde belirsizliğe tahammülsüzlük koronavirüse yakalanma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark oluşturmamaktadır ($t=-1.40$; $p>.05$).

Tablo 13

Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Aile Üyelerinin Koronavirüse Yakalanma Durumuna Göre t Testi Sonucu

Alt Ölçek	Durum	N	\bar{X}	Ss	t	Sd	p
İleriye Yönelik Kaygı	Evet	688	23.08	6.11	-1.53	1009	.13
	Hayır	323	23.71	6.28			
Engelleyici Kaygı	Evet	688	14.34	5.22	-.91	1009	.36
	Hayır	323	14.67	5.32			
Genel	Evet	688	37.42	10.31	-1.37	1009	.17
	Hayır	323	38.38	10.49			

Tablo 13'te izleneceği üzere ergenlerde belirsizliğe tahammülsüzlük aile üyelerinin koronavirüse yakalanma durumuna göre anlamlı bir fark oluşturmamaktadır ($t=-1.37$; $p>.05$).

Tablo 14

Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Koronavirüsten Dolayı Yakınını Kaybetme Durumuna Göre t Testi Sonucu

Alt Ölçek	Durum	N	\bar{X}	Ss	t	Sd	p	η^2
İleriye Yönelik Kaygı	Evet	218	23.52	6.23	.64	1009	.52	-
	Hayır	793	23.21	6.15				
Engelleyici Kaygı	Evet	218	15.12	5.21	2.14	1009	.03*	.00
	Hayır	793	14.26	5.25				
Genel	Evet	218	38.64	10.22	1.47	1009	.14	-
	Hayır	793	37.47	10.40				

*p<.05

Tablo 14'te ergenlerde belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeğinin engelleyici kaygı alt ölçeğinde koronavirüsten dolayı yakınını kaybedenlerin ($\bar{X}=15.12$) yakın kaybı yaşamayanlara göre ($\bar{X} =14.26$) istatistiksel anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (t=2.14; p<.05). Eta değeri .00'dır. Ergenlerde koronavirüsten dolayı yakınını kaybetme durumunun belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeğinde ve ileriye yönelik kaygı alt ölçeğinde farklılaşma olmadığı görülmüştür.

Tablo 15

Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Lise Türüne Göre ANOVA Sonucu

Alt Ölçek	Lise	N	\bar{X}	Ss	F	p	η^2	Fark
İleriye Yönelik Kaygı	Fen Lisesi (1)	377	22.87	5.67	9.78	.00*	.04	1-2
	Sosyal Bilimler Lisesi (2)	125	20.94	7.13				
	Anadolu Lisesi (3)	292	24.53	6.05				
	Meslek Lisesi (4)	115	22.77	6.15				

	İmam Hatip Lisesi (5)	102	24.68	5.98			
	Fen Lisesi	377	13.30	5.01			1-3
	Sosyal Bilimler Lisesi	125	14.23	5.06			1-5
Engelleyici Kaygı	Anadolu Lisesi	292	15.58	5.24	11.35	.00*	.04
	Meslek Lisesi	115	14.03	5,02			
	İmam Hatip Lisesi	102	16.18	5.63			
	Fen Lisesi	377	36.16	9,60			1-3
	Sosyal Bilimler Lisesi	125	35.17	11.25			1-5
Genel	Anadolu Lisesi	292	40.11	10.26	10.85	.00*	.04
	Meslek Lisesi	115	36.79	10.12			2-5
	İmam Hatip Lisesi	102	40.85	10.64			

*p<.05

Tablo 15'te ergenlerde belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeğinin ileriye yönelik kaygı alt ölçek puanlarında lise türüne göre anlamlı farklar olduğu saptanmıştır ($F_{(4, 1006)}=9.78$; $p<.05$). Gözlenen farkların hangi lise türü arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonucuna göre fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=22.87$) sosyal bilimler lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=20.94$) daha yüksektir. Araştırmada Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=24.53$) fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=22.87$); imam hatip lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=24.68$) da sosyal bilimler lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=20.94$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre lise türü, ileriye yönelik kaygı alt ölçek puanlarındaki değişkenliğin %4'ünü açıklayarak düşük düzeyli bir etkiye sahiptir ($\eta^2=.04$).

Ergenlerde belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeğinin engelleyici kaygı alt ölçek puanlarında lise türüne göre anlamlı farklar olduğu görülmüştür ($F_{(4, 1006)}=11.35$; $p<.05$). Farkların hangi lise türü arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonucuna göre anadolu lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=15.58$) fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=13.30$); imam hatip lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=16.18$) da fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=13.30$) daha yüksektir.

Buna göre lise türü, engelleyici kaygı alt ölçek puanlarındaki değişkenliğin %4'ünü açıklayarak düşük düzeyli bir etkiye sahiptir ($\eta^2=.04$).

Ergenlerde belirsizliğe tahammülsüzlük puanlarında lise türüne göre anlamlı farklar olduğu saptanmıştır ($F_{(4, 1006)}=11,35$; $p<.05$). Gözlenen farkların hangi lise türü arasında olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonucuna göre anadolu lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=40.11$) fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=36.16$); Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=40.11$) sosyal bilimler lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=35.17$); imam hatip lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=40.85$) fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=35.17$) daha yüksektir. Buna göre lise türü, belirsizliğe tahammülsüzlük genel ölçek puanlarındaki değişkenliğin %4'ünü açıklayarak düşük düzeyli bir etkiye sahiptir ($\eta^2=.04$).

Ergenlerde Öznel İyi Oluşun Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Dördüncü alt problem kapsamında ergenlerde öznel iyi oluşun cinsiyet, koronavirüse yakalanma, aile üyelerinin koronavirüse yakalanması, koronavirüsten dolayı yakınını kaybetme durumuna göre değişip değişmediğinin sınanmasında t testi kullanılmıştır. Okul türüne göre yapılan karşılaştırmada ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Sonuçlara Tablo 16 ve Tablo 17'de yer verilmiştir.

Tablo 16

Ergenlerde Öznel İyi Oluşun Cinsiyet, Koronavirüse Yakalanma, Aile Üyelerinin Koronavirüse Yakalanması, Koronavirüsten Dolayı Yakınını Kaybetme Durumuna Göre t Testi Sonucu

Değişken	Düzye	N	\bar{X}	Ss	t	Sd	p
Cinsiyet	Kadın	504	119.50	24.03	-.82	1009	.41
	Erkek	507	120.73	23.88			
Koronavirüse Yakalanma	Evet	449	121,66	23.59	1.84	1009	.07
	Hayır	562	118.88	24.18			

Aile Üyelerinin	Evet	688	120.71	24.05	1.16	1009	.25
Koronavirüse Yakalanması	Hayır	323	118.85	23.72			
Koronavirüsten Dolayı	Evet	218	119.10	22.90	-.71	303.90	.48
Yakınını Kaybetme	Hayır	793	120.40	24.24			

Tablo 16 incelendiğinde görüleceği üzere ergenlerde öznel iyi oluşun cinsiyet, koronavirüse yakalanma, aile üyelerinin koronavirüse yakalanması ve koronavirüsten dolayı yakınını kaybetme durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermediği saptanmıştır.

Tablo 17

Ergenlerde Öznel İyi Oluşun Lise Türüne Göre ANOVA Sonucu

Lise	N	\bar{X}	Ss	F	p
Fen Lisesi (1)	377	121.24	25.54	1.03	.43
Sosyal Bilimler Lisesi (2)	125	116.50	18.11		
Anadolu Lisesi (3)	292	120.09	24.04		
Meslek Lisesi (4)	115	120.90	20.93		
İmam Hatip Lisesi (5)	102	119.62	26.90		

Tablo 17 incelendiğinde görüleceği gibi ergenlerde öznel iyi oluşun lise türleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermediği saptanmıştır ($F= 1.03$; $p>.05$).

Ergenlerde Psikolojik Sağlamlığın Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Beşinci alt problem kapsamında ergenlerde psikolojik sağlamlığın cinsiyet, koronavirüse yakalanma, aile üyelerinin koronavirüse yakalanması, koronavirüsten dolayı yakınını kaybetme durumuna göre değişip değişmediğinin sınanmasında t testi kullanılmıştır. Okul türüne göre yapılan karşılaştırmada ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Sonuçlara Tablo 18 ve Tablo 19'da yer verilmiştir.

Tablo 18

Ergenlerde Psikolojik Sağlamlığın Cinsiyet, Koronavirüse Yakalanma, Aile Üyelerinin Koronavirüse Yakalanma, Koronavirüsten Dolayı Yakınını Kaybetme Durumuna Göre t Testi Sonucu

Değişken	Düzyey	N	\bar{X}	Ss	t	Sd	p	η^2
Cinsiyet	Kadın	504	40.83	10.12	.78	1009	.49	-
	Erkek	507	40.35	9.75				
Koronavirüse Yakalanma	Evet	449	40.50	9.87	-.26	1009	.80	-
	Hayır	562	40.66	9.99				
Aile Üyelerinin Koronavirüse Yakalanması	Evet	688	40.85	9.59	1.21	1009	.23	-
	Hayır	323	40.04	10.61				
Yakınını Kaybetme	Evet	218	39.10	10.44	-2.52	1009	.01*	.01
	Hayır	793	41.00	9.75				

*p<.05

Tablo 18 incelendiğinde ergenlerde psikolojik sağlamlığın koronavirüsten dolayı yakınını kaybedenlerin (\bar{X} =41.00) yakın kaybı yaşamayanlara göre (\bar{X} =39.10) istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmüştür (t=-2.52; p<.05). Buna göre yakınını kaybetme, koronavirüs fobisi puanlarındaki değişkenliğin % 1'ini açıklayarak düşük düzeyde bir etkiye sahiptir (η^2 =.01). Diğer değişkenler açısından anlamlı bir farklılaşma saptanmamıştır.

Tablo 19

Ergenlerde Psikolojik Sağlamlığın Lise Türüne Göre ANOVA Sonucu

Ölçek	Lise	N	\bar{X}	Ss	F	p	η^2	Fark
Psikolojik Sağlamlık	Fen Lisesi (1)	377	41.50	8.73	13.46	.00*	.06	1-2
	Sosyal Bilimler Lisesi (2)	125	34.59	11.93				2-3
	Anadolu Lisesi (3)	292	42.12	9.74				2-4
	Meslek Lisesi (4)	115	40.27	9.31				2-5
	İmam Hatip Lisesi (5)	102	40.58	10.12				

*p<.05

Tablo 19'da ergenlerde lise türüne göre anlamlı farklar olduğu görülmüştür ($F_{(4, 1006)}=13.46$; $p<.05$). Farkların hangi lise türü arasında olduğunu belirlemek için Scheffe testi yapılmıştır. Buna göre fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=41.50$) sosyal bilimler lisesinde okuyanların ortalamasından ($\bar{X}=34.59$); Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=42.12$) sosyal bilimler lisesinde okuyanların ortalamasından ($\bar{X}=34.59$); meslek lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=40.27$) sosyal bilimler lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=34.59$); imam hatip lisesinde okuyan ergenlerin ortalaması ($\bar{X}=40.58$) fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X}=34.59$) daha yüksektir. Buna göre lise türü, psikolojik sağlamlık ölçek puanlarındaki değişkenliğin %6'sını açıklayarak orta düzeyli bir etkiye sahiptir ($\eta^2=.06$).

Ergenlerin Koronavirüs Fobisi Oluşumu, Koronavirüs Salgın Sürecinde Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Öznel İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlıklarına İlişkin Algılarına Yönelik Bulgular

Altıncı alt problem kapsamında ergenlerin koronavirüs fobisi, belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlıklarına ilişkin algılarını görmek amacıyla betimsel analiz yapılmıştır. Sonuçlara Tablo 20'de yer verilmiştir.

Tablo 20

Ergenlerin Koronavirüs Fobisi, Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Öznel İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlıklarına İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Ölçek	Minimum	Maksimum	\bar{X}	Ss
Psikolojik	6.00	30.00	12.88	4.88
Somatik	5.00	25.00	7.54	3.18
Koronavirüs Fobisi				
Sosyal	5.00	25.00	9.54	3.87
Ekonomik	4.00	20.00	6.80	2.94
Genel	20.00	97.00	36.76	13.09

	İleriye Yönelik				
Belirsizliğe	Kaygı	7.00	35.00	23.28	6.17
Tahammülsüzlük	Engelleyici Kaygı	5.00	25.00	14.45	5.25
	Genel	12.00	60.00	37.73	10.37
Psikolojik Sağlamlık		12.00	60.00	40.59	9.93
Öznel İyi Oluş		42.00	181.00	120.12	23.95

Ergenlerin koronavirüs fobisine oluşumuna ilişkin algılarını incelemek için koronavirüs fobisi ölçeği ve alt ölçeklerinin ortalamalarına bakılmıştır. Buna göre koronavirüs fobisinin psikolojik alt ölçeğinin ortalaması ($\bar{X}=12.88$), somatik alt ölçeğinin ortalaması ($\bar{X}=7.54$), sosyal alt ölçeğinin ortalaması ($\bar{X}=9.54$), ekonomik alt ölçek ortalaması ($\bar{X}=6.80$) bulunmuştur. Koronavirüs fobisinin ortalaması ise ($\bar{X}=36.76$) bulunmuştur. Belirsizliğe tahammülsüzlük algılarına göre ileriye yönelik kaygı alt ölçek ortalaması ($\bar{X}=23.28$), engelleyici kaygı alt ölçek ortalaması ($\bar{X}=14.45$) bulunmuştur. Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği ortalaması ise ($\bar{X}=37.73$) bulunmuştur. Buna göre ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlüklerinin ortalamanın üstünde olduğu saptanmıştır. Ergenlerin koronavirüs salgın sürecinde psikolojik sağlamlıklarına ilişkin algılarını görmek için uygulanan psikolojik sağlamlık ölçeğine göre ergenlerin ortalamaları ($\bar{X}=40.59$) ortalamanın üstünde psikolojik sağlamlığa sahip olduklarını göstermektedir. Ergenlerin koronavirüs salgın sürecinde öznel iyi oluşlarına ilişkin algılarını bulmak için uygulanan öznel iyi oluş ölçeğine göre ergenlerin ortalamaları ($\bar{X}=120.12$) ortalamanın üstünde öznel iyi oluşa sahip olduklarını göstermektedir.

Araştırmanın Nitel Bulguları

Bu araştırmada koronavirüs fobisinin, belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlığa ilişkin nitel veriler analiz edilmiştir. Bu nitel analiz sürecinde üç tema ve 11 kategori belirlenmiştir.

Bulguların analiz sürecinde veriler alanında uzman iki kodlayıcı tarafından yapılmıştır. NVivo nitel analiz programına göre kodlayıcı güvenilirliği, Kappa %97.26 olarak hesaplanmıştır. Kodlayıcılar arasında yüksek bir uyum bulunmuştur.

Nitel verilerin yanında alt problemlere göre cinsiyet ve sınıf düzeyinde kod ve frekans olarak analiz gösterilmiştir. Kodların belirlenmesi sürecinde Corbin ve Strauss'un (1990) belirttiği "Genel bir çerçeve içerisinde yapılan kodlama" tekniği kullanılmıştır. Bu kodlama çeşidi önceden belirlenmiş kodlar ve verilerden elde edilmiş kodların birleşimi şeklindedir. Araştırmaların yapısına göre değişmekle birlikte genellikle araştırmanın güvenilirliğini artırdığı belirtilmektedir (Corbin & Strauss, 1990). Nitel verilerden elde edilen kod, kategori ve bunlara ilişkin frekanslar haricinde ergenlerin odak grup görüşmesinden çarpıcı alıntılar ayrıca aşağıda paylaşılmıştır.

Ergenlerde Koronavirüs Fobisi Oluşumu ve Belirsizliğe Tahammülsüzlüğe İlişkin Nitel Bulgular

Altıncı alt problem kapsamında ergenlerin koronavirüs oluşumu ve belirsizliğe tahammülsüzlüklerine ilişkin algılarını görmek amacıyla nitel analiz yapılmıştır. Sonuçlara Tablo 21 ve Tablo 22'de yer verilmiştir.

Tablo 21

Ergenlerde Koronavirüs Fobisi Oluşumu ve Koronavirüs Salgın Sürecinde Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Topluma İlişkin Faktörlerinin Kod ve Frekans Sonuçları

Tema	Kategori	Kodlar	Cinsiyete Göre Frekans					
			9 K	9 E	10 K	10 E	11 K	11 E
		Tutarsız Açıklamalar	23	10	7	8	4	2
		Yapılması, Geleceği						
		Kestirememe, Hızlı Değişimler,						
		Hastalığın Seyrinin Değişmesi,						
Belirsizliğe	Topluma	Eğitim Hayatının Belirsizliği,						
Tahammülsüzlük	İlişkin	Ekonomik Kaygılar, Yasakların						
	Faktörler	Süreci, Panik, Gerginlik,						
	(Belirsizlik	Korku, Telaş, Şaşırma, Kaygı						
	Kaynakları)	Karamsarlık, Sorumluluk, Can						
		Sıkıntısı, Tahammülde						
		Azalma, İzole Olma İsteği,						
		Gerginlik, Yalnızlık, Üzüntü,						
		Kuşku, Dehşete Kapılma,						
		Önemsemeyenlere Tepki,						
		Tedbirli Olmak, Sinirlenmek						

Araştırmanın nitel sürecini gerçekleştirmek için hazırlanan görüşme formunda ilk soruda koronavirüs salgın döneminde ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlük durumuna ilişkin veri elde etmek amaçlanmıştır. Buna ilişkin belirsizliğe tahammülsüzlük teması topluma ilişkin faktörler (belirsizlik kaynakları) ve bireysel çözümler (baş etme stratejileri) olmak üzere iki kategoriden oluşmaktadır. Belirsizliğe tahammülsüzlük temasının topluma ilişkin faktör kategorisine yönelik kodlar sınıflar bazında frekans olarak belirtilmiştir. Buna göre ergenlerin koronavirüs fobisinin belirsizliğe tahammülsüzlük ilişkisinde topluma ilişkin

faktörler kategorisinde 9. sınıftaki kadınlardan 23, erkeklerden 10 koda ilişkin frekans elde edilmiştir. Onuncu sınıflardan kadınlardan yedi erkeklerden sekiz koda ilişkin frekans alınmıştır. On birinci sınıflarda kadınlardan dört erkeklerden iki koda ilişkin frekans alınmıştır. Ergenlerde koronavirüs fobisi ve belirsizliğe tahammülsüzlük durumları arasında ilişki olduğu görülmüştür. Kadınlardan alınan kod (34) erkeklerden (20) fazladır. En çok kod 9. sınıflardan alınmıştır.

Ergenlerden alınan verilerle koronavirüs salgın döneminde yaşanan belirsizliklerin kodları belirtilmiştir. Bunun yanında belirsizlik durumunun topluma ilişkin faktörlerini ergenler şu şekilde ifade etmişlerdir:

Katılımcı 9Ç: Türkiye'ye gelmeden önce, havada virüs olduğunu zannetmiştik, eyvah hapis kaldık dedik, dışarı çıkınca çok geriliyorduk.

Katılımcı 9G: ...her şey çok belirsizdi, maskeyi takın diyorlardı, bazen de takmayın dediler,

Katılımcı 9B: ...İnsanların tak diye düşüp bayılıp ölmesi korkutucu geliyordu.

Katılımcı 9F: ...başkasına bulaştırırsam diye düşündüm, anneannem yaşlı olduğu için ona bulaştırmaktan korkuyordum.

Katılımcı 9R: ...bu hastalığın çok öldürücü olduğunu düşünmüştüm, hiçbir çözüm yolu bulunamayacak ve sonunda çoğu kişi ölecek diye düşünmüştüm.

Katılımcı 9Ö: ... annemin yakınlarından biri ölünce özellikle, çok üzülmüştü.

Katılımcı 9E...yasakların durumu, sınav olsun, okulun açılıp açılmaması, tüm planlarımla bozulmuş olması beni çok sinirlendirdi.

Katılımcı 9Z: ... tahammülüm azaldı, bir an önce sonucun belli olmasını istiyorum artık, sürekli bu konuda bir sonuç olmasını istiyorum, vakalar azalsa da devam etti bu bir alışkanlık haline aldı.

Katılımcı 9Ş: ...sürekli içimde bir kuşku vardı...

Katılımcı 9A:...sonsuz kadar sürececek mi, ne zaman bitecek soruları oluştu.

Katılımcı 9M: ... bende belirsizliğe tahammülsüzlük en başından beri vardı bu koronavirüs fobisi ile birleşince daha da arttı, daha hayatımı korkarak yaşamaya başladım, çok olumsuz etkiledi gerek akademik gerek sosyal yaşantımı...

Katılımcı 10N: "Farklı insanlar farklı şeyler söylüyordu. Bazıları yok diyordu, bazıları var diyordu. Birçok belirsizlik yaşadım."

Koronavirüs salgını sürecinde ergenler belirsizlik kaynaklarının tutarsız açıklamalar yapılması, eğitim hayatının belirsizliği, ekonomik kaygılar, önemsemeyenlere tepki gibi topluma ilişkin faktörlerden oluştuğunu ifade etmişlerdir. Koronavirüs fobisinin oluşumuna yönelik salgın döneminde korku, panik, kaygı, üzüntü, kuşku ve gerginlik duygularını yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 22

Ergenlerin Koronavirüs Salgın Sürecinde Belirsizliğe Tahammülsüzlüklerine Yönelik Bireysel Çözümlerinin (Baş Etme Stratejileri) Kod ve Frekans Sonuçları

Tema	Kategori	Kodlar	Cinsiyete Göre Frekans					
			9 K	9 E	10 K	10 E	11 K	11 E
			14	4	5	6	2	7
Belirsizliğe	Bireysel	Bir Şey Yapmama, Tepki						
Tahammülsüzlük	Çözümler (Baş Etme Stratejileri)	Vermeme, Duruma Uyuma, Uyuma, Müzik Aleti Çalma, Sadece Derse Odaklanma, Aile Desteği Alma, Gerçekle Yüzleşme, Alışma, Kararsız Kalma, Kayıtsızlık, Kendini Motive Ederek Hobi Edinme, Hobilere Dönmek, İhtimalleri Düşünmek, Durumu Analiz Etmek, Yön Değiştirmek, Umursamama, Aileyle Zaman Geçirmek, Sabır Kazanma, Kendini İkna Etme, Etkilenmemeyi Seçme						

Koronavirüs fobisine ilişkin belirsizliğe tahammülsüzlük teması bireysel çözümler (baş etme stratejileri) kategorisine yönelik kodlar sınıf bazında frekans olarak belirtilmiştir.

Buna göre ergenlerin koronavirüs fobisinin belirsizliğe tahammülsüzlük ilişkisinde 9. sınıftaki kadınlardan 14 erkeklerden dört koda ilişkin frekans elde edilmiştir. Onuncu sınıftaki kadınlardan beş, erkeklerden altı koda ilişkin frekans alınmıştır. On birinci sınıflarda kadınlardan yedi, erkeklerden iki koda ilişkin frekans elde edilmiştir. Kadınlardan alınan kod (26) erkeklerden (12) fazladır. Kod sayısı en fazla alınan grup 9. sınıflardır.

Ergenlerden alınan verilerle koronavirüs salgın döneminde yaşanan belirsizliklerin bireysel çözümlerine yönelik kodlar alınmıştır. Ergenler ayrıca bireysel çözümlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Katılımcı 9A: belirsizlik yaşadığımda hobilerime döndüm, piyano çalmaya döndüm.

Katılımcı 9Ç: Kendimi motive etmeye çalıştım.

Katılımcı 9B: ... eğer böyle olursa ne olur, böyle olursa ne olur, diyerek tüm ihtimalleri düşündüm,

Katılımcı 9G: ... çok fazla kişiyle konuştum, sık sık birileriyle konuşma alışkanlığım artık oradan geliyor.

Katılımcı 9E: ... çok sıkıldığımda abimle daha çok zaman geçirmeye başladım, o iyi etkiliyordu.

Katılımcı 9Ş: ...açıkçası artık daha sabırlı olmaya başladım, sürekli bir şeyler değişiyor ve alışmamız lazımdı, ben kendimi alıştırmıştım

Katılımcı 10H: ... Bir şey yapsam bana ne kazandıracak? veya beni bu durumdan kurtaracak mı? Onlar bile belirsiz duruma gelince hiçbir şey yapamadım.

Ergenler koronavirüs sürecine ilişkin belirsizliğe tahammülsüzlük durumunu azaltmak ve virüse karşı baş etme yöntemlerine yönelik neler yaptıklarına ilişkin açıklamalarda bulunmuşlardır. Koronavirüs salgını sürecinde ergenlerin yaşadığı belirsizliğe ilişkin bireysel çözümlere ilişkin kodlara göre katılımcılar belirsizlik durumları ile başa çıkmak için hiçbir şey yapmadıklarını, müzik aleti çalmaya başladıklarını ve yeni hobiler edindiklerini ifade etmişlerdir. Belirsizliğe tahammülsüzlüklerini düşürmek için durumu analiz ettiklerini, farklı ihtimalleri düşündüklerini, sabretmeyi öğrendiklerini belirtmişlerdir. Özellikle 9.sınıflarla yapılan görüşmelerde LGS'ye ve dolayısıyla geleceklerine ilişkin belirsizliğin çok yüksek düzeyde olduğu izlenimi edinilmiştir. Toplam 54

kodun, 33'ü (%61) bu sınıfa aitken bunu sırasıyla 10.sınıf (%28) ve 11. sınıf (%11) izlemektedir. Kadınların belirsizliğe tahammülsüzlüğün (%63) erkeklerinkinden (%37) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın nicel verilerine göre koronavirüs fobisi ile belirsizliğe tahammülsüzlük arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Koronavirüs fobisi ile belirsizliğe tahammülsüzlük arasında pozitif ilişki vardır. Çalışmanın nitel verileri de bunu desteklemektedir.

Ergenlerin Koronavirüs Salgın Döneminde Öznel İyi Oluşlarına Yönelik Nitel Bulgular

Altıncı alt problem kapsamında koronavirüs salgın döneminde öznel iyi oluşlarına ilişkin algılarını görmek amacıyla nitel analiz yapılmıştır. Sonuçlara Tablo 23-Tablo 25 arasında yer verilmiştir.

Tablo 23

Ergenlerde Koronavirüs Salgın Sürecinde Öznel İyi Oluşlarına Yönelik Olumlu Duygulanım Kategorisinin Kod ve Frekans Sonuçları

Tema	Kategori	Kodlar	Cinsiyete Göre Frekans					
			9 K	9 E	10 K	10 E	11 K	11 E
Öznel İyi Oluş	Olumlu Duygulanım	Müzik Dinleme, Evcil Hayvan Besleme, Aile Bireylerine Zaman Ayırma, Korku Olmadı, Hemen Uyum Sağlamak, Hobilere Dönmek, Polyannacılık, Geçeceğini Düşünmek, Dalgaya Almak, Umutlanmak, Dizi İzlemek, Bilgisayar Oyunu, Masa	20	10	2	1	40	10

Araştırmanın nitel verilerinde koronavirüs salgın döneminde ergenlerin öznel iyi oluşlarına ilişkin algıları elde edilmeye çalışılmıştır. Bulgulara göre öznel iyi oluş teması olumlu duygulanım, olumsuz duygulanım ve yaşam doyumu kategorilerinden oluşmuştur. Öznel iyi oluş temasının olumlu duygulanım kategorisine yönelik kodlar sınıflar bazında frekans olarak verilmiştir. Buna göre ergenlerin koronavirüs fobisinin öznel iyi oluş ile ilişkisinde olumlu duygulanım kategorisinde 9.sınıflarda kadınlardan 20, erkeklerden 10 koda ilişkin frekans elde edilmiştir. Onuncu sınıflarda kadınlardan iki, erkek öğrencilerden ise bir koda ilişkin frekans alınmıştır. On birinci sınıflardan kadınlardan 40, erkeklerden 10 koda ilişkin frekans alınmıştır. Kadınlardan (62) alınan kod sayısı erkeklerden fazladır (21). On birinci sınıflardan alınan kod sayısı (50) diğer sınıflardan fazladır.

Ergenlerden alınan verilerle koronavirüs salgın döneminde öznel iyi oluşlarının olumlu duygulanım kategorisine ilişkin kodlar yukarıda belirtildiği gibidir. Ergenler ayrıca olumlu duygulanımlarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

Katılımcı 9B: ... Hemen uyum sağladım, çok korku yaşamadım.

Katılımcı 9A: ...kitap okuyarak, resim yaparak hobilere dönerek, bir de müzik yapmak beni iyi etkiliyordu, film izlemek

Katılımcı 9R: ...bahçeli bir evdeyim, duvarları boyadım, okuduğum kitapları tekrar okudum,

Katılımcı 9F: ...İp atlayarak, top oynayarak.

Katılımcı 9Ş: ...başta motivasyonum çok düşmüştü biraz Polyannacılık oynayarak, geçeceğini düşünerek umut beslemeye başladım.

Katılımcı 9E: ...olumsuz şeyler yaşadıktan sonra kötü şeyleri dalgaya alarak güzel şekilde düşünmeye çalışıyordum, mizah duygum arttı.

Ergenlerin koronavirüs sürecine ilişkin olumlu duygulanımları kodlar ve ifadelerle açıklanmıştır. Koronavirüs salgını sürecinde ergenlerin olumlu duygulanımlarını artırmak için müzik dinlemek, bilgisayar oyunu oynamak, satranç, masa oyunu oynamak gibi

aktiviteleri yaptıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca evcil hayvan besledikleri, aileleriyle zaman geçirdikleri için olumlu duygulanımlarının arttığını ifade etmişlerdir.

Tablo 24

Ergenlerin Koronavirüs Salgın Döneminin Öznel İyi Oluşa Yönelik Olumsuz Duygulanım Kategorisinin Kod ve Frekans Sonuçları

Tema	Kategori	Kodlar	Cinsiyete Göre Frekans					
			9 K	9 E	10 K	10 E	11 K	11 E
Öznel İyi Oluş	Olumsuz		32	5	12	9	17	20
	Duygulanım	Korku, Stres, Kaygı, Yorucu, Mantıksız Bulma, Gerginlik, Mutsuzluk, Bıkkınlık, Boşlukta Hissetme, Yeme Bozuklukları, Kaçınma, Nefes Alamadığını Hissetme, Tiksinti, Bıkkınlık, Kaygı, Büyüklere Bulaştırma Korkusu, Temastan Kaçınma, Abartma, Önlem Alma, Uzak Kalma, Emin Olamama, Eski Alışkanlıklara Dönmede Zorlanma, Uzaklaşma, Bunalma, Fizyolojik Etki, Sinirlenme, Özlem, Gerginlik, Sürekli Gerginlik Hali, Şüphe, Yön Değiştirme						

Tablo 24'te ergenlerin koronavirüs salgın dönemine yönelik öznel iyi oluşlarının olumsuz duygulanım kategorisine yönelik kodlar sınıflar bazında frekans olarak belirtilmiştir. Buna göre ergenlerin koronavirüs fobisinin öznel iyi oluş ile ilişkisinde 9.sınıflarda kadınlardan 32, erkeklerden beş koda ilişkin frekans elde edilmiştir. Onuncu sınıflarda kadınlarda 12, erkeklerde dokuz koda ilişkin frekans alınmıştır. On birinci sınıflarda

kadınlardan 17, erkeklerden 20 koda ilişkin frekans elde edilmiştir. Buna göre olumsuz duygulanım en az 10.sınıflarda görülmüştür denilebilir. Dokuzuncu sınıflarda ergenlerin koronavirüs salgınının başlamasının LGS'ye girdikleri yıla denk gelmesi ve 11.sınıf öğrencilerinin YKS'ye yaklaşmaları dolayısıyla olumsuz duyguları daha yoğun olabilir.

Ergenlerden alınan verilerle koronavirüs salgın döneminde öznel iyi oluşlarının olumsuz duygulanım kategorisine ilişkin kodlar yukarıda belirtildiği gibidir. Ergenler ayrıca olumsuz duygulanımlarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

Katılımcı 9G: ...birine temas ederken hasta olma riskiyle her an karşılaşmışım gibi hissediyorum o yüzden hala çok tokalaşamıyorum.

Katılımcı 9Ç:...artık dezenfektan ve kolonya kokusu duymak istemiyorum, bunları kullanmaktan hiç hoşlanmıyorum, tiksinti oluştu...

Katılımcı 9Ş: ... bende başkasına bulaştırma yönünde korku vardı, en çok ve özellikle annee ve babaanne bulaştırmaktan çok korkuyordum yaşlı oldukları için, o yüzden dışarı çıktığımda çok dikkat ediyordum, kimseye temas etmiyordum, ben mesela konuşurken çok temas eden birisiyim, hala o korku kaldı.

Katılımcı 9F: ...Olumsuz etkiledi, eve hapsedik, sosyal anlamda geriledik...belirsizlik çok fazla oldu, güzel bir şeyi planlarken bile bir şeyler olacak diye bir anda çok sinirlenmeye başlıyordum

Katılımcı 10T: Kendimi mutlu hissedemedim. Sürekli bıkkınlık ve enerjisiz olma halim vardı.

Katılımcı 11K: Haberleri takip etmemeye başladım, konunun kötüleştiğini bilmek rahatsız etmeye başladı, haberleri takip etmeyi bıraktım, bilgisayar, ders kafamı dağıtacak şeylere başladım, ara sıra ailemle akrabalarım ile görüştüm, kardeşimle vakit geçirdim.

Ergenlerin koronavirüs sürecine ilişkin olumsuz duygulanımları kodlar ve ifadelerle açıklanmıştır. Koronavirüs salgını sürecinde ergenlerin korku, kaygı, gerginlik ve bıkkınlık gibi olumsuz duygularının olduğu görülmüştür. Olumsuz duygulanımlardan dolayı ergenlerin nefes almakta zorlandıkları, temastan kaçındıkları, yeme bozuklukları gibi sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Öznel iyi oluş temasına ilişkin elde edilen tüm verilere

bakılacak olursa koronavirüs sürecinde kadınların olumsuz duygulanımları erkeklere göre daha yoğun yaşadıkları ifade edilebilir.

Tablo 25

Ergenlerde Koronavirüs Salgın Döneminde Öznel İyi Oluşlarına Yönelik Yaşam Doyumu Kategorisinin Kod ve Frekans Sonuçları

Tema	Kategori	Kodlar	Cinsiyete Göre Frekans						
			9 K	9 E	10 K	10 E	11 K	11 E	
Öznel İyi Oluş	Yaşam Doyumu	Kendine Zaman Ayırma, Gerçek Arkadaşlıklar	5	-	-	-	-	-	3

Tablo 25'te koronavirüs salgın sürecinin öznel iyi oluş temasının yaşam doyumu kategorisine yönelik kodlar sınıflar bazında frekans olarak belirtilmiştir. Buna göre ergenlerin koronavirüs salgın sürecinde yaşam doyumuna ilişkin 9. sınıflarda kadınlardan 5 ve 11. sınıftaki erkeklerden 3 koda ilişkin frekans elde edilmiştir. Bu kodlar haricinde ise koronavirüs fobisi ve öznel iyi oluş ilişkisinde ergenler yaşam doyumlarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

Katılımcı 9Ş: ...kendimize zaman ayırdık, kendi içimize döndük, bir yandan da mutlu olduk, kendimizi dinleme fırsatımız oldu.

Katılımcı 9M: ...arkadaş konusunda fiziksel olarak görüşemediğimizde telefonla da olsa bizimle iletişimi kesmeyen arkadaşlarımızı da görmüş olduk.

Ergenlerin koronavirüs sürecine ilişkin yaşam doyumlarına ilişkin kodlar ve ifadelerle açıklanmıştır. Koronavirüs salgını sürecinde ergenlerin kendine zaman ayırdıkları ve gerçek arkadaşlıkların yaşam doyumlarını etkilediği görülmüştür. Yaşam doyumu kategorisine göre kadınların erkeklere göre yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Öznel iyi oluşun alt kategorilerindeki veriler ergenlerin koronavirüs salgın döneminden etkilendiğini göstermektedir. Nicel veri sonuçları ve nitel veri sonuçları birbirini desteklemektedir.

Ergenlerde Koronavirüs Salgın Sürecinin Psikolojik Sağlıklarına Yönelik Nitel Bulgular

Altıncı alt problem kapsamında ergenlerin koronavirüs salgın döneminde psikolojik sağlıklarına ilişkin algılarını görmek amacıyla nitel analiz yapılmıştır. Ergenlerin psikolojik sağlıklarına ilişkin veriler okula yönelik faktörler, bireysel faktörler, ailevi faktörler, toplumsal faktörler ve baş etme yöntemleri olarak ayrılmıştır. Analiz sonuçlarına Tablo 26-Tablo 30 arasında yer verilmiştir.

Tablo 26

Ergenlerde Koronavirüs Salgın Sürecinde Psikolojik Sağlık/Okula İlişkin Faktörlerin Kod ve Frekans Sonuçları

Tema	Kategori	Kodlar	Cinsiyete Göre Frekans					
			9 K	9 E	10 K	10 E	11 K	11 E
Psikolojik	Program	Olumlu: Başarının Artması, Fayda	11	5	2	1	16	5
Sağlık/ Okula İlişkin Faktörler	İçerik	Sağlama, Durumu Kurtarma, Başarılı, Daha Çok Soru Çözme Zamanı, Zamanı Yönetebilme, Kendi Başına Çalışmayı Sevme, Rehberlik, Boş Kalmak İyi Geldi, Kendine Zaman Ayırma						
		Olumsuz: Düzenin Bozulması, Başarısız Olma, Dersleri Takip Edememe, Yüz Yüzenin Yerini Tutmadı, Akademik Olumsuzluklar, Bağımlılık Artışı, Odaklanma Sorunu, Zamanı İyi Yönetememe, Ses Kesilmesi, Görüntü Gitmesi, İnternet Sorunu, Teknik Problemler	5	4	4	2	9	15

Program	Arkadaşlardan Destek Alma,	13	2	2	-	6	5
Dışı	Sosyalleşme Fırsatı, Sosyalleşmenin Azalması, Arkadaşlarla Görüşememe, Rehberlik, Sosyal Etkinlik, Telefonla Takip, Broşürler						

Psikolojik Sağlık/Okula İlişkin Faktörler temasının program içi ve program dışı kategorilerine yönelik kodlar sınıflar bazında frekans olarak belirtilmiştir. Buna göre ergenlerin koronavirüs fobisinin psikolojik sağlık ile ilişkisinde okula ilişkin faktörlerin program içi kategorisinde olumlu kodlarda 9. sınıflarda kadınlardan 11, erkeklerden beş koda ilişkin frekans elde edilmiştir. Onuncu sınıflardan kadınlardan iki, erkeklerden bir koda ilişkin frekans alınmıştır. On birinci sınıflarda kadınlardan 16, erkeklerden beş koda ilişkin frekans alınmıştır. Kadınlardan elde edilen kodların (29) erkeklerden (11) fazla olduğu görülmüştür.

Program içi kategorisinde olumsuz kodlardan ise 9. sınıfta kadınlardan beş, erkeklerden dört, 10. sınıfta kadınlardan 4 erkeklerden 2, 11. sınıfta ise kadınlardan dokuz erkeklerden 15 koda ilişkin frekans elde edilmiştir. Erkeklerden elde edilen kod (21), kadınlardan (18) fazladır. Okula ilişkin faktörlerin olumlu yönleri kadınlar tarafından daha çok değerlendirilirken erkekler tarafından olumsuz taraflar daha çok görülmüştür.

Psikolojik sağlık-okula ilişkin faktörler yönelik program dışı kategorisinde ise sınıflara elde edilen kodların frekansları şu şekildedir: 9. sınıflarda kadınlardan 13, erkeklerden iki koda ilişkin frekans elde edilmiştir. Onuncu sınıflardan kadınlarda iki ve 11. sınıflarda kadınlardan altı, erkeklerden beş koda ilişkin frekans alınmıştır. Program dışında kadınlardan elde edilen kod sayıları (21) erkeklerden (7) fazladır.

Öğrencilerden alınan kod ve frekansları yukarıda verildiği gibidir. Ergenlerin koronavirüs salgın döneminde psikolojik sağlık/okul ilişkin faktörler temasında program içi kategorisine yönelik şu ifadeler de ayrıca elde edilmiştir:

K9G: ... hibrit eğitim durumu kurtarmak açısından başarılı olsa da ben olumsuz etkilendim.

Katılımcı 9Z: ... bir süre iyi gibi geliyordu, evde kapanıp soru çözmek, geldiğinde kötü olduğunu gördüm, odak sürem çok kısaldı önce saatlerce ders dinleyebilirken şimdi 20-25 dk. zar zor dinliyorum.

Katılımcı 9Ş: ... daha çok test çalışma zamanım oldu...genelde okulda gibiydik, destekleme kursları çok yoğun yapılıyordu, rehberlik hizmetleri sistemi gerçekten güzeldi.

Katılımcı 10B: Son üç ayda hiç ders çalışmadım. Bütün düzenim bozuldu.

Katılımcı 11A: ... eğitim öğretim olarak kesinlikle olumsuz etkiledi, uzaktan eğitim, bilgisayarın başına oturuyordum hoca orada ders anlatıyordu ama kesinlikle anlamakta zorluk çekiyordum, sabah erkenden kalkıp bilgisayar başına oturunca, uyuşukluk hissediyordum, ondan sonra kahvaltıyı vb. masada bilgisayar başında yaptığım oluyordu. Sonra hibrit sisteme geçildi, okula gittik sonra geri geldik, onun da iyi geçtiğini söylemem. Suratımızda maskelerle hocalar bizi anlamaya çalışıyordu, hocaların çoğuyla ilk defa yüz yüze ders yapmak yüzünden de bir düşüş oldu, eğitim öğretim açısından olumsuz oldu.

Katılımcı 11Ş:...bende iyi bir etki yaptı, online da bunu fark ettim, okulda çok zaman kaybediyormuşum onu fark ettim, canlı dersten istediğim zaman çıkabildiğim için sonra kendim hallediyordum, benim için bir dönüm noktası oldu, 9da notlarım çok kötüydü akademik olarak gerçekten, sıralamalarda ortalarda ya da sondaydım çalışmayı öğrendim, kendi kendime disiplin sağladım, o disiplini devam ettirebiliyorum, akademik olarak memnunum, okulun çok zamanımı aldığını fark ettim, kendi kendine çalışan insanların zamanı alıyor, öne geçtim.

Katılımcı 11K: ... uzaktan eğitim bence verimsiz geçti, her gün belli bir saati online gördüm ama verim almadan geçti, kendimi verim almaya zorladığımda ise bilgisayar başında olmanın verdiği farklı uygulamalar, bildirimler, oyunlar dikkatimi çekiyordu, verimsiz geçmesine sebep oldu.

Katılımcı 11M:... kazanımlar anlamında kendime çok şey katamadım, dersin takibi ister işitemez zor oluyor, her gün sabah dersin karşısına geçip hani zorla gelen o cızırtılı sesi dinleyerek dersten verim almak cidden zor ama hani kendi adıma konuşacak olursam olimpiyatları daha fazla vakit ayırma şansım oldu bilgisayar karşısında geçirdiğim için günümü zaten hani dersi arka plana alıp rahat bir şekilde olimpiyatına hazırlık falan yapabiliyorum o anlamda kendimi cidden anlamda geliştirdiğini düşünüyorum, çok çok faydasını gördüm, normal MEB kazanımları

okul dersleri konusunda faydası olmadı belki ama kişisel gelişim anlamında fayda gördüm.

Katılımcı 11 Y: ...aslında benim için tamamen kayıp bir zamandı, ben 9 da çok daha öndeydim, çok geriye gittim, hem akademik olarak, iletişim olarak da gerçekten hayatımın yaşanmamış bir bölümü o kısım.

Koronavirüs salgın döneminde psikolojik sağlamlık-okula ilişkin faktörler temasının program dışı kategorisinde ergenler önemli bilgiler vermiştir. Tabloda belirtilen program dışı kod ve frekanslarına ek olarak ergenler şu ifadeleri belirtmişlerdir:

Katılımcı 9 F: ... hem akademik hem sosyal olumsuz etkilendim

Katılımcı 9 L: ...sosyal etkinlikler sinemaya yemeye götürdüler, çok desteklediler

Katılımcı 9 Ö: ...öğretmenlerimiz idare ve rehberlik bizi arıyordu, nasıl olduğumuzu soruyorlardı, sohbet ediyorlardı

Katılımcı 10 H: Herkes birbirine ihtiyaç duyuyordu. Daha iyi arkadaşlıklar edindik.

Katılımcı 11 B: ... derse katılıyorum bir şeyler yapayım diyorsunuz, bilgisayar başında oturmak istemiyorsunuz, bir tanıdık falan görmek istiyorsunuz ama dışarı çıkmak istiyorsunuz, izolasyon olumsuz etkiledi.

Ergenlerin koronavirüs sürecine ilişkin psikolojik sağlamlık-okula ilişkin faktörlere yönelik kodlar ve ifadelerle açıklanmıştır. Koronavirüs salgını sürecinde ergenler program içinde uzaktan eğitim sürecinin başarıyı artırdığını, zamanı yönetebildiklerini, kendilerine zaman ayırdıklarını olumlu olarak nitelendirmişlerdir. Bunun yanında düzenlerinin bozulduğunu, çevrimiçi dersleri takip etmekte zorlandıklarını, ekran bağımlılıklarının oluştuğunu, akademik olumsuzluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Program dışına yönelik ergenler eğitim dışında sosyalleşme fırsatı bulmak, arkadaşları ile görüşmek şeklinde olumlu yönleri belirtmişlerdir. Bunun yanında arkadaşları ile yüz yüze görüşmemelerini, sosyalleşmelerinin azalmasını da olumsuz olarak nitelendirmişlerdir.

Tablo 27

Ergenlerde Koronavirüs Salgın Sürecinde Psikolojik Sağlık/Bireysel Faktörlere İlişkin Kod ve Frekans Sonuçları

Tema	Kategori	Kodlar	Cinsiyete Göre Frekans					
			9 K	9 E	10 K	10 E	11 K	11 E
Psikolojik		Hobiler Edinme, Yalnızlığı Sevme,	20	10	1	1	13	6
Sağlıklı/ Bireysel Faktörler	Bireysel	Bağımlılık Artışı, Telefon Kullanma Artışı, Alışkanlıkların Değişmesi, Mizacı Kişilik, Odaklanma, Olumlu Düşünme, Hedef Koyma, İkili İletişim, Planlı Çalışma, Plan Yapma, Umut, İyimserlik, Hedefe Ulaşma İsteği, Fizyolojik Sağlığın Bozulması, Umursamazlık, Sabır, İletişim, İman, Rahat Kişilik, Umut, Merak, Özgüven Düşüşü, Kaygı Artışı, Güçlenmek, Olgunlaşmak						

Nitel analizlerde ergenlerin psikolojik sağlıklarına ilişkin elde edilen verilerden psikolojik sağlık/bireysel faktörler temasının bireysel kategorisine yönelik kodlar sınıflar bazında frekans olarak belirtilmiştir. Buna göre 9. sınıflarda kadınlardan 20, erkeklerden 10 koda ilişkin frekans elde edilmiştir. Onuncu sınıflarda kadınlardan bir, erkeklerden bir koda ilişkin frekans alınmıştır. On birinci sınıflarda kadınlardan 13, erkeklerden altı koda ilişkin frekans alınmıştır. Dokuzuncu sınıflardan elde edilen kodlar (30) diğer sınıflardan fazladır. Kadınlardan (34) erkeklere göre (17) daha fazla kod frekansı elde edilmiştir. Ergenler koronavirüs salgın döneminde psikolojik sağlık/bireysel faktörlerin bireysel temasına ilişkin ifadeler şu şekildedir:

Katılımcı 9E: ...Her şeyi dalgaya almaya başladım.

Katılımcı 9F:... her şeyin iyi olacağını, düzeleceğini düşünmeye başladım.

Katılımcı 9R: ... arkadaşımınla birbirimize destek verdik, aynı okula gitmek istiyorduk ama olmadı.

Katılımcı 9B: ...kesinlikle çalışma hırsımı artırdığını düşünüyorum, çünkü çok fazla boş zamanım doğmuş oldu, planlı çalıştım.

Katılımcı 9Z: ...bu dönemin illaki geçeceğini biliyordum, ders çalışmayı bırakmazdım, ders çalışmayı bıraksaydım bu benim geleceğimi kötü etkileyecekti, umudumu asla bırakmazdım, kaybedemezdim.

Katılımcı 9Ş: ... bir fen lisesini kazanmayı çok istediğim için bırakmadım.

Katılımcı 9F: ...fizyolojik sağlığımın bozulması beni olumsuz etkiledi.

Katılımcı 11K:sürekli spor yaptım falan... dışarı çıkmayı seviyorum, sürekli izole olmak evde sürekli aynı yüzleri görmek beni çok daralttı.

Ergenlerin koronavirüs sürecine ilişkin psikolojik sağlık-bireysel faktörlere yönelik kodlar ve ifadelerle açıklanmıştır. Ergenler koronavirüs salgını sürecinin izolasyon sürecinde hobiler edinmelerine, planlı çalışmaya fırsat tanıdığına yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanında özgüvenlerinin düştüğü, telefon kullanımlarının arttığı, kaygı, fizyolojik sağlığın bozulduğuna yönelik risk faktörlerini ifade etmişlerdir. Koronavirüs salgın sürecinde ergenlerin psikolojik sağlıklarında bireysel faktörlerin katkısı önemlidir denilebilir.

Tablo 28

Ergenlerin Koronavirüs Salgın Sürecinde Psikolojik Sağlık/ Ailevi Faktörlere İlişkin Kod ve Frekans Sonuçları

Tema	Kategori	Kodlar	Cinsiyete Göre Frekans					
			9 K	9 E	10 K	10 E	11 K	11 E
Psikolojik	Aile Desteği	Destek Alma, Güçlü İletişim,	12	3	2	-	6	5
Sağlamlık/ Ailevi Faktörler		Koşulsuz Destek, Sosyal Açlığı Giderme, Olumlu İletişim						

Geliştirme, Koşulsuz Kabul, Yakın

İletişim, Umursamazlık, Sabır,

Rahatlık, Sorunlara Birlikte

Çözüm, Dirayet, Sakinlik

Ergenlerin psikolojik sağlamlıklarına ilişkin elde edilen verilerden psikolojik sağlamlık/ailevi faktörler temasının aile desteği kategorisine yönelik kodlar elde edilmiştir. Bu kodlar sınıflar bazında frekans olarak belirtilmiştir. Ergenlerde aile desteği kategorisinde 9. sınıflarda kadınlardan 12, erkeklerde üç koda ilişkin frekans elde edilmiştir. Onuncu sınıflarda kadınlardan iki kod elde edilirken erkeklerden kod alınamamıştır. On birinci sınıflarda kadınlarda altı, erkeklerde beş koda ilişkin frekans alınmıştır. Dokuzuncu sınıfların kod frekansları (15) diğer sınıflardan fazladır. Kadınlar (20) erkeklerden (8) daha fazla kodlara ilişkin frekansa sahiptir. Ergenlerde koronavirüs salgın döneminde psikolojik sağlamlık-aile desteği faktörlerine ilişkin veriler dışında ayrıca şu ifadeler de elde edilmiştir:

Katılımcı 9G: ...ailemin desteğini her zaman aldım, onlar her konuda beni destekledi, özellikle bu süreci atlatmamda destek oldular, sosyal açlığımı giderdiler, çok yardımcı oldular

Katılımcı 9Ö: ...bu durum ailemle daha çok vakit geçirmeme sebep oldu, o yüzden olumlu iletişim beni rahatlattı,

Katılımcı 9Z:...ailemle geceleri uyumaya başladım, daha iyi ve olumlu vakit geçirmeye başladım.

Katılımcı 10E: Ailem beni umutsuz gördüğünde teselli etmeye çalışıyordu. Bana destek oluyorlardı.

Ergenlerin koronavirüs sürecine ilişkin psikolojik sağlamlık/ailevi faktörlere yönelik kodlar ve ifadelerle açıklanmıştır. Koronavirüs salgın sürecinde ergenler ailelerinden destek aldıklarını, iletişim bağlarının güçlendiğini, koşulsuz sevgi gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu koruyucu faktörlerle birlikte süreci daha kolay geçirdiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 29

Ergenlerde Koronavirüs Salgın Sürecinde Psikolojik Sağlık/Topluma İlişkin Faktörlerin Kod ve Frekans Sonuçları

Tema	Kategori	Kodlar	Cinsiyete Göre Frekans					
			9 K	9 E	10 K	10 E	11 K	11 E
Psikolojik			28	8	2	-	2	3
Sağlıklı/ Topluma İlişkin Faktörler	Toplumsal	Sağlık Çalışanlarını Destekleme, Milli Bayramları Salgın Şartlarında Kutlama, Planların Kısıtlanması, Ciddiyeti Artırma, Anormalleşme, Sıkılma, Yalnız Kalma, Baskı Altında Hissetme, Belirsizlik, Yıpranma, Zevk Alamama, Zulüm, Kısıtlamaların Etkileri, Tutum, Medya Haberleri, Suçlama, Paniçi Yayma, Denetimsiz Haberler, Normalleştirme, Kayıtsızlık, Cahillik						

Ergenlerin psikolojik sağlık/topluma ilişkin faktörler temasının toplumsal kategorisine yönelik kodları sınıflar bazında frekans olarak belirtilmiştir. Buna göre ergenlerin koronavirüs fobisinin psikolojik sağlık ile ilişkisinde toplumsal kategorisinde 9. sınıflarda 28 kadınlardan, erkeklerden sekiz koda ilişkin frekans elde edilmiştir. Onuncu sınıflarda kadınlardan iki koda ilişkin frekans elde edilirken erkek öğrencilerden veri alınamamıştır. On birinci sınıflarda kadınlardan iki, erkeklerden üç koda ilişkin frekans elde edilmiştir. Dokuzuncu sınıflardan elde edilen kodlar (36) diğer sınıflardan fazladır. Kadınlardan (32) erkeklere göre (11) daha fazladır. Koronavirüs salgın döneminde ergenler topluma ilişkin faktörleri ayrıca şu şekilde ifade etmişlerdir:

Katılımcı 9F: ... çok fazla belirsizlikle doluydu, bu saate çıkıyor muyduk çıkmıyorduk? Hani çıksak bir şey olur, o dönem kışa denk gelmişti, kar yağmıştı

ve çıkamıyorduk, kar topu oynamak istiyorduk, çok kötü bir durumdu, çok sıkıntılıydı.

Katılımcı 9A: ...toplum olumsuz etkiledi yapılan yayınlar, çıkan konuşan doktorlar, daha fazla korkumuzu artırdılar daha panik ortamı oluşturdular.

Katılımcı 9B: ...ben de negatif etkilediğini düşünüyorum, çünkü koyulan kurallara neredeyse kimse uymuyordu, maske takmaya üşeniyordu, çenesinin altına ya da koluna takıyordu, o yüzden negatif olduğunu düşünüyorum

Katılımcı 9D: ...internet özellikle kötü etkiledi, özellikle ortaya çıkan yalan yanlış haberler, hangisine inanacağız, kimin dediği doğru falan, onlar bizi kötü etkiledi

Katılımcı 9E: ... iki günlük yasakların insanlar sanki kıtlık çıkmış gibi çok telaşa kapılmasından korkuyordum.

Ergenlerden elde edilen kod ve frekanslara bakılacak olursa, salgın sürecinde toplumların sağlık çalışanlarını desteklemesi, Milli bayramların salgına rağmen kutlanması olumlu toplumsal faktörler olarak görülürken; insanların panik durumunu yayması, haberlerin denetimsiz yapılması, bazılarının kuralları ciddiye almaması olumsuz olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 30

Ergenlerde Koronavirüs Salgın Döneminde Psikolojik Sağlamlık/ Baş etme Yöntemlerinin Kod ve Frekans Sonuçları

Tema	Kategori	Kodlar	Cinsiyete Göre Frekans					
			9 K	9 E	10 K	10 E	11 K	11 E
Psikolojik		Kişilik Yapısı (Değişmesi), Sorunlara	-	2	2	2	12	6
Sağlamlık / Baş Etme Yöntemleri		Alışma, Sorunları Önemsememe, Arkadaşlık İlişkisi, Alışkanlık ve Tikler Oluşması, El Yıkama, Maske Değiştirme, Umursamazlık, Küçümseme						

Nitel bulgularda ergenlerin psikolojik sağamlıklarına ilişkin elde edilen verilerden psikolojik sağamlık/baş etme yöntemlerine ilişkin kodlar frekanslara ayrılmıştır. Buna göre ergenlerin koronavirüs fobisinin psikolojik sağamlık/baş etme yöntemlerinde 9. sınıflarda kadınlardan frekans alınmazken, erkeklerden iki koda ilişkin frekans elde edilmiştir. Onuncu sınıflarda kadın ve erkeklerden ikişer kod alınmıştır. On birinci sınıflardan kadınlardan 12, erkeklerden altı koda ilişkin frekans alınmıştır. On birinci sınıflardan elde edilen kodlar (18) diğer sınıflardan fazladır. Kadınlardan (14) alınan kodlar erkeklerden (10) fazladır. Ergenler koronavirüs salgın döneminde baş etme yöntemlerine ilişkin ayrıca şu ifadeleri kullanmışlardır:

Katılımcı 9F: ... arkadaş çevrem, onlarla görüşmem, ders çalışmam dolayısıyla olumsuz etkilenmedim.

Katılımcı 10E: ...Zorluklar güçlendirir sonuçta. En azından arkadaşlarımızın kıymetini anladık.

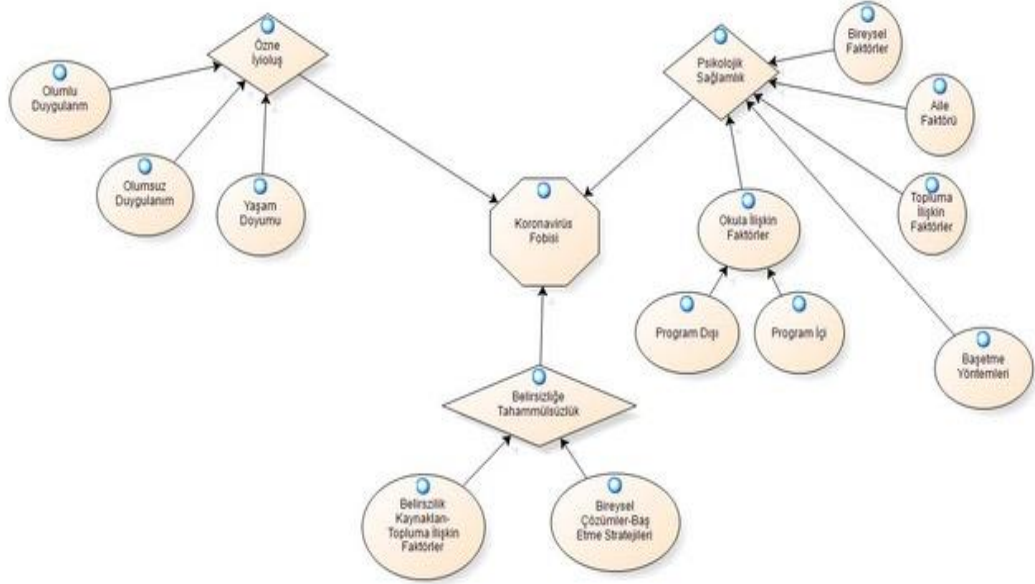
Koronavirüs salgın sürecinde ergenler kişilik yapıları gereği uyum sağladıklarını, sorunları kabul ettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca bu dönemde sorunları görmezden geldiklerini, küçük gördüklerini de ifade etmişlerdir.

Ergenler koronavirüs salgın sürecinde psikolojik sağamlıklarına yönelik algılarını belirtmişlerdir. Ergenlerden elde edilen kodlar ve ifadeler salgın sürecinin psikolojik sağamlıklarını etkilediğini göstermektedir. Salgın sürecinin risk faktörleri, koruyucu faktörlerine ilişkin önemli veriler elde edilmiştir. Ayrıca bu sürecin olumlu çıktıları ergenlerin kendi içlerine yönelmeleri, ders başarılarını artırmaları, aileleri ile kaliteli zaman geçirmeleri, toplumsal duyarlılıklarının oluşması olarak görülebilir.

Ergenlerde koronavirüs fobisi oluşumuna ve salgın sürecindeki belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağamlıklarına ilişkin algılarına yönelik önemli veriler elde edilmiştir. Şekil 6 ve Şekil 7'de koronavirüs fobisi ve salgın sürecinin etkilerine yönelik modeller bulunmaktadır.

Şekil 6

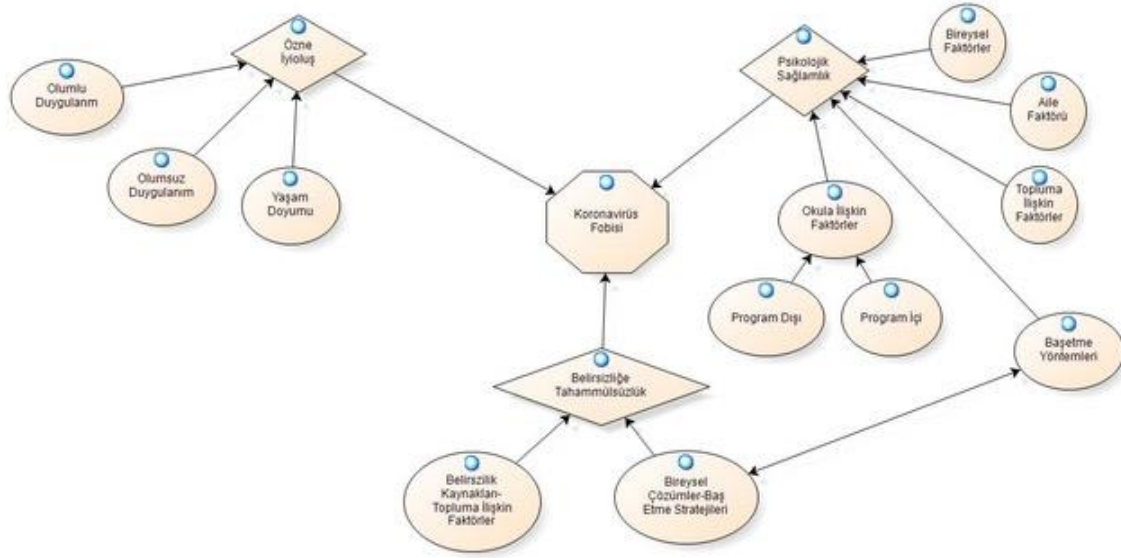
Model Koronavirüs Fobisi

Şekil 6'da koronavirüs fobisi ve belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş, psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiler görülmektedir. Buna göre araştırmada elde edilen nitel ve nicel verilerin birbirini desteklediği söylenebilir.

Şekil 7

İlişkisel Model Koronavirüs Fobisi

Yukarıda Şekil 6'da araştırmada elde edilen nitel verilere ilişkin model sunulmuştur.

Model araştırmada ele alınan nitel değişkenlerinin birbirleri ile ilişkisini göstermektedir.

Tartışma

Mevcut araştırmanın bulguları daha önce elde edilen araştırma sonuçları ile tartışılıp yorumlanmıştır. Tartışmalar alt problemlerin sırasına göre yapılmıştır.

Koronavirüs Fobisi ile Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Öznel İyi Oluş ve Psikolojik Sağlık Değişkenlerinin İlişkisine Yönelik Tartışma

Araştırmanın nicel bulguları sonucunda koronavirüs fobisinin belirsizliğe tahammülsüzlüğün önemli yordayıcısı olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırmanın nitel bulguları da koronavirüs fobisi ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Her iki yöntemde de elde edilen bilgiler ile başka araştırmadan elde edilen benzer çalışmalar da mevcuttur. Duman (2020) üniversite öğrencilerinin koronavirüs fobisi ve belirsizliğe tahammülsüzlükleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin orta düzeyde bir korku ve buna bağlı olarak da orta düzeyde bir belirsizliğe tahammülsüzlük durumu ortaya çıkmıştır. Satici vd. (2020) koronavirüs fobisi ile belirsizliğe tahammülsüzlük arasında pozitif bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Bakioğlu vd. (2021) çalışmasında koronavirüs fobisinin belirsizliğe tahammülsüzlüğü yordadığı sonucuna ulaşmışlardır. Akgül vd. (2024) bireylerde koronavirüs korkusu ve algılanan koronavirüs tehdidin, belirsizliğe tahammülsüzlük ve kaygı düzeyleri arasında pozitif ilişki bulmuşlardır. Koronavirüs salgınının ne zaman biteceğine ilişkin bir öngörünün olmaması belirsizliği beraberinde getirdiği için ergenlerin bu duruma karşı ruhsal bir tepkisinin oluşması bu ilişkinin ortaya çıkmasına sebep olmuş olabilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu koronavirüs fobisinin öznel iyi oluşun bir diğer yordayıcısı olmasıdır. Ayrıca nitel verilerden elde edilen bilgilere göre ergenlerin koronavirüs fobi düzeylerinin öznel iyi oluş düzeylerini etkilediği görülmüştür. De Abreu vd. (2021) koronavirüs salgını sırasında Lüksemburg, Almanya ve Brezilya'da yaşayan ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerini incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre koronavirüs

salgınının ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerini olumsuz etkilediği görülmüştür. Bir başka çalışmada Satici vd. (2022) koronavirüs fobisi ile yaşam memnuniyeti arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Sánchez-López vd. (2024) koronavirüs salgın döneminde ergenlerin yaşadığı olumlu ve olumsuz duygulanımları araştırmışlardır. Buna göre karantina sürecinin katılığı ve bulaşma kaygısının ergenlerde yüksek olduğu görülmüştür. Evde aileyle kaliteli zaman geçirmek olumlu duygulanım olarak görülürken, hiçbir aktiviteye katılmamak olumsuz duygulanım olarak görülmüştür. Bu çalışma sonuçları ergenlerin koronavirüs salgını dolayısıyla yaşadığı korku düzeylerinin mutluluklarını olumsuz etkilediğinin göstergesi olabilir.

Araştırma bulgularına göre koronavirüs fobisinin psikolojik sağlamlığı yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak nitel veriler ışığında elde edilen verilere göre ergenlerin koronavirüs düzeylerinin psikolojik sağlamlıklarını etkilediği görülmektedir. Bu araştırma sonuçlarından farklı olarak Achterberg vd. (2021) koronavirüs salgınında ebeveyn ve çocuk ilişkisinin öznel iyi oluşa etkisini incelediği çalışmasında olumsuz baş etme stratejilerini kullanan ebeveyn ve çocukların risk grubunda olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca çalışmada ebeveynlerin çocukları ile vakit geçirmesi koruyucu faktörlerden biri olduğu görülmüştür. Yine Özmen vd. (2023) koronavirüs fobisi ile psikolojik sağlamlık arasında ters yönde bir ilişki bulmuşlardır. Koronavirüs salgını başladığından bu yana salgını yöneten Sağlık Bakanlığı, eğitimin devam etmesini sağlayan Milli Eğitim Bakanlığı çocuk ve ergenlerin psikolojik sağlamlıklarını artırmaya yönelik psikoeğitim çalışmaları gerçekleştirmiştir. Okul psikolojik danışmanları salgının başladığı andan itibaren rehberlik planlarına psikolojik sağlamlık kavramının ülkede tüm okullarda faaliyet yapması zorunlu hale getirerek Rehberlik Planı Genel Hedefi olarak belirlemiştir. Salgının başladığı günden itibaren kapsayıcı rehberlik hizmetleri ergenlerin psikolojik sağlamlıklarına olumlu katkı sağladıkları için verilerde bir farklılaşma olmadığı söylenebilir.

Ergenlerde Koronavirüs Fobisinin Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tartışma

Koronavirüs fobisinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Araştırma bulgularına göre kadınların erkeklere göre koronavirüs fobi düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Cinsiyet değişkeninin koronavirüs fobisi alt boyutlarında da anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Psikolojik, somatik, sosyal ve ekonomik alt boyutlarında kadınların erkeklere göre düşük düzeyli olarak farklılaştığı görülmüştür. Bu araştırma sonuçlarını alanyazında olan çalışmalar da desteklemektedir. Rahman (2021) koronavirüs fobisinin üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini kadınların erkeklere göre daha yüksek koronavirüs fobisine sahip olduğunu bulmuştur. Yıldız ve Yıldız (2023) üniversite öğrencilerinin koronavirüs fobisi düzeylerinin kadınlarda erkeklere göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Gökkaya vd. (2022) çalışmasında da koronavirüs fobisi ve cinsiyet arasında anlamlı ilişki saptamışlardır. Haktanır vd. (2020), Bakioğlu vd. (2021) çalışmalarında kadınların erkeklere göre daha yüksek koronavirüs fobisine sahip olduğu görmüşlerdir. Overfield (2018) kadınların erkeklere göre hastalık konusunda daha hassas, bünyelerinin daha zayıf olmalarından dolayı fobisinin yüksek olduğunu belirtmektedir (akt. Haktanır, 2020). Kadınların olaylar karşısında daha duygusal tepki vermeleri onların duygu ifade düzeylerinin daha yüksek olabileceğini düşündürmektedir.

Ergenlerin koronavirüs fobi düzeylerinin koronavirüse yakalanma durumlarına göre farklılaşmadığı görülmüştür. Araştırma bulgularına benzer olarak Şarlak ve Aslantaş (2023) koronavirüse yakalanan bireylerde koronavirüs fobi düzeylerinin farklılaşmadığını bulmuştur. Kolçak vd. (2023) koronavirüs fobisinin koronavirüse yakalanma durumuna göre değişmediği bulgusuna ulaşmışlardır. Bu araştırma bulgularına göre koronavirüse yakalanan ve yakalanmayan ergenlerin aynı düzeyde koronavirüsten korktukları söylenebilir.

Ergenlerde koronavirüs fobisinin aile üyelerinin koronavirüse yakalanma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı gözlenmiştir. Bu araştırma bulgularına benzer olarak Kolçak vd. (2023) ailede koronavirüse yakalanma durumunun koronavirüs fobi düzeylerinde farklılık oluşturmadığını bulmuşlardır. Bu araştırma sonuçlarından farklı olarak Cao vd. (2020) koronavirüs bulaşan aile üyesine sahip öğrencilerin kaygı düzeylerinin koronavirüs tanısı almayanlara göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Önel (2021) çalışmasında koronavirüs salgın sürecinde hastanede kendisi ya da yakınları tedavi gören bireylerin depresyon, anksiyete ve travmatik stres gibi çeşitli sorunlar yaşadıklarını saptamıştır.

Ergenlerde koronavirüs fobisinin koronavirüsten dolayı yakınıni kaybetme durumuna göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Araştırma bulgularına göre koronavirüsten dolayı yakın kaybı yaşayan ergenlerin koronavirüs fobi düzeylerinin yakın kaybı yaşamayan ergenlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Koronavirüsten dolayı yakın kaybı yaşayan ergenlerin koronavirüs fobisi alt boyutlarında da anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Buna göre yakınıni kaybeden ergenlerin somatik, sosyal, ekonomik alt ölçeklerinde koronavirüs fobisinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Taşar ve Görücü (2021) ergenlerde yakınıni koronavirüsten kaybetme durumunun yüksek koronavirüs fobisine neden olduğunu bulmuşlardır. Bu araştırma sonuçlarından farklı olarak koronavirüsten dolayı aile üyelerinden birini kaybeden üniversite öğrencilerinin koronavirüs fobi düzeylerinde farklılık olmadığı görülmüştür (Kolçak ve diğerleri, 2023).

Ergenlerde koronavirüs fobisi ve alt boyutlarında lise türüne göre anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Psikolojik alt boyutunda imam hatip lisesinde okuyan ergenlerin koronavirüs fobi düzeyi fen lisesinde öğrenim gören ergenlere göre daha yüksektir.

Sosyal bilimler lisesinde okuyan ergenlerin ortalamaları fen lisesinde okuyan ergenlerin koronavirüs fobisinin somatik alt boyutunun daha yüksek olduğu görülmüştür. Anadolu lisesinde öğrenim gören ergenlerin fen lisesinde öğrenim gören ergenlere göre somatik alt boyutlarının daha yüksek oldukları görülmüştür. Meslek lisesinde okuyan ergenlerin somatik alt boyut ortalaması fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından

daha yüksektir. İmam hatip lisesinde okuyan ergenlerin somatik alt boyut ortalaması fen lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından daha yüksektir. Sosyal bilimler lisesinde okuyan ergenlerin somatik alt boyutunda anadolu lisesinde okuyan ergenlerin ortalamasından daha yüksektir.

Ergenlerde koronavirüs fobisinin sosyal alt boyutunda da lise türüne göre anlamlı farklar olduğu görülmüştür. Buna göre imam hatip lisesinde okuyan ergenlerin fen lisesinde okuyan ergenlere göre daha yüksektir sosyal boyut koronavirüs fobisine sahip olduğu söylenebilir. Buna göre diğer okul türleri arasında anlamlı farklılık görülmemiştir.

Ergenlerde koronavirüs fobisinin ekonomik alt boyutunda da lise türüne göre anlamlı farklar olduğu görülmüştür. Buna göre sosyal bilimler lisesinde okuyan ergenlerin fen lisesinde okuyan ergenlere göre daha yüksek ekonomik fobi olduğu görülmektedir. Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin fen lisesinde okuyan ergenlerden daha yüksek ekonomik fobi boyutunun olduğu söylenebilir. İmam hatip lisesinde okuyan ergenlerin ise fen lisesinde okuyan ergenlerden daha yüksek ekonomik fobi yaşadığı söylenebilir.

Ergenlerde koronavirüs fobisinde lise türüne göre anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre anadolu lisesinde okuyan ergenlerin, fen lisesinde okuyanlara göre yüksek koronavirüs fobisine sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca İmam hatip lisesinde okuyan ergenlerin fen lisesinde okuyan ergenlere göre daha yüksek koronavirüse sahip olduğu görülmektedir. Diğer okul türleri arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Bu araştırma verilerine benzer olarak Çelikkaleli (2015) belirli değişkenlerin ergenlerin psikolojik belirtilerine etkisini incelemiştir. Buna göre Anadolu lisesinde öğrenim gören ergenlerin meslek lisesinde öğrenim görenlere göre depresyon ve hostilite düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca ergenlerin kaygı, olumsuz benlik ve somatizasyon düzeylerinin lise türüne göre değişmediğine ulaşılmıştır. Erden (2021) koronavirüs salgın döneminde ergenlerin kaygı düzeylerinin öğrenim gördükleri lise türüne göre farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. En az kaygı yaşayan grubun anadolu lisesinde öğrenim gören ergenler en fazla kaygı yaşayan grubun ise fen lisesinde öğrenim gören ergenlerin olduğunu

bulmuştur. Ergenlerin öğrenim gördükleri lise türüne göre farklı koronavirüs fobisi geliştirmeleri okulların iklimi ve salgın sürecine karşı verdikleri tedbirlerle alakalı olabilir. Ergenler akranlarından, öğretmenlerinden, okullarının geliştirdiği tedbir planlarından farklı derecede etkilenmiş olabilir. Bu durum da koronavirüs fobi düzeylerinin farklılık göstermesine sebep olabilir.

Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tartışma

Araştırmanın hem nitel hem nicel bulguları kadınlarda erkeklere göre yüksek belirsizliğe tahammülsüzlüklerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu araştırma bulgularına benzer olarak Özmen (2022) ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin incelendiği çalışmasında kadınların erkeklere göre daha yüksek belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyine sahip olduğu saptanmıştır.

Belirsizliğe tahammülsüzlük alt boyutlarında da cinsiyete göre anlamlı farklılık olduğu gözlemlenmiştir. İleriye yönelik kaygı alt boyutunun kadınlarda erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Engelleyici kaygı alt boyutuna göre yine kadınların erkeklere göre daha yüksek kaygıya sahip olduğu bulunmuştur. Erguvan (2015) üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerini incelediği çalışmasında genel belirsizliğe tahammülsüzlük, ileriye yönelik kaygı ve engelleyici kaygı alt boyutlarında cinsiyete göre bir farklılaşma olmadığını bulmuştur. Başka pek çok araştırma sonuçları da cinsiyet değişkeninin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyini değiştirmedeğini göstermektedir. Örneğin; Buhr & Dugas, (2002); Boelen vd. (2014); Carleton vd. (2014), Ersöz vd. (2016), Freeston vd. (1994); Gümüş ve Sezgin, (2016); Holaway vd. (2006) de belirsizliğe tahammülsüzlüğün cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu araştırmadan elde edilen cinsiyete göre farklılaşma koronavirüs salgınının yaşattığı belirsizliğin etkisi ile oluşmuş olabilir. Kadınların belirsizlik karşısındaki duygusal yaklaşımı bu farklılaşmayı oluşturmuş olabilir.

Belirsizliğe tahammülsüzlük durumunun ergenlerde koronavirüse yakalanma durumuna göre değişmediği görülmüştür. Demir (2022) çalışmasında koronavirüse yakalanma durumunun belirsizliğe tahammülsüzlük toplam boyutunu ve engelleyici kaygı alt boyutlarında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Sadece ileriye yönelik kaygı boyutunda koronavirüse yakalananların yakalanmayanlara göre daha yüksek kaygıya sahip oldukları bulunmuştur. Nuri ve Gökşin (2023) çalışmasında koronavirüse yakalanma durumunun belirsizliğe tahammülsüzlük toplam puanı ve ileriye yönelik kaygı alt boyutunda da anlamlılık olduğu görülmüştür.

Koronavirüsten dolayı yakınıni kaybetme durumunun ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlük alt boyutu olan engelleyici kaygı düzeyinde farklılık olduğu görülmüştür. Araştırma bulgularına göre koronavirüsten dolayı yakınıni kaybedenlerin kaybetmeyenlere göre engelleyici kaygı düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Yakınıni kaybetme durumu engelleyici kaygı düzeyini yükseltmektedir denilebilir. Ergenlerde koronavirüsten dolayı yakınıni kaybetme durumunun belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi ve ileriye yönelik kaygı alt boyutunda farklılaşma olmadığı görülmüştür. Nuri ve Gökşin (2023) koronavirüs salgınından dolayı yakınıni kaybetme durumunun belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinde farklılık olmadığını bulmuştur. Duman (2020) koronavirüs salgınından dolayı yakınlarını kaybeden üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Belirsizliğe tahammülsüzlük alt boyutlarında lise türüne göre anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre fen lisesinde okuyan ergenlerin sosyal bilimler lisesinde öğrenim görenlere göre ileriye yönelik kaygı düzeyleri daha yüksektir. Anadolu lisesinde okuyan ergenler ise fen lisesinde öğrenim görenlere göre daha yüksek ileriye yönelik kaygıya sahiptir denilebilir. Ayrıca imam hatip lisesinde öğrenim gören ergenlerin ise sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören ergenlere göre ileriye yönelik kaygı düzeyleri daha yüksektir. Lise türleri arasında belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin farklılık göstermesinin nedeni

sürecin belirsizliğinden dolayı akademik başarıları hakkında kaygılanmalarından dolayı olabilir.

Ergenlerde belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin engelleyici kaygı alt boyutunda da lise türüne farklılaşma olduğu görülmüştür. Buna göre anadolu lisesinde öğrenim gören ergenlerin fen lisesinde öğrenim gören ergenlere göre daha yüksek engelleyici kaygıya sahip oldukları görülmüştür. İmam hatip lisesinde öğrenim gören ergenlerin fen lisesinde öğrenim gören ergenlere göre daha yüksek engelleyici kaygıya sahip olduğu görülmektedir.

Ergenlerde belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinde lise türüne göre anlamlı farklar olduğu görülmüştür. Anadolu lisesinde öğrenim gören ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri fen lisesinde ve sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören ergenlere göre yüksektir. İmam hatip lisesinde öğrenim gören ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ise fen lisesinde öğrenim gören ergenlere göre daha yüksektir. Öğrencilerin lise türüne göre belirsizliğe tahammülsüzlük durumlarının değişiklik göstermesi öğrencilerin akademik hayatlarını koronavirüs salgınına rağmen devam ettirmeye çalışmalarından dolayı olabilir. Araştırmaya katılan ergenler Lise Giriş Sınavına koronavirüs salgın döneminde maske mesafe ve tedbirlerin yoğun olduğu dönemde girmelerinden dolayı ne zaman biteceğine ilişkin bir belirsizlik hissi oluşmuş olabilir. Araştırmaya katılan ergenlerin 9. 10. ve 11. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin olması ve üniversite sınavına salgın sürecinde yavaş yavaş çalışmaya başlamaları hayatlarının bir diğer dönüm noktası olan YKS'ye de aynı şekilde girme ihtimali belirsizliğe tahammülsüzlük durumunu etkilemiş olabilir. Giannopoulou vd. (2021) üniversite sınavına hazırlanan ergenlerin koronavirüs salgın döneminde ruh sağlıklarına ilişkin elde ettikleri verilerde üniversite sınavındaki belirsizlik durumundan dolayı yüksek düzeyde kaygı, depresyon ve intihar düşüncelerinin görüldüğünü belirtmişlerdir. Bu çalışma sonuçları küresel boyutta ergenlerin akademik kaygılarının olduğunu ve bunun belirsizliğe tahammülsüzlük durumunu etkilediğini göstermektedir.

Aile üyelerinin koronavirüse yakalanma durumuna göre ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinde bir farklılık olmadığı görülmüştür. Ergenlerin aile üyelerinin yakalanma durumlarının belirsizliğe tahammülsüzlüklerini etkilememesi, salgının belirsizlik durumunun yakınlarının virüs kapması ile ilişkili olmadığını göstermektedir.

Ergenlerde Öznel İyi Oluşun Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tartışma

Araştırma bulgularına göre ergenlerde öznel iyi oluşun cinsiyete yönelik farklılık olmadığı görülmüştür. Alanyazında mevcut çalışmanın bu sonucu ile uyumlu araştırmalar mevcuttur. Özen (2005), Çelik (2008), Rees vd. (2010), Aypay ve Eryılmaz (2011) çalışmalarında öznel iyi oluşun cinsiyete göre değişmediğini görmüşlerdir. De Abreu vd. (2021) çalışmalarında ise kadın ergenlerin erkeklere göre daha düşük öznel iyi oluşa sahip olduğu görmüşlerdir. Koronavirüs döneminde ergenlerin cinsiyete göre öznel iyi oluş düzeylerinde birbirinden farklı sonuçların elde edilmesi toplumsal ve kültürel farklılıklara göre değişebilir.

Ergenlerde koronavirüse yakalanma ve öznel iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu sonuçlara göre benzer olarak Türk vd. (2022) acil servise başvuran hastaların koronavirüs korkusu ve yaşam doyumları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre koronavirüs tanısı alan bireylerin yaşam doyumlarında bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bunun yanında aile üyelerinin koronavirüse yakalanması ve koronavirüsten dolayı yakınıni kaybetme durumlarının öznel iyi oluş üzerinde anlamlı bir etki etmediği görülmüştür. Ergenlerin kendi ve ailesinin koronavirüs salgınına yakalanma durumlarının öznel iyi oluşlarına ilişkin farklılık olmaması, salgının mutluluk derecelerini etkilemediklerinin göstergesi olabilir.

Ergenlerde öznel iyi oluşun lise türüne göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Gierczyk vd. (2022) koronavirüs salgınında benzer düzeyde öznel iyi oluşa sahip ilkökul, ortaokul ve lise öğrencilerinin alt gruplarını belli etmek için yaptıkları çalışmada mesleki teknik eğitim gören ve meslek okullarında öğrenim gören öğrencilerin normal

öğrencilere göre daha düşük öznel iyi oluşa sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu durumun sebebinin ise öğrencilerin meslek öğreniminden dolayı daha az sosyal ilişkilerinin olması ve öğrencilerin bu süreçte mesleklerini sınırlı çevrimiçi eğitimlerle almaya çalışmaları olarak ifade edilmiştir. Sezer (2011) lise öğrenimi gören ergenlerin lise türünün öznel iyi oluşlarını etkilediğini bulmuştur. Bu araştırma sonucuna göre fen lisesi, anadolu lisesi gibi genel liselerdeki ergenlerin meslek lisesinde öğrenim görenlere göre daha yüksek olduğu ve spor lisesinde öğrenim görenlere göre daha düşük olduğu görülmüştür. Bu araştırma verileri ile elde edilen verilerde benzer sonuçların olduğu görülmüştür. Elde edilen verilerden farklı olarak Çelik (2008) ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerini incelediği çalışmasında lise türüne göre anlamlı farklılıklar olduğunu bulmuştur. Bu araştırma verilerine göre meslek lisesinde öğrenim gören ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri anadolu ve genel liselerde öğrenim görenlere göre yüksektir. Öğrenim görülen liselerin de ergenlerin öznel iyi oluşları üzerinde bir değişiklik göstermemesi başka değişkenlerin varlığını akla getirebilir. Örneğin salgın sürecinde her gencin kendine ait bir telefonu, tableti veya bilgisayarının bulunması ile salgına ilişkin haberlere aynı anda ulaşmaları öznel iyi oluşlarını aynı düzeyde etkilemiş olabilir.

Ergenlerde Psikolojik Sağlamlığın Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tartışma

Araştırma bulgularına göre koronavirüsten dolayı yakınıni kaybedenlerin psikolojik sağlamlıkları yakın kaybı yaşamayanlara göre daha yüksektir. Bu araştırma verilerinden farklı olarak Özmen ve Ocakdan (2022) ölüm deneyimi yaşama durumunun psikolojik sağlamlık üzerinde bir farklılık olmadığını bulmuşlardır.

Ergenlerde psikolojik sağlamlık düzeyinin ise cinsiyete göre farklılık göstermediği görülmüştür. Bu araştırma verilerinden farklı olarak koronavirüs salgınında Artan vd. (2020); Bölükbaş vd. (2022) salgında kadınların erkeklerden daha düşük psikolojik sağlamlığa

sahip olduğunu bulmuştur. Koronavirüse yakalanma, aile üyelerinin koronavirüse yakalanması gibi değişkenlerde bir farklılaşma olmadığı görülmüştür.

Ergenlerde psikolojik sağlamlık düzeylerinin lise türüne göre farklılaştığı görülmektedir. Fen lisesinde öğrenim gören ergenlerin sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerine göre daha yüksektir. Anadolu lisesinde öğrenim gören ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeyi sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören ergenlerin ortalamasından daha yüksektir. Meslek lisesinde öğrenim gören ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeyleri sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören ergenlere göre daha yüksektir. İmam hatip lisesinde öğrenim gören ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeyleri fen lisesinde öğrenim gören ergenlere göre daha yüksektir. Özcan (2015) tarafından yapılan çalışmada psikolojik sağlamlığın meslek liselerinde öğrenim görenlerin anadolu lisesinde öğrenim gören ergenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Aktaş (2016) psikolojik sağlamlığın anadolu lisesinde öğrenim görenlere göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Karıcı ve Çelik (2024) ergenlerin öğrenim gördüğü lise türünün psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Buna göre en yüksek psikolojik sağlamlığın meslek lisesi öğrencilerinde olduğu en düşük psikolojik sağlamlığın ise anadolu lisesi öğrencilerinde olduğu görülmüştür. Ancak bu çalışmada psikolojik sağlamlığın fen, anadolu, meslek ve imam hatip liseleri arasında farklılaşmadığı görülmüştür. Ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının lise türüne göre değişkenlik göstermesi okullarda uygulanan öğrenim programlarının zorluk düzeylerine göre değiştiği düşünülebilir. Ergenlerin akademik başarılarını engelleyen bir süreç olmasından dolayı psikolojik sağlamlık düzeyleri değişkenlik gösterebilir.

Ergenlerin Koronavirüs Fobisi Oluşumuna İlişkin Algıları ve Koronavirüs Salgın Sürecinde Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Öznel İyi Oluş ve Psikolojik Sağlıklarına İlişkin Algılarına İlişkin Tartışma

Ergenlerin koronavirüs fobisi oluşumuna ilişkin algıları, koronavirüs salgın sürecinde belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlıklarına ilişkin algılarını belirlemek için yapılan odak grup görüşmesi yapılmıştır. Buna göre elde edilen veriler ışığında bu araştırmanın nitel bulguları için şunların ifade edilmesi uygun olabilir:

1. Katılımcıların bazıları her ne kadar koronavirüs fobisi yaşamadıklarını ifade etseler de fobi olduğu ses kayıtlarından anlaşılmaktadır. Katılımcıların ergenlik döneminde olması, karşı cinsin ya da kendi sınıf arkadaşlarının karşısında küçük düşmemek için bu şekilde ifade verdikleri düşünülebilir. Bu durum odak grup görüşmelerinin zayıf yönlerinde sıkça ifade edilmektedir. Araştırmacılar içerik analizinin doğasında yer alan bütünü değerlendirme süreciyle sonuçları elde etmişlerdir.
2. Dokuzuncu sınıf ergenlerinden en fazla, 10. sınıf ergenlerinden en düşük frekans elde edilmiştir.
3. Odak grup görüşmesine seçilen katılımcılar birbirlerini etkilemiş olabilir.

Nitel yöntemlerle elde edilen verilerde ergenlerden koronavirüs salgınına ilişkin korku, kaygı, gelecek kaygısı, hastalık bulaşma kaygısı, yakınına kaybetme kaygıları gibi pek çok farklı alanda korkular yaşadıklarına ilişkin kodlar elde edilmiştir. Bu araştırma verilerine benzer olarak Nicomedes ve Avila (2020) koronavirüs salgın sürecinde bireylerin yaşadıkları korku kavramsallaştırması ile elde ettikleri temaları şöyle açıklamışlardır: kayıtsızlık, yıkım, nihilizm, paranoya, üzüntü, korku, virüsün bulaşması, şok, devleti suçlama, kaygı, geçmiş salgınlara ilişkin kaygı, kendisi/ailesi/başkaları kaygısı, bilgi aktarımı, uyum, uygunluk, koruma, dikkat, iyimserlik ve sağlık bilinci gibi temalar olduğunu belirtmişlerdir. Ergenlerden koronavirüs fobilerine ve diğer kavramlara ilişkin verilerde bu

çalışmaya benzer temalar elde edilmiştir. Belirsizliğe tahammülsüzlük ve öznel iyi oluşa ilişkin elde edilen kodlarda korku, stres, kaygı, uzaklaşma, bunalma, eski alışkanlıklara dönmekte zorlanma gibi olumsuz duygulanımların koronavirüs fobisine yönelik verilerin elde edildiği görülmektedir. Kalaycı vd. (2023) koronavirüs salgın döneminde ergenlerin kaygı, depresyon, stres gibi etkenleri ruh sağlıklarını bozan sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca ergenler normal yaşama dönüşte zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Mevcut çalışmanın nitel verilerinin alanyazındaki araştırmalarla uyumlu olduğu görülmüştür.

Kurtuluş vd. (2021) koronavirüs bulaşan ergenlerin izolasyon sürecine ilişkin görüşlerine yönelik çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre ergenler koronavirüse yakalanmalarından dolayı üzüntü, kaygı duyduklarını, hastalıkları sürecinde yakın çevreden destek aldıklarını ifade etmiştir. İzolasyon sürecinde de evde sanatsal, sportif ve kültürel faaliyetlerle ilgilendiklerini ifade etmişlerdir. Kimisi ise sosyal medya ve teknolojiyi kullanarak zamanı geçirdiklerini belirtmiştir. Ayrıca izolasyon sürecinin kendilerine vakit ayırmak için bir fırsat olduğunu dile getirmişlerdir.

Ergenlerin koronavirüs salgın sürecinde belirsizliğe tahammülsüzlüklerinin nicel bulgu sonuçlarına göre ortalamanın üzerinde olduğu görülmüştür. Bu araştırma verilerine benzer olarak odak grup görüşmelerinde elde edilen verilerde de ergenlerin koronavirüs salgın sürecinde belirsizliğe tahammülsüzlük durumlarına yönelik önemli kodlar elde edilmiştir. Ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlüklerine ilişkin topluma ilişkin faktörler ve bireysel çözümlere yönelik oluşan kategorilere yönelik kodlar elde edilmiştir. Bireysel çözümler faktörler bir şey yapmama, tepki vermeme, hobilere dönmek, umursamamak gibi yöntemlerin ergenler tarafından kullanıldığına yönelik bulgular elde edilmiştir. Topluma ilişkin belirsizliklerde ise tutarsız açıklamalar yapılması, yasakların süreci, eğitim hayatının belirsizliği gibi konular hakkında kodların elde edilmesi söylenebilir. Bu verilere bakılarak ergenlerin koronavirüs salgınında belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin salgından dolayı yaşadıkları fobi düzeyleri ile aynı oranda arttığı anlaşılabilir. Ray vd. (2024) çalışmalarında koronavirüsten dolayı okulların tatil edilmesinin önemli riskleri beraberinde getirdiğini

belirtmişlerdir. Bu çalışmaya göre çocuk ve ergenlerin ruh sağlığını olumsuz etkileyecek düzeyde stres sahibi olduğu görülmüştür. Ekran bağımlılığının artması ve hastalığın ne zaman biteceğine ilişkin belirsizliklerin ergenler tarafından görülmesinin ruh sağlıklarına uzun vadeli zararlar veren bir durum olduğunu belirtmektedirler. Karataş (2020) koronavirüs sürecinde LGS ve YKS'ye hazırlanan 8. ve 12. Sınıf öğrencilerinin psikolojilerine nasıl yansıdığını görmek amacıyla nitel bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu süreçte öğrenciler okulların kapatılmasının, Eğitim Bilişim Ağından (EBA) sınav sürecinde faydalanma durumlarının ruh sağlıklarına etkilerini incelemiştir. Öğrenciler öncelikle okulların tatil edilmesi, sonraki süreçte sınav tarihlerinin belirsizliği, sonrasında ise sınavların beklediklerinden geç bir tarihte yapılması durumlarından dolayı yaşadıkları olumsuz duyguları ifade etmişlerdir. 8. sınıf öğrencileri koronavirüs sürecine ilişkin kaygı, can sıkıntısı, tehlike, uzaklaşmak gibi kodları ifade ederken, 12. sınıf öğrencilerinden stres, psikolojinin bozulması, hayatın önemi, belirsizlik gibi kodlar elde edilmiştir. Bu araştırma verileri ile nitel çalışma sonucu elde edilen kodlar benzerlik göstermektedir. Buna göre ergenlerin topluma ilişkin belirsizlik kaynaklarına ilişkin eğitim hayatının belirsizliği, kaygı, kuşku, tutarsız açıklamalar gibi kodlar elde edilmiştir. Ergenlerin koronavirüs salgın sürecinde yaşadığı belirsizlik durumlarının benzerlik göstermesi alanyazını güçlendirici bir çalışmanın olduğunu göstermektedir.

Ergenlerin koronavirüs salgın sürecinde psikolojik sağlıklarına ilişkin algılarını gözlemek için uygulanan psikolojik sağlık ölçeğine göre ergenlerin ortalamaları ortalamanın üstünde psikolojik sağlığa sahip olduklarını göstermektedir. Ergenlerle yapılan odak grup görüşmelerinde de koronavirüs salgın döneminde psikolojik sağlıklarına ilişkin nitel veriler okula ilişkin faktörler, bireysel ve toplumsal faktörler, baş etme yöntemlerine ilişkin faktörler olarak ayrılmaktadır. Bu kategorilere yönelik kodlar ergenlerin psikolojik sağlıklarını farklı boyutlarda sağlam tutmaya çalıştığını göstermektedir. Analiz sonucunda elde edilen veriler koronavirüs salgın sürecinden ergenlerin psikolojik sağlıklarının etkilendiği söylenebilir. Nicel analizlerde ergenlerin

koronavirüs fobisi ile psikolojik sağlamlıkları arasında bir ilişki bulunmazken koronavirüs salgınında ergenlerin psikolojik sağlamlıklarını etkileyen bilgiler elde edilmiştir.

Ergenlerin koronavirüs salgın döneminde okula yönelik psikolojik sağlık faktörlerine ilişkin veri elde edilmiştir. Salgının izolasyon sürecinde ergenler başarılarının arttığını, zamanı yönetebildiklerini, bireysel çalışmayı sevdiklerini ifade etmişlerdir. Bunun dışında ise ergenlerden dersleri takip edemedikleri, akademik olumsuzluklar yaşadıklarını, teknik problemlerle karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu veriler psikolojik sağlamlığın okula yönelik koruyucu ve risk faktörleri olarak görülebilir. Kalaycı (2023) vd. koronavirüs salgınında uzaktan eğitim sürecinde ergenlerin akademik problemler yaşadıklarını, akademik kayıplar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Karaman ve Nazlı Tutaş (2023) salgından dolayı akademik performanslarının olumsuz etkilediklerine yönelik veri elde ettiklerini belirtmektedir.

Mevcut çalışmadan elde edilen verilere göre ergenler koronavirüs salgın döneminde psikolojik sağlamlıklarını korumak için hobiler edindiklerini, güçlendiklerini, olgunlaştıklarını, hobi edindiklerini belirtmişlerdir. Bunun dışında telefon ve medya bağımlılıklarının arttığını, fizyolojik sağlıklarının bozulduğunu ve özgüvenlerinin düştüklerini ifade etmişlerdir. Bu veriler psikolojik sağlamlığı etkileyen bireysel koruyucu ve risk faktörleri olarak görülebilir. Başka bir çalışmada Kalaycı vd. (2023) ergenler öz farkındalıklarının arttığını kişisel gelişimlerine, hobilerine zaman ayırdıklarını belirtmişlerdir.

Koronavirüs salgın sürecinde psikolojik sağlamlığına ilişkin algılarının ailevi faktörlerine yönelik elde edilen veriler elde edilmiştir. Ergenler ailelerinden süreçte destek aldıklarını, koşulsuz destek olduklarını, sosyal açıklarını aileleriyle giderdiklerini ifade etmişlerdir. Romero vd. (2020) koronavirüs salgınında risk ve koruyucu faktörleri ele alarak yaptıkları çalışmasında karantina sürecinde ebeveyn ve çocuk arasındaki uyumun etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonucuna göre karantina sürecinde aileye ilişkin koruyucu faktörlerin çocukların ruh sağlığını olumlu etkilediği görülmüştür. Kalaycı vd. (2023) koronavirüste zorunlu izolasyon sürecinde ergenlerin aileleriyle birlikte vakit geçirmenin

aralarındaki bağı güçlendirdiğini ve daha yakın ilişkiler kurduklarına ilişkin veri elde etmiştir. Bazı ergenlerin zorunlu evde kalma süreci boyunca aileleriyle sürekli çatışma halinde olduğunu belirtmiştir. Mevcut çalışmada psikolojik sağlamlığın ailevi risk ve koruyucu faktörlerinin alanyazındaki verilerle tutarlılık gösterdiği söylenebilir.

Koronavirüs salgınının karantina sürecinde yurtiçi ve yurtdışında tedbirlere karşı “Hepimiz birlikteyiz, sen yoksan bir kişi eksikiz!” ifadeleri toplulukların psikolojik sağlamlıklarını artırmaya yönelik önemli çalışmalardır. Türkiye’de ve başka ülkelerde de bu olumlu birlik ifadelerin bireylerin sağlık ve olumlu duygularını artırdığı görülmüştür (Williams ve diğerleri, 2021). Vaillancourt vd. (2021) ergenlerin okulların tatil edilmesinden sonra pek çok stres faktörleri ile karşılaştığını ancak öğretmen ve öğrencileri ile iletişimlerini devam ettirmelerinin koruyucu faktörler olduğunu belirtmektedir. Okulların tatil edilmesinin önemli riskleri beraberinde getirmekteyken akran zorbalığında görülen azalmaların olduğunu belirtilmektedir. Bu araştırmaların verileri ile ergenlerin koronavirüs salgın sürecinde psikolojik sağlamlıklarına yönelik elde edilen nitel verilerle örtüşmektedir.

Ergenlerin koronavirüs salgın sürecinde psikolojik sağlamlıklarını korumak için kullandıkları baş etme stratejilerine ilişkin kodlarda umursamazlık, maske değiştirme, tedbirlere uyma gibi, arkadaşlarla iletişime geçme gibi yöntemlerin kullanıldığına ilişkin veriler elde edilmiştir. Bu verilere uygun olarak koronavirüs salgın sürecinde Cauberghe vd. (2021) ergenlerin sosyal izolasyon sürecinde yalnızlık, kaygı duyguları ile başa çıkmak için sosyal medya kullanımını artırdığı ve bu şekilde akranları ile iletişim kurarak ve mizahlarını kullanarak süreçle baş ettiklerine ilişkin veriler elde etmiştir. Psikolojik sağlamlık boyutunun ailevi faktörlerine bakıldığında bu çalışmada ergenlerin ailelerinden koşulsuz kabul ve sevgi almasının, olumlu iletişim kurmasının önemli etkileri olduğuna ilişkin veriler elde edilmiştir. Bu verilere uygun olarak Romero vd. (2020) ebeveynleri tarafından olumlu kabul edilen ergenlerin ruh sağlıklarının daha iyi olduğunu görmüştür. Aile içinde ebeveynlerin iletişimleri, kaliteli vakit geçirmeleri ergenlerin koronavirüs sürecine adaptasyonunu artırmıştır. Ho vd. (2022) koronavirüs salgın döneminde risklere rağmen ailelerin psikolojik

sağlamlıklarının aile içindeki bireylerin uyumu, iletişimi ile güçlendiğini göstermişlerdir. Koronavirüs salgınının psikolojik etkilerinin azalmasında aile üyelerinin olumlu bakış açısı ve anlam oluşturma, esnek olabilme ve birbirine bağlılık gibi kavramların etkili olduğu görülmüştür. Bu sonuçlarla mevcut araştırmanın nitel analiz aşamasında elde edilen bulguların uyumlu olduğu görülmektedir.

Ergenlerin koronavirüs salgın sürecinde öznel iyi oluşlarına ilişkin algılarını gözlemek için uygulanan öznel iyi oluş ölçeğine göre ergenlerin ortalamaları ortalamanın üstünde öznel iyi oluşa sahip olduklarını göstermektedir. Ancak koronavirüs fobisi ve öznel iyi oluş arasında bir ters yönde ilişki olduğu görülmüştür. Nitel analiz sonucunda da ergenlerin koronavirüs salgın sürecinde öznel iyi oluş düzeylerini anlamak için odak grup görüşmesi yapılmıştır. Görüşmede ergenlerden elde edilen verilere göre koronavirüs salgınında elde edilen öznel iyi oluş temasında olumlu duygulanım, olumsuz duygulanım ve yaşam doyumu kategorilerine yönelik kodlar elde edilmiştir. Olumlu duygulanımda ergenler mutluluklarını artırmak için müzik dinlemek, evcil hayvan beslemek, geleceği düşünmek ve bilgisayar oynamak gibi aktivitelerle kendilerini daha iyi hissettiklerini ifade etmişlerdir. Olumsuz duygulanım kategorisinde ise koronavirüs sürecine korku, kaygı, insanlarla temastan kaçınma, bunalma gibi kendilerini negatif hissettiren duygular yaşamışlardır. Yaşam doyumu kategorisinde ise kendine zaman ayırma ve gerçek arkadaşlıkların ortaya çıkmasına yönelik kodlar elde edilmiştir. Koronavirüs salgın sürecinde karantina döneminde bireylerin yaşamlarında olumlu deneyimlerini görmek için araştırma yapılmıştır. Williams vd. (2021) çalışmalarında katılımcılar karantina sürecinin olumsuz yanlarının yanında aile ve yakın çevresiyle vakit geçirmenin, hobilerini daha fazla yapmanın mutluluklarını artırdıklarını belirtmişlerdir. Idoiaga Mondragon vd. (2021) çalışmasında çocukların koronavirüs salgın döneminde izolasyon sürecinde karmaşık duygu halleri içinde olduklarına ilişkin veriler elde etmişlerdir. Evde kalınan süre içinde aileleri ile vakit geçirmekten dolayı mutlu oldukları ifade ederken bir taraftan da salgına ilişkin korku, endişe, üzüntü ve öfke gibi olumsuz duygulanımlar yaşadıklarını ifade

etmişlerdir. Yukarıda verilen araştırma sonuçları ile bu araştırmanın bulgularının uyumlu olduğu ifade edilebilir.

Barn vd. (2023) koronavirüsün izolasyon sürecinde çocukların yeni sürece uyum sağlaması ve anlam oluşturmaya yönelik bir nitel çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmaya katılanlar evde bulunmanın, aileyle birlikte vakit geçirmenin huzur ve mutluluk verici olduğunu, yeni veya yapmak istediği etkinliklere zaman bulduklarına yönelik olumlu duygulanım gösterecek de akademik hayatlarının gerilediğini, ömürlerinin bir senesini evde geçirerek kaybettiklerini olumsuz olarak ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar nitel çalışmada elde edilen verilerle örtüşmektedir. Bu çalışmada ergenler aile ile vakit geçirmenin, hobilerini yapmanın, boş zamanı değerlendirmelerinin, kişisel gelişime yönelmenin kendilerini olumlu anlamda etkilediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca kaygı, stres, gerginlik, geleceği kestirememe gibi olumsuz duyguların elde edilmesi alanyazındaki çalışmalarla benzer sonuçların elde edildiğinin göstergesi olabilir. Keles vd. (2024) ergenlerin koronavirüs salgınında sosyal medyayı kullanımının olumlu ve olumsuz ruhsal etkilerini nitel çalışma ile gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucuna göre sosyal medyayı kullanarak arkadaşları ile iletişime geçtiklerini ve bundan dolayı mutlu olduklarını, mizahi ve komik videolar izleyerek vakit geçirdiklerini, akranlarının paylaşımları ile motive olduklarını, çevrimiçi sosyal destek aldıklarına yönelik olumlu duygularını belirtmişlerdir. Ayrıca uygun olmayan, kaba, şiddet dolu paylaşımlara maruz kaldıklarını bundan dolayı üzüntü, stres yaşadıklarını, siber zorbalığa maruz kaldıklarını, kendilerinden imkan olarak iyi akranlarını gördükçe kıskançlık, hayal kırıklığı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Olumsuz duygulara ek olarak farklı konularda korku yaşadıklarına, bağımlılık davranışının oluştuğuna yönelik veriler elde edilmiştir.

Koronavirüs salgını 2024 yılının ortalarına kadar hala tüm dünyada etkisini ve önemini korumaktadır. İzolasyon sürecinden sonra dahi ergenlerin ruh sağlığında önemli etkileri olduğu araştırmalarla da görülmektedir. Ran vd. (2024) salgının izolasyon sürecinden sonra da ergenlerin ruh sağlığını olumsuz etkilediğini göstermişlerdir. Koronavirüs salgınından dolayı yaşanan stres durumunun ve koronavirüsün bulaşma

durumunun tedbirlerin gevşetildiği dönemde bile ergenlerin ruh sağlığını etkilediği görölmüştür. Bu çalışmanın bulguları ergenlerin sadece karantina döneminde değil uzun vadede salgından etkilendiklerini göstermektedir.

Bölüm 5

Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Ardından araştırmacılara, uygulayıcılara ve politikacılara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Sonuç

Aşağıda araştırmadan elde edilen bulgular özetlenmiştir. Araştırmanın nicel ve nitel bulguları özetlenmiştir.

Araştırmanın Nicel Aşamasına İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın nicel aşamasında ergenlerden veriler toplanmıştır. Buna göre elde edilen sonuçlar aşağıdadır:

1. Araştırma sonuçlarına göre ergenlerin koronavirüs fobisi belirsizliğe tahammülsüzlük durumunu pozitif yönde etkilemektedir.
2. Ergenlerin koronavirüs fobi düzeyleri öznel iyi oluşlarını negatif yönde etkilemektedir.
3. Ergenlerin koronavirüs fobileri ile psikolojik sağlık düzeyleri arasında bir ilişki bulunmamıştır.
4. Ergenlerde koronavirüs fobisi kadınlarda erkeklere göre daha fazladır. Yakınını kaybeden ergenlerin koronavirüs fobisi kaybetmeyenlere göre daha fazladır. Ergenlerin koronavirüs fobilerinin öğrenim gördükleri lise türlerine göre farklılaştığı görülmüştür.
5. Ergenlerin koronavirüs fobi düzeylerinin koronavirüse yakalanma ve aile üyelerinin koronavirüse yakalanma durumlarına göre farklılaşmadığı görülmüştür.
6. Ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlüklerinin kadınlarda erkeklere göre daha fazla olduğu görülmüştür. Koronavirüsten dolayı yakınını kaybeden ergenlerin

kaybetmeyenlere göre daha yüksek belirsizliğe tahammülsüzlük yaşadığı görülmüştür. Ergenlerin öğrenim gördükleri lise türüne göre farklılaştığı görülmüştür.

7. Ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin koronavirüse yakalanma ve aile üyelerinin koronavirüse yakalanma durumuna göre farklılaşmadığı görülmüştür.
8. Ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin kadınlarda erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.
9. Ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin koronavirüse yakalanma, aile üyelerinin koronavirüse yakalanma, koronavirüsten dolayı yakınıni kaybetme ve öğrenim gördüğü okul türüne göre farklılaşma olmadığı gözlemlenmiştir.
10. Ergenlerin psikolojik sağlık düzeylerinin koronavirüsten dolayı yakınıni kaybedenlerin kaybetmeyenlere göre yüksek psikolojik sağlamlığa sahip olduğu görülmüştür. Ergenlerin öğrenim gördükleri lise türüne göre psikolojik sağlamlıklarının farklılaştığı saptanmıştır.
11. Ergenlerin psikolojik sağlık düzeylerinin ise cinsiyete, koronavirüse yakalanma, aile üyelerinin koronavirüse yakalanma durumuna göre farklılaşma olmadığı görülmüştür.

Araştırmanın Nitel Aşamasına İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın nitel aşamasında ergenlerden veriler toplanmıştır. Buna ilişkin sonuçlar aşağıdadır:

1. Ergenlerden koronavirüs fobisi ve koronavirüs salgınının belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlıklarına ilişkin algılarına yönelik 3 tema 11 kategori ve bunlara yönelik kodlar belirlenmiştir.
2. Koronavirüs salgın sürecinde korkuya yönelik elde edilen kodlar ergenlerin koronavirüs fobisi yaşadıklarını göstermektedir.

3. Ergenlerin koronavirüs salgınında belirsizliğe tahammülsüzlüklerine yönelik topluma ilişkin faktörler (belirsizlik kaynakları) ve bireysel çözümler (baş etme stratejileri) kategorileri elde edilmiştir. Bunlara ilişkin kodlar koronavirüs salgının ergenlerin belirsizliğe tahammülsüzlük durumunu etkilediğini göstermektedir. Bu veriler nicel veri sonuçlarını desteklemektedir.
4. Ergenlerin koronavirüs salgınında öznel iyi oluşlarına yönelik olumlu duygulanım, olumsuz duygulanım ve yaşam doyumu kategorileri elde edilmiştir. Bu kategorilere ilişkin kodlar koronavirüs salgınının ergenlerin öznel iyi oluş durumlarını etkilediğini göstermektedir. Buna göre elde edilen nitel ve nicel veriler birbirini desteklemektedir.
5. Ergenlerin koronavirüs salgınında psikolojik sağlamlıkları okula yönelik faktörler, bireysel faktörler, ailevi faktörler, toplumsal faktörler ve baş etme yöntemleri olarak ayrılmıştır. Bu temalara yönelik elde edilen kategori ve kodlar, koronavirüs salgınında ergenlerin psikolojik sağlamlıklarını etkilediğini göstermektedir. Buna göre nicel bulgular ergenlerin koronavirüs fobisinin psikolojik sağlamlıklarını etkilemediğini gösterirken; nitel bulgular koronavirüs salgın sürecinin psikolojik sağlamlığı etkilediğini göstermektedir.

Mevcut araştırma sonuçları ergenlerin koronavirüs fobilerinin psikolojik sağlamlıkları üzerinde rol oynadığını göstermektedir. Bu çalışma sonuçlarına uygun olan öneriler aşağıda sunulmuştur.

Öneriler

Mevcut çalışmadan elde edilen bulgulara yönelik araştırmacılara, uygulayıcılara ve politikacılara sunulan öneriler şu şekilde sıralanmaktadır.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Ergenlerin koronavirüs fobilerine yönelik deneysel araştırmalar düzenlenerek psikolojik danışmanın etkililiği sınanabilir.

- Ergenlerin koronavirüs fobilerinin öznel iyi oluşu olumsuz etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Ergenlerin öznel iyi oluşlarını artırmayı amaçlayan bireysel veya grupla psikolojik danışma uygulamaları yapılarak etkileri sınanabilir.
- Ergenlerin koronavirüs fobisine ilişkin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Buna yönelik olarak deneysel çalışmalar düzenlenebilir. Araştırmalar sonucunda uygulama sonuçlarının etkililiği belirlenebilir.
- Ergenlerin psikolojik sağlığının koronavirüs salgın sürecinde etkilendiği görülmüştür. Uzun vadede etkinin olup olmadığının görülebilmesi için koronavirüs salgınında ergenlik dönemini geçiren bireylere yönelik boylamsal çalışmalar yapılabilir.

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Araştırmanın nitel aşamasında ergenlerin salgın sürecinde oluşan korku, kaygı, mutsuzluk gibi olumsuz duygular yaşadıkları saptanmıştır. Ergenlerin duygularını daha iyi tanıyıp olumlu duygulara geçmelerine yardımcı olmak için ergenlere Duygusal Okuryazarlık Eğitimi verilebilir. Bu program ile ergenlerin duygularını fark etmesi ve olumlu duygularını artırması sağlanabilir.
- Ergenlerin teknolojiye olan yatkınlığından ve daha hızlı ruh sağlığı hizmetlerine erişimini sağlamak amacıyla koronavirüs salgınının olumsuz etkilerine müdahale etmek için çevrimiçi psikolojik danışmanlık çalışmaları yapılabilir. Fischer-Grote vd. (2024) ergen ve genç yetişkinlerin koronavirüs salgınının başından sonuna kadar çevrimiçi ruh sağlığını korumaya yönelik müdahale çalışmalarını derlemişlerdir. Uluslararası alanda yapılan çalışmalar çevrimiçi müdahale hizmetlerinin ergenler ve genç yetişkinler üzerinde oldukça etkili sonuçlar verdiğini göstermiştir.
- Ergenlerden elde edilen verilere göre koronavirüs döneminde çevrimiçi dersleri takip etmekten dolayı ekran bağımlılığı oluşmuştur. Ekran ve internet bağımlılığını azaltmak için Türkiye Bağımlılıkla Mücadele (TBM) tarafından hazırlanan Teknoloji

Bağımlılığı ve İnternet Bağımlılığı modüllerinde bulunan seminerler yapıp broşürler, videolar kullanılabilir.

- Ergenler salgın döneminde medyanın oldukça bilgi kirliliğinden oluştuğunu (infodemi) bundan dolayı ruh sağlıklarının olumsuz etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Buna ilişkin ergenlere Medya Okuryazarlığı hakkında eğitimler verilebilir.
- Ergenlik döneminin psikolojik etkileri göz önüne bulundurulduğunda koronavirüs fobisi yaşayanlara yönelik psikolojik sağlamlık artırıcı psikoeğitim programları uygulanabilir. Program içinde duyguların ifade edilmesi, etkili iletişim, koruyucu faktörlere yönelik bilgilere yer verilebilir.
- Araştırma sonuçları ergenlerin koronavirüs fobisi, belirsizliğe tahammülsüzlük ve öznel iyi oluşlarının yakınlarını kaybetme durumundan etkilendiğini göstermektedir. Bu sonuçlara göre ergenlere grupla psikolojik danışma uygulanabilir.
- Ergenlerin belirsizlik durumlarına karşı tahammül düzeylerini, öznel iyi oluşlarını ve psikolojik sağlamlıklarını artırıcı psikoeğitim çalışmaları yapılabilir.

Politikacılara Yönelik Öneriler

- Araştırmadan elde edilen nitel bulgulara göre okullarda psikolojik danışma hizmetleri ergenlerin psikolojik sağlıklarına olumlu katkıda bulunmaktadır. Bunun için ergenlerin sadece kriz durumlarında uğrayacağı bir alan olmaması adına okul psikolojik danışmanları için daha fazla norm oluşturulabilir. Bu yapıldığı takdirde, okul rehberlik hizmetleri nitel açıdan zenginleşebilir.
- Araştırmaya katılan ergenlerden elde edilen nitel bulgulara göre koronavirüs salgın döneminde uygulanan Psikolojik Sağlamlık Psikoeğitim Programlarının öğrencilerin psikolojik sağlamlıklarına önemli katkısı olmaktadır. Salgın sırasında 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen deprem sonrasında da benzer psikoeğitim çalışmaları yapılmıştır. Psikoeğitimlerin sadece kriz durumlarında değil önleyici olması adına bu

programlara her yıl Rehberlik ve Psikolojik Danışma Yıllık Planları içinde zorunlu olarak yer verilebilir.

- Araştırmada değişkenlere yönelik elde edilen bulgular PDR hizmetlerinin etkililiği için önemlidir. Çalışma ile salgından etkilenen ergenlere yönelik müdahale-konsültasyon hizmetlerine yönelik çalıştaylar düzenlenebilir. Okullarda konsültasyon hizmetlerinin diğer hizmet türlerine göre zayıf kaldığı düşünülmektedir. Bunu ortadan kaldırmak adına okul rehberlik hizmetlerinin etkililiğini artırıcı eğitim ve çalıştay sonuçları Milli Eğitim Bakanlığına sunulabilir.

Kaynaklar

- Abdullah, J. M., Ismail, W. F., Mohamad, I., Ab Razak, A., Harun, A., Musa, K. I., et al. (2020). A critical appraisal of COVID-19 in Malaysia and beyond. *Malays J Med Sci*. 27(2),1-9.
- Achterberg, M., Dobbelaar, S., Boer, O. D., & Crone, E. A. (2021). Perceived stress as mediator for longitudinal effects of the COVID-19 lockdown on wellbeing of parents and children. *Scientific Reports*, 11(1), 2971.
- Ahorsu, D. K., Lin, C. Y., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M. D., & Pakpour, A. H. (2020) The Fear of COVID- 19 Scale: Development and initial validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00270-8>
- Akar, A. (2018). *Psikolojik sağlamlık programının ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeyine etkisi* (Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akgül, Ö., Önder Uzgan, B., Tetik, M., & Aykaç, C. (2024). COVID-19 pandemisinde korku, algılanan tehdit ve kaygı: Bilişsel kontrol/esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün aracılık rolü. *Turkish Journal of Psychiatry*, 35(1).
- Aktaş, E. (2016). *Ergenlerin psikolojik dayanıklılıkları ile gelecek beklentileri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- American Psychological Association (APA) (2010). *Resilience and recovery after war: Refugee children and families in the United States*. Washington, DC: Author.
- American Psychological Association (APA) (2020). Building your resilience, <https://www.apa.org/topics/resilience>
- American Psychiatric Association (2013). *The principles of medical ethics*. <https://www.psychiatry.org/File%20Library/Psychiatrists/Practice/Ethics/principles-medicaethics.pdf>

- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). *Mental bozuklukların tanısai ve sayımsai el kitabı*. Beşinci Baskı (DSM-5). Tanı ölçütleri başvuru el kitabı'ndan, (E. Köroğlu, çev.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Anadolu Üniversitesi Açık ve Uzaktan Öğrenme Sözlüğü (2024, Haziran 18). Uzaktan Eğitim. /auosozluk.anadolu.edu.tr
- Armitage, R., & Nellums, L. (2020). Considering inequalities in the school closure response to COVID-19. *Lancet Glob Health* 2020 (8): e644. In.
- Arpacı, I., Karataş, K., & Baloğlu, M. (2020). The development and initial tests for the psychometric properties of the covid-19 phobia scale (C19P-S). *Personality and Individual Differences*, 164, 110108. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110108>
- Arslan, G. (2015). Çocuk ve genç psikolojik sağlamlık ölçęinin (ÇGPSÖ-12) psikometrik özellikleri: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 16(1), 1-12.
- Arslan, G., & Yıldırım, M. (2020). Coronavirus stress, meaningful living, optimism, and depressive symptoms: A study of moderated mediation model, *PsyArXiv*. <http://doi.org/10.31234/osf.io/ykvzn>
- Arslan, G., Yıldırım, M., & Wong, P. T. P. (2020). Meaningful living, resilience, affective-focused balance and psychological health problems during covid-19. *PsyArXiv*. <http://doi.org/10.31234/osf.io/wsr3e>
- Artan, T., Atak, I., Karaman, M., & Cebeci, F. (2020). Koronavirüs (covid-19) salgınında sosyodemografik özellikler, psikolojik sağlamlık ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki. *Electronic Turkish Studies*, 15(6).
- Asanov, I., Flores, F., McKenzie, D., Mensmann, M., & Schulte, M. (2021). Remote-learning, time-use, and mental health of Ecuadorian high-school students during the COVID-19 quarantine. *World Development*, 138, 105225.

- Aşkın, R., Bozkurt, Y. & Zeybek, Z. (2019). Covid-19 pandemisi: psikolojik etkileri ve terapötik müdahaleler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı (37)*, 304-318.
- Aypay, A., & Eryılmaz, A. (2011). Relationships of high school student's subjective well-being and school burnout. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(1), 181-199.
- Baki, A. & Gökçek, T. (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 1-21.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6156/82721>
- Bakioğlu, F., Korkmaz, O., & Ercan, H. (2020). Fear of COVID-19 and positivity: Mediating role of intolerance of uncertainty, depression, anxiety, and stress. *International Journal of Mental Health and Addiction*. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00331-y>
- Bao, Y., Sun, Y., Meng, S., Shi, J., & Lu, L. (2020). 2019-nCoV epidemic: Address mental health care to empower society. *Lancet*, 395(10224), e37–e38.
[https://doi.org.10.1016/S0140-6736\(20\)30309-3](https://doi.org.10.1016/S0140-6736(20)30309-3)
- Barahmand, U. (2008). Age and gender differences in adolescent worry. *Personality and Individual Differences*, 45(8), 778-83.
- Barn, R., Sandhu, D., & Mukherjee, U. (2023). Re-imaging everyday routines and educational aspirations under covid-19 lockdown: Narratives of urban middle-class children in Punjab, India. *Children & Society*, 37(1), 254-269.
- Belge, J. (2019). *Bir grup yetişkinde depresif semptomlar, anksiyete semptomları ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkinin belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- BBC News Türkçe (2021, 1 Aralık). *Omicron: Yeni Covid varyantı nasıl tespit ediliyor?*
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-59477545>

- BBC News Türkçe (2021, 10 Aralık). *Koronavirüs: Türkiye'de hangi ilde, ne tür tedbirler uygulanıyor?* <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-52663160>
- Benard, B. (1991). Fostering resiliency in kids: protective factors in the family, school, and community. *Northwest Regional Educational Laboratory*, Portland.
- Betz, C. L. (2020). COVID-19 and school return: The need and necessity. *Journal of Pediatric Nursing*, 54, A7.
- Bignardi, G., Dalmaijer, E. S., Anwyl-Irvine, A. L., Smith, T. A., Siugzdaite, R., Uh, S., & Astle, D. E. (2021). Longitudinal increases in childhood depression symptoms during the COVID-19 lockdown. *Archives of Disease in Childhood*, 106(8), 791-797.
- Bilge, F., Avci, D., Dinçel, E. F., Alkış-Demirel, E., Karatekin, H., Koç, Ö. & Demirtaş-Zorbaz, S. (2015). The use of systems approach in psychological counseling and guidance. In *Chaos, Complexity and Leadership* (Ş. Ş. Erçetin & S. Banerjee, Ed.). Springer Proceedings in Complexity, 213-234.
- Bilginer, Ç., Yildirim, S., Beyhun, E., & Karadeniz, S. (2021). Changes in adolescent mental health during the covid pandemic. *Minerva Pediatrics*. <https://doi.org/10.23736/s2724-5276.21.06178-4>
- Boelen, P. A., Reijntjes, A., & Carleton, R. N. (2014). Intolerance of uncertainty and adult separation anxiety. *Cognitive Behaviour Therapy*, 43(2), 133-44.
- Bonanno, G. A. (2005). Resilience in the face of potential trauma. *Current Directions in Psychological Science*, 14(3), 135-138.
- Bozdağ, F. (2020). *Mülteci çocukların psikolojik sağlımlıkları ve kültürlenme stratejileri* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bozkurt, Y., Zeybek, Z., Aşkın, R. (2020). COVID-19 pandemisi: Psikolojik etkileri ve terapötik müdahaleler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 304-318.

- Bölükbaş, M. G., Kirak, B., & Vatansever, Ş. (2022). Covid-19 pandemi sürecinde fiziksel aktivite düzeyi, psikolojik sağlık ve koronavirüs anksiyetesi arasındaki ilişki. *Türkiye Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1), 1-13.
- Braun, V., & Clarke, V. (2019). Psikolojide tematik analizin kullanımı. (S. N. Şad, N. Özer ve A. Atli, Çev.). *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 7(2), 873-898. <http://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.17m>
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental Psychology*, 22(6), 723-742.
- Bronfenbrenner, U. (1989). Ecological systems theory. *Annals of Child Development*, 6, 187-249.
- Bronfenbrenner, U. (1992). Ecological systems theory. In *Six theories of child development: Revised formulations and current issues* (R. Vasta, Ed.), 187-249, 285. Jessica Kingsley Publishers.
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. *International Encyclopedia of Education*, 3(2), 37-43.
- Budner, S. (1962). Intolerance of ambiguity as a personality variable. *Journal of Personality*, 30(1), 29–50. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1962.tb02303.x>
- Buhr, K., & Dugas M. J. (2002). The intolerance of uncertainty scale: Psychometric properties of the English version. *Behaviour Research and Therapy*, 40(8), 931-45.
- Büyükerkmen, E. B., & Özkale, H. A. (2022). Covid-19 pandemisinde yüz yüze uygulamalı eğitim alan dış hekimliği öğrencilerinin stres durumları ve deneyimleri. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Dış Hekimliği Dergisi*, 4(1), 17-23.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Yayıncılık.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi, 10. Baskı, Ankara.
- Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J., & Zheng, J. (2020). The psychological impact of the covid-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry Research*, 287, 112934. <http://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112934>
- Carleton, R. N., Norton, M. A., & Asmundson, G. J. G. (2007). Fearing the unknown: A short version of the intolerance of uncertainty scale. *Journal of Anxiety Disorders*, 21, 105.
- Cattelino, E., Testa, S., Calandri, E., Fedi, A., Gattino, S., Graziano, F., & Begotti, T. (2023). Self-efficacy, subjective well-being and positive coping in adolescents with regard to Covid-19 lockdown. *Current Psychology*, 42(20), 17304-17315.
- Cauberghe, V., Van Wesenbeeck, I., De Jans, S., Hudders, L., & Ponnet, K. (2021). How adolescents use social media to cope with feelings of loneliness and anxiety during COVID-19 lockdown. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 24(4), 250-257.
- Chen, F., Zheng, D., Liu, J., Gong, Y., Guan, Z., & Lou, D. (2020). Depression and anxiety among adolescents during COVID-19: A cross-sectional study. *Brain, Behavior, and Immunity*, 88, 36.
- Chen, Q., Liang, M., Li, Y., Guo, J., Fei, D., Wang, L., He, L., Sheng, C., Cai, Y., Li, X., Wang, J., & Zhang, Z. (2020). Mental health care for medical staff in China during the COVID-19 outbreak. *The Lancet. Psychiatry*, 7(4), e15–e16. [http://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30078-X](http://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30078-X)
- Cobham, V. E., McDermott, B., Haslam, D., & Sanders, M. R. (2016). The role of parents, parenting and the family environment in children's post-disaster mental health. *Current Psychiatry Reports*, 18(6), 1-9.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2014). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Sage publications.

- Commodari, E., & La Rosa, V. L. (2020). Adolescents in quarantine during covid-19 pandemic in Italy: Perceived health risk, beliefs, psychological experiences and expectations for the future. *Frontiers in Psychology*, 2480.
- Conger, R. D., & Conger, K. J. (2002). Resilience in midwestern families: Selected findings from the first decade of a prospective, longitudinal study. *Journal of Marriage and Family*, 64(2), 361-373.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma kuram ve uygulamaları* (Çev. T. Ergene). Mentis Yayıncılık.
- Coşkun, E. (2019). *Duygusal zekâ ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün stresle başa çıkma tarzlarına etkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/ulusaltezmerkezi/>
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. M. Bütün (Çev. Ed) ve S. B. Demir (Çev). Siyasal Yayın Dağıtım.
- Creswell, W. J. (2017). (Ed.) *Araştırma deseni. Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (Çev. Ed., Demi, B. S.). Eğiten kitap.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Siyasal kitabevi.
- Creswell, J. W. (2021). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage Publications.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research*. Sage Publications.
- Cronbach, L. J., Schonemann, P., & McKie, D. (1965). Alpha coefficients for stratified-parallel tests. *Educational and Psychological Measurement*, 25, 291-312.

- Çakar, M. K. (2022). *Üniversite öğrencilerinin COVID-19 kaygısı ve belirsizlik karşısındaki tutumlarının psikolojik sağlamlık düzeyleri açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Çelik, Ş. (2008). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının duygusal zeka açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Çelikkaleli, Ö. (2015). Ergenlerin cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü ve algılanan ebeveyn tutumlarına göre psikolojik belirtilerinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (26), 148-162.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları* (Vol. 2). Pegem akademi.
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K. & Oğuz, E. (2011). Nitel bir görüşme yöntemi: Odak grup görüşmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4(1), 95-107.
- De Abreu, P. M. E., Neumann, S., Wealer, C., Abreu, N., Macedo, E. C., & Kirsch, C. (2021). Subjective well-being of adolescents in Luxembourg, Germany, and Brazil during the COVID-19 pandemic. *Journal of Adolescent Health*, 69(2), 211-218.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 227-268.
- Demir, A. & Çifçi, F. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde egzersizin lise ergenlerinin psikolojik sağlamlık düzeylerine etkisinin incelenmesi. *The Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 18(3), 169-179.
- Demir, O. (2022). Öğretmenlerin covid-19 korkusu ve belirsizliğe tahammülsüzlük durumları arasındaki ilişkiye dair bir çözümleme. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(Özel Sayı 1), 140-157.
- Demirci, A. (2023). *Belirsizliğe tahammülsüzlük ile kişiler arası problem çözme arasındaki ilişkide olumlu ve olumsuz ruminasyonun aracılık rolü* (Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

- Deniz, M. E. (2021). Self-compassion, intolerance of uncertainty, fear of COVID-19, and well-being: A serial mediation investigation. *Personality and Individual Differences, 177*, 110824.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin, 95*(3), 542- 575.
- Diener, E. (2001). Subjective well-being: the science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist, 55*, 34-43.
- Diener, E., Biswas-Diener, R. (2008). *Happiness: Unlocking the mysteries of psychological wealth*. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Diener, E., Larsen, R. J. (1993). The experience of emotional wellbeing. In *Handbook of Emotions* (M. Lewis & J. M. Haviland, Ed.), 405–415. Guilford.
- Doğan, T. (2015). Kısa psikolojik sağlık ölçeğinin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being, 3*(1), 93-102.
- Doğan, T. (2018). *Pozitif psikoloji kuram, araştırma ve uygulamalar*, 20-45. Nobel Yayınevi.
- Doğrukök, B., Kurnaz, A., Şentürk-Barışık, C. & Kaynar, H. (2021). Lise ergenlerinin uzaktan eğitime ilişkin algılarının farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 145-169*.
- Dozois, D. J. A., Wilde, J. L., & Frewen, P. A. (2019). *Abnormal psychology perspectives* (Ed. D. J. A. Dozois). Pearson.
- Duan, L., & Zhu, G. (2020). Psychological interventions for people affected by the covid-19 epidemic. *The Lancet Psychiatry, 7*(4), 300-2. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30073-0](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30073-0)
- Duman, N. (2020). Üniversite öğrencilerinde covid-19 korkusu ve belirsizliğe tahammülsüzlük. *The Journal of Social Science, 8*(4), 426-437. <https://doi.org.10.30520/tjsosci.748404>

- Ekiz, T., Ilıman, E., & Dönmez, E. (2020). Bireylerin sağlık anksiyetesi düzeyleri ile covid-19 salgını kontrol algısının karşılaştırılması. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 6(1), 139-154.
- Engzell, P., Frey, A., & Verhagen, M. D. (2021). Learning loss due to school closures during the Covid-19 pandemic. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 118(17).
- Erguvan, F. M. (2015). *Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ile psikolojik iyi olma düzeylerinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Ergüner-Tekinalp, B. ve Işık, Ş. (2019). *Eğitimde pozitif psikoloji uygulamaları*, 20-35. Pegem Akademi.
- Erol, İ., & Tekin, Ö. E. (2021). COVID-19 sürecinde eğitime devam eden öğrencilerin sınav kaygısı ve psikolojik sağlamlıklarının karma metodoloji ile incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(44), 7818-7854.
- Ersöz, F., Ersöz, T., & Konuşkan, Ö. (2016). Belirsizlikle başa çıkmada etkili olan kriterlerin araştırılması: Bir üniversite uygulaması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(3), 215-232.
- Eryılmaz, A. (2009). *Başta çıkma stratejilerinin kişilik özellikleriyle ergen öznel iyi oluşu arasındaki aracı rolü* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eryılmaz, A. (2009). Ergen öznel iyi oluş ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 975-989.
- Eryılmaz, A. (2010). Ergenlerde öznel iyi oluş artırma stratejilerini kullanma ile akademik motivasyon arasındaki ilişki. *Klinik Psikiyatri*, 1(2), 77-84.
- Eryılmaz, A. (2011). The relationship between adolescents' subjective well-being and positive expectations towards future. *Düşünen Adam Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 24(3), 209.

- Eryılmaz, A. (2011). Yetişkin öznel iyi oluşu ile pozitif psikoterapi bağlamında birincil ve ikincil yetenekler arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 4(6), 17-28.
- Eryılmaz, A. (2014). Üniversite öğrencileri için geliştirilen öznel iyi oluşu artırma programının etkililiğinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(12), 111-128.
- Eryılmaz, A., & Ercan, L. (2011). Öznel iyi oluşun cinsiyet, yaş grupları ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 36(4), 139-151.
- Eryılmaz, A. & Şiraz, M. F. (2019). Covid-19 bağlamında kötümserliği ortaya çıkaran olaylarla - durumlarla başa çıkma ve ergen öznel iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı*, 37, 292-303.
- Euronews (2021, 21 Kasım). *Alfa, Beta, Delta, Gamma, Omicron...Koronavirüs varyantları neler? Hangi varyant ne kadar etkili?* <https://tr.euronews.com/2021/06/30/alfa-beta-delta-gamma-koronavirus-varyantlar-neler-hangi-varyant-ne-kadar-etkili>
- Euronews (2024, Ocak). *Dünya Sağlık Örgütü: Ayda 10 bin kişi covid-19 nedeniyle ölüyor.* <https://tr.euronews.com/2024/01/11/dunya-saglik-orgutu-ayda-10-bin-kisi-covid-19-nedeniyle-oluyor>
- Fischer-Grote, L., Fössing, V., Aigner, M., Fehrmann, E., & Boeckle, M. (2024). Effectiveness of online and remote interventions for mental health in children, adolescents, and young adults after the onset of the covid-19 pandemic: systematic review and meta-analysis. *JMIR Mental Health*, 11, e46637.
- Francisco, R., Pedro, M., Delvecchio, E., Espada, J. P., Morales, A., Mazzeschi, C., & Orgilés, M. (2020). Psychological symptoms and behavioral changes in children and

adolescents during the early phase of COVID-19 quarantine in three European countries. *Frontiers in Psychiatry*, 1329.

Frenkel-Brunswik, E. (1949). Intolerance of ambiguity as an emotional and perceptual personality variable. *Journal of Personality*, 18, 108–143.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1949.tb01236.x>

Friborg, O., Hjemdal, O., Rosenvinge, J. H., & Martinussen, M. (2003). A new rating scale for adult resilience: What are the central protective resources behind healthy adjustment?. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 12(2), 65-76.

Fraenkel, J. R., Wallen, N. & Hyun, H. (2011). *How to design and evaluate research in education*, 30-120. Mc Graw Hill.

Freud, A., & Dann, S. (1951). An experiment in group upbringing. *Psychoanalytic Study of the Child*, 6, 127–168.

Freeston, M. H., Rhéaume, J., Letarte, H., Dugas, M. J. ve Ladouceur, R. (1994). Why do people worry?. *Personality and Individual Differences*, 17(6), 791-802.
[https://doi.org/10.1016/0191-8869\(94\)90048-5](https://doi.org/10.1016/0191-8869(94)90048-5)

Freeston, M. H., Rheaume J., Letarte, H., Ladouceur, R., Bujold, A., Gagnon, F., & Thibodeau, N. (1997). Cognitive– behavioral treatment of obsessive thoughts: a controlled study. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 65(3), 405–13.

Gencer, N. (2018). Öznel iyi oluş: Genel bir bakış. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2621-2638.

Gencer, N. (2020). Pandemi sürecinde bireylerin koronavirüs (Kovid-19) korkusu: Çorum örneği. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 2(4), 1153-1173.

Gao, J., Zheng, P., Jia, Y., Chen, H., Mao, Y., Chen, S., & Dai, J. (2020). Mental health problems and social media exposure during covid-19 outbreak. *PLoS One*, 15(4), e0231924. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0231924>

- Garnezy, N., Masten, A. S., & Tellegen, A. (1984). The study of stress and competence in children: A building block for developmental psychopathology. *Child Development*, 55, 97–111.
- Giannopoulou, I., Efstathiou, V., Triantafyllou, G., Korkoliakou, P., & Douzenis, A. (2021). Adding stress to the stressed: Senior high school students' mental health amidst the covid-19 nationwide lockdown in Greece. *Psychiatry Research*, 295, 113560.
- Gierczyk, M., Charzyńska, E., Dobosz, D., Hetmańczyk, H., & Jarosz, E. (2022). Subjective well-being of primary and secondary school students during the covid-19 pandemic: A latent profile analysis. *Child Indicators Research*, 15(6), 2115-2140.
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 28(3), 113-128.
- Gizir, C. A., & Aydın, G. (2006). Psikolojik sağlamlık ve ergen gelişim ölçeği'nin uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 26(3), 87-99.
- Graber, R., Pichon, F., & Carabine, E. (2015). Psychological resilience. *Overseas Development Institute*, 3-27.
- Grenier, S., Barrette, A. M., & Ladouceur, R. (2005). Intolerance of uncertainty and intolerance of ambiguity: Similarities and differences. *Personality and Individual Differences*, 39, 593-600.
- Gökkaya, D., Gürkan, D. Y., & Yorulmaz, R. (2022). Investigation of the relationship between fear of coronavirus, coronaphobia and personality traits. *Eastern Journal of Medicine*, 27(1), 173-81.
- Gökmen, D. (2009). *Kadın sığınma evinde yaşayan şiddet görmüş kadınlar ile eşiyile birlikte yaşayan şiddet görmüş kadınlar arasındaki psikolojik dayanıklılık ve bağlanma durumlarının karşılaştırılması* (Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Güloğlu, B., & Kararımak, Ö. (2010). Üniversite öğrencilerinde yalnızlığın yordayıcısı olarak benlik saygısı ve psikolojik sağlamlık. *Ege Eğitim Dergisi*, 11(2), 73-88.
- Gümüş, K., & Sezgin, S. (2016). Multiple skleroz hastalarında belirsizliğe tahammülsüzlüğün intihar düşüncesine etkisi. *Journal of International Social Research*, 9(47).
- Gündüz Özkan, G. (2024). *Deprem döneminde belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin çalışanların iş stresi üzerindeki etkisinde psikolojik iyi oluşun aracılık rolü* (Yüksek Lisans Tezi). T.C. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Gaziantep.
- Gürđan, U. (2006). *Grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeylerine etkisi* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/ulusaltezmerkezi/>
- Gürđan, U., & Beler, S. N. (2021). Lise düzeyindeki öğrencilerin korona virüs fobisinin okula yönelik tutum ve kariyer kaygılarına etkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 35-61.
- Güvenç, F. (2019). *Bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlük ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya. <https://tez.yok.gov.tr/ulusaltezmerkezi/>
- Haktanir, A., Seki, T., & Dilmaç, B. (2022). Adaptation and evaluation of Turkish version of the fear of covid-19 scale. *Death Studies*, 46(3), 719-727.
- Hefferon, K. & Boniwell, I. (2018). *Pozitif psikoloji: Kuram, araştırma ve uygulamalar*. (Çev. T. Doğan). Nobel Yayınevi. (Orijinal yayın tarihi, 2011).
- Heubner, E.S., Suldo, S.M., Valois, R.R., Darne, J.W., Zullig, K. (2004). Brief multidimensional students' life satisfaction scale: Sex, race, and grade effects for high school sample. *Psychological Reports*, 94, 351-356.

- Ho, Y. C. L., Chew, M. S. L., Mahirah, D., & Thumboo, J. (2022). Family resilience and psychological responses to COVID-19: A study of concordance and dyadic effects in Singapore households. *Frontiers in Psychology, 13*, 770927.
- Holaway, R. M., Heimberg, R. G., & Coles, M.E. (2006). A comparison of intolerance of uncertainty in analogue obsessive-compulsive disorder and generalized anxiety disorder. *Journal of Anxiety Disorders, 20*, 159-174.
- Holt-Lunstad, J. (2017). The potential public health relevance of social isolation and loneliness: Prevalence, epidemiology, and risk factors. *Public Policy & Aging Report, 27*(4), 127-130. <https://doi:10.1093/ppar/prx030>
- Huang, Y. & Zhao, N. (2020). Generalized anxiety disorder, depressive symptoms and sleep quality during covid-19 epidemic in China: a web-based cross-sectional survey. *Psychiatry Research, 288*(112954), 1-6. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112954>
- Idoiaga Mondragon, N., Berasategi Sancho, N., Dosil Santamaria, M., & Eiguren Munitis, A. (2021). Struggling to breathe: A qualitative study of children's wellbeing during lockdown in Spain. *Psychology & Health, 36*(2), 179-194.
- Idoiaga, N., Berasategi, N., Eiguren, A., & Picaza, M. (2020). Exploring children's social and emotional representations of the covid-19 pandemic. *Frontiers in Psychology, 11*, 1952.
- Işık, Ş. (2016). Türkiye'de kendini toparlama gücü ile ilgili yapılmış araştırmaların incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 6*(45), 65-76.
- İkizer, G. (2014). *Factors related to psychological resilience among survivors of the earthquakes in Van, Turkey* (Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Jefsen, O. H., Rohde, C., Nørremark, B. et al. (2020). Editorial perspective: COVID-19 pandemic-related psychopathology in children and adolescents with mental illness.

Journal of Child Psychology and Psychiatry, and allied disciplines.

<https://doi.org/10.1111/jcpp.13292>

Jiao, W. Y., Wang, L. N., Liu, J., Fang, S. F., Jiao, F. Y., Pettoello-Mantovani, M., & Somekh, E. (2020). Behavioral and emotional disorders in children during the COVID-19 epidemic. *The Journal of Pediatrics*, 221, 264-266.

Johnson, J. L., & Wiechelt, S. A. (2004). Introduction to the special issue on resilience. *Substance Use and Misuse*, 39, 657–670.

Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A Research paradigm whose time has come. *Educational Researcher*, 33(7), 14-26.
<https://org/doi:10.3102/0013189X033007014>

Joronen, K., & Kurki, A. (2005). Familial contribution to adolescent subjective wellbeing. *International Journal of Nursing Practice*, 11(3), 125-133.

Kalaycı, E., Akgün, C., & Serpen, A. S. (2023). Post-pandemik dönemde ergenlerin toplumsal yaşama uyum deneyimlerine ilişkin nitel bir çalışma. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 10(4), 989-1003.

Kaplan, V., Kürümlüoğlugil, R., & Bütün, B. (2021). COVID-19 pandemisine bağlı karantina sürecinin ergenlerin gelecek beklentileri ve anksiyete düzeylerine etkisi. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 4(7), 12-23.

Kar, S., Arafat, S. Y., Kabir, R., Sharma, P., & Saxena, S. K. (2020). Coping with mental health challenges during covid-19. In *Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)*, 199-213. Springer.

Karasar, N. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar ilkeler teknikler*. Nobel Yayıncılık.

Kararımk, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 129-142.

- Kararırmak, Ö. (2007). *Investigation of personal qualities contributing to psychological resilience among earthquake survivors: A model testing study*, (Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
<https://tez.yok.gov.tr/ulusaltezmerkezi/>
- Kararırmak, Ö. & Çetinkaya, R. S. (2011). Benlik saygısının ve denetim odağının psikolojik sağlamlık üzerine etkisi: Duyguların aracı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 30-41.
- Karataş, Z. (2020). COVID-19 pandemisinin toplumsal etkileri, değişim ve güçlenme, *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 3-15.
- Karataş, Z. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinin LGS ve YKS sınavına hazırlık sürecinde olan çocuk ve ergenlerin psikolojilerine yansımalarının incelenmesi. *Pandemi Döneminde Çocuk ve Ergen Psikolojisi*, 1, 54-74.
- Karcı, A., & Çelik, S. B. (2024). Ergenlerde algılanan stres, akademik öz yeterlik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22(1), 186-214.
- Keldal, G. & Bilge, F. (2016). Psikolojik danışma ve rehberlik alanında karma yöntemli araştırmalar: Bir içerik analizi çalışması. Ö. Demirel ve S. Dinçer (Ed.), *Eğitim bilimlerinde yenilikler ve nitelik arayışı* içinde (ss. 643-654). Pegem Akademi.
<https://doi.org/10.14527/9786053183563b2.039>
- Keles, B., Grealish, A., & Leamy, M. (2024). The beauty and the beast of social media: an interpretative phenomenological analysis of the impact of adolescents' social media experiences on their mental health during the Covid-19 pandemic. *Current Psychology*, 43(1), 96-112.
- Kirby, L., D., & Fraser, M. W. (1997). Risk and resilience in childhood. M. Fraser (Ed.), In *Risk and resilience in childhood* (pp. 10-33). Nasw Press.

- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. 20-83. The Guilford Press.
- Katsantonis, I., McLellan, R., & Marquez, J. (2023). Development of subjective well-being and its relationship with self-esteem in early adolescence. *British Journal of Developmental Psychology*, 41(2), 157-171.
- Koçak, O., Koçak, Ö. E., & Younis, M. Z. (2021). The psychological consequences of COVID-19 fear and the moderator effects of individuals' underlying illness and witnessing infected friends and family. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(4), 1836.
- Kolçak, B., Külekçi, E., Haciosmanoğlu, K. A., & Tamer, F. (2023). Determining the coronavirus-19 phobia level of a group of university students. *Yüksek İhtisas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 36-41.
- Korkmaz, H., & Güloğlu, B. (2021). The role of uncertainty tolerance and meaning in life on depression and anxiety throughout Covid-19 pandemic. *Personality and Individual Differences*, 179, 110952.
- Köker, S. (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeyinin karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kurtoğlu, Ş. (2013). *Bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı psiko-eğitim programının ilköğretim birinci kademe ergenlerinin duygusal yılmazlık, sosyal beceri-okula uyum ve benlik saygısı düzeylerine etkisi*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir. <https://tez.yok.gov.tr/ulusaltezmerkezi/>
- Kurtuluş, E., Düşünceli, B., & Kurtuluş, H. Y. (2021). Koronavirüs (Covid-19) geçiren ergenlerin izolasyon süreci sonrasında hastalık deneyimine ilişkin görüşleri. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 16(5).

- Ladouceur, R., Gosselin, P., & Dugas, M. J. (2000). Experimental manipulation of intolerance of uncertainty: A study of a theoretical model of worry. *Behaviour Research and Therapy*, 38, 933-941.
- Li HY, Cao H, Leung DYP, Mak YW (2020) The psychological impacts of a covid-19 outbreak on college students in China: A longitudinal study. *Int J Environ Res Public Health*, 17, 3933.
- Li, J., Xia, Y., Cheng, X., & Li, S. (2020) Fear of uncertainty makes you more anxious? Effect of intolerance of uncertainty on college students' social anxiety: A moderated mediation model. *Front Psychol*, 11, 565107. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.565107>
- Li, Q., Luo, R., Zhang, X., Meng, G., Dai, B., Liu, X. (2021). Intolerance of COVID-19-related uncertainty and negative emotions among Chinese adolescents: A moderated mediation model of risk perception, social exclusion and perceived efficacy. *Int. J. Environ. Res. Public Health*. <https://doi.org/10.3390/ijerph18062864>
- Liao, S., Luo, B., Liu, H., Zhao, L., Shi, W., Lei, Y., & Jia, P. (2021). Bilateral associations between sleep duration and depressive symptoms among Chinese adolescents before and during the COVID-19 pandemic. *Sleep Medicine*, 84, 289-293.
- Liebenberg, L., Ungar, M., & Le Blanc, J. C. (2013). The CYRM-12: A brief measure of resilience. *Canadian Journal of Public Health*, 104(2), 131-135.
- Liebenberg, L., Ungar, M. ve Van de Vijver, F. R. R. (2012). Validation of the child and youth resilience measure-28 (CYRM-28) among Canadian youth with complex needs. *Research on Social Work Practice*, 22(2), 219-226.
- Liu, Y., Yue, S., Hu, X., Zhu, J., Wu, Z., Wang, J., & Wu, Y. (2021). Associations between feelings/behaviors during COVID-19 pandemic lockdown and depression/anxiety after lockdown in a sample of Chinese children and adolescents. *Journal of Affective Disorders*, 284, 98-103.

- Luthar, S. S., & Cicchetti, D. (2000). The construct of resilience: Implications for interventions and social policies. *Development and Psychopathology*, 12(4), 857-885.
- Luthar, S. S., & Cushing, G. (1999). Measurement issues in the empirical study of resilience. M. D. Glantz (Ed.), In *Resilience and development: Positive life adaptations* (129-166). Kluwer Academic Publishers.
- Luthar, S. S., & Cicchetti, D. (2000). The construct of resilience: Implications for interventions and social policies. *Development and Psychopathology*, 12(4), 857-885.
- MacCallum, R. C., Browne, M. W., & Sugawara, H. M. (1996). Power analysis and determination of sample size for covariance structure modeling. *Psychological Methods*, 1(2), 130–149. <https://doi:10.1037/1082-989x.1.2.130>
- Masonbrink, A. R., & Hurley, E. (2020). Advocating for children during the COVID-19 school closures. *Pediatrics*, 146(3).
- Masten A.S. (2001) Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56, 227–238.
- Masten, A. S. (2013). Risk and resilience in development. P. D. Zelazo (Ed.), In *Oxford handbook of developmental psychology* (pp. 579-607). Oxford University Press.
- Masten, A. S. (2014). *Ordinary magic-resilience in development*. 55-90. The Guilford Press.
- Masten, A. S. & Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American Psychologist*, 53, 205-220.
- Masten, A. S. & Reed, M. J. (2002). Resilience in development. In *The handbook of positive psychology* (C. R. Snyder & S. J. Lopez, Ed.). Oxford University Press.

- Masten, A.S., Best, K. M., & Garmezy, N. (1990). Resilience and development: Contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and Psychopathology*, 2, 425-444.
- McDool, E., Powell, P., Roberts, J., & Taylor, K. (2020). The internet and children's psychological wellbeing. *Journal of Health Economics*, 69, 102274.
- MEB. (2020). Sayılarla uzaktan eğitim. Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü. <http://yegitek.meb.gov.tr/www/sayilarla-uzaktanegitim/icerik/3138>
- MEB. (2021, 31 Ekim). Meb'den son iki ayda öğrenci ve öğretmenlere kapsamlı psikososyal eğitim desteği. <https://www.meb.gov.tr/mebden-son-iki-ayda-ogrenci-ve-ogretmenlere-kapsamli-psikososyal-egitim-destegi/haber/24441/tr>
- Memikoğlu, O. & Genç, V. (2020) *Koronavirüs*. 15-70. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Myers, D., & Deiner, E. (1995). Who is happy. *American Psychological Society*, 6, (1)19.
- Moya-Vergara, R., Lee-Maturana, S., Tay-Karapas, K., Espinoza-Tapia, R., Pinto-Cortez, C., & Guerra, C. (2023). Victimization y factores de riesgo en niños y adolescentes ingresados en centros de protección en el norte de Chile. *Terapia Psicológica*, 41(2), 137-158.
- Nicomedes, C. J., & Avila, R. M. (2020). An analysis on the panic of filipinos during covid-19 pandemic in the Philippines. *Unpublished manuscript*. [https://doi.org/10.13140/RG.2\(17355.54565\)](https://doi.org/10.13140/RG.2(17355.54565)).
- Nuri, C., & Gökşin, G. B. (2023). Intolerance of uncertainty levels in families of children with special needs during Covid-19 process. *International Journal of Disabilities Sports and Health Sciences*, 6(3), 316-328.
- Okuyan C.B., Karasu F, Polat F (2020) Covid 19'un hemşirelik öğrencilerinin sağlık kaygısı düzeyleri üzerine etkisi. *Van Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13, 45-52.

- Osmanoğlu, N., Creswell, C., Dodd, H. (2018). Intolerance of uncertainty, anxiety, and worry in children and adolescents: a meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 225, 80-90.
- Önel, S. N. (2021). *Covid-19 sürecinde öz duyarlık ve psikolojik sağlamlık ile depresyon, anksiyete, stres arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özalp, M. (2022). *Türk gemi adamlarında psikolojik iyi oluşun kişilik özellikleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük değişkenlerine göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özcan, Z. (2015). *Lise öğrencilerinin kişilerarası şemaları ile psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özdin, S. & Özdin, Ş. B. (2020). Levels and predictors of anxiety, depression and health anxiety during covid-19 pandemic in Turkish society: The importance of gender. *International Journal of Social Psychiatry*, 66(5), 504–511.
- Özen, Ö. (2005). *Ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özmen, A., Coşkun, M., & Emine, E. R. (2023). Psikolojik sağlamlık ile COVID-19 fobisi arasındaki ilişkide ruminatif düşüncenin aracı etkisi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(3), 1078-1086.
- Özmen, F. H. (2022). *Son ergenlik döneminde belirsizliğe tahammülsüzlük ve aleksitimi arasındaki ilişkide anksiyetenin aracı etkisinin incelenmesi*. Işık Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Özmen, S., & Ocakdan, U. B. (2022). Covid-19 pandemisinde hemşirelerin ölüm kaygısı düzeyinin psikolojik sağlamlığa etkisinin incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 13(36), 1224-1236.

- Patton, G. C., Sawyer, S. M., Santelli, J. S., Ross, D. A., Afifi, R., Allen, N. B., & Arora, M. (2016). Our future: A lancet commission on adolescent health and wellbeing. *The Lancet*, 2423-2478.
- Panchal, U., Salazar de Pablo, G., Franco, M., Moreno, C., Parellada, M., Arango, C., & Fusar-Poli, P. (2021). The impact of covid-19 lockdown on child and adolescent mental health: Systematic review. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 1-27.
- Pavot, W., Diener, E., & Fujita, F. (1990). Extraversion and happiness. *Personality and Individual Differences*, 1299-1306.
- Peker, A, Cengiz, S., & Yıldız-Nebioğlu M. (2021). Yaşam doyumu ve öznel zindeliğin COVID-19 korkusu ile problemlili internet kullanımı arasındaki aracılık ilişkisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 24, 199-206. <https://doi.org/10.5505/kpd.2020.92259>
- Pituch, K. A., & Stevens, J. P. (2016). *Applied multivariate statistic for the social sciences*. 6th ed. New York and London.
- Proctor, C. L., Linley, P. A., & Maltby, J. (2009). Youth life satisfaction: A review of the literature. *Journal of Happiness Studies*, 583-630. <https://doi.org/10.1007/s10902-008-9110-9>
- Qin, J., Ding, Y., Gao, J., Wu, Y., Lv, H., & Wu, J. (2021). Effects of Covid-19 on mental health and anxiety of adolescents aged 13–16 years: a comparative analysis of longitudinal data from China. *Frontiers in Psychiatry*, 12, 695556.
- Rahman, A., Deeba, F., Akhter, S., Bashar, F., Nomani, D., Koot, J., Kolly K. N., Salah F. B., Haverag, K. & Anwar, I. (2021). Mental health condition of physicians working frontline with COVID-19 patients in Bangladesh. *BMC Psychiatry*, 21(1), 615.
- Rajkumar, R. P. (2020). Covid-19 and mental health: A review of the existing literature. *Asian Journal of Psychiatry*, 52, 102066.
- Ran, L., Wang, W., Ai, M., Kong, Y., Chen, J., & Kuang, L. (2020). Psychological resilience, depression, anxiety, and somatization symptoms in response to covid-19: A study

- of the general population in China at the peak of its epidemic. *Social Science & Medicine*, 262, 113261.
- Ran, M. S., Wang, C., Cai, J., Deng, Z. Y., Mu, Y. F., Huang, Y., & Liu, G. L. (2024). The mutual overlapping impact of stress and infection on mental health problems in adolescents and youths during and after covid-19 pandemic in China. *Journal of Affective Disorders*, 347, 500-508.
- Rask, K., Åstedt-Kurki, P., & Laippala, P. (2002). Adolescent subjective well-being and realized values. *Journal of Advanced Nursing*, 38(3), 254-263.
- Ray, S., Goswami, V., & Kumar, C. M. (2024). Stress-The hidden pandemic for school children and adolescents in India during covid-19 era. *Current Psychology*, 43(9), 8315-8324.
- Rees, G., Goswami, H., & Bradshaw, J. (2010). Developing an index of children's subjective well-being in England. *The Children's Society*
<https://www.york.ac.uk/inst/spru/pubs/pdf/childswb.pdf>
- Resmi Gazete (2021, 30 Haziran). Covid-19 kapsamında kamu kurum ve kuruluşlarında normalleşme ve alınacak tedbirler. 2021/ 13 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi.
- Romero, E., López-Romero, L., Domínguez-Álvarez, B., Villar, P., & Gómez-Fraguela, J. A. (2020). Testing the effects of COVID-19 confinement in Spanish children: The role of parents' distress, emotional problems and specific parenting. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(19), 6975.
- Robitzsch, A., & Robitzsch, M. A. (2017). Package 'sirt'.
- Ryan, R. M., Deci, E. L. (2000). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52, 141-166.
- Ryff, C.D., & Singer, B. (1996). Psychological well-being: Meaning, measurement, and implications for psychotherapy research, *Psychotherapy and Psychosomatics*, 65, 14-23.

- Sánchez-López, M. T., Llamas-Díaz, D., Megías-Robles, A., Gómez-Leal, R., Gutiérrez-Cobo, M. J., Fernández-Berrocal, P., & Cabello, R. (2024). Differential impact of emotional and contextual factors associated with covid-19 on adolescent mental health. *Psychology Research and Behavior Management*, *17*, 147–156. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S434365>
- Sarı, S. (2007). *Sürekli kaygının yordayıcıları olarak belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ile ilgili inançlar ve kontrol odağının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/ulusaltezmerkezi/>
- Sarı, S., & Dağ, İ. (2009). Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği, endişe ile ilgili olumlu inançlar ölçeği ve endişenin sonuçları ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. Geçerliliği ve güvenilirliği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, *10*, 261-70.
- Sarıçam, H., Erguvan, F. M., Akın, A. & Akça, M. Ş. (2014). Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği (BTÖ-12) Türkçe formu: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Route Educational and Social Science Journal*, *1*(3), 148-157.
- Satici, B., Gocet-Tekin, E., Deniz, M. E., & Satici, S. A. (2020). Adaptation of the fear of COVID-19 scale: Its association with psychological distress and life satisfaction in Turkey. *International Journal of Mental Health Addiction*. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00294-0>
- Satici, B., Saricali, M., Satici, S. A., & Griffiths, M. D. (2022). Intolerance of uncertainty and mental wellbeing: Serial mediation by rumination and fear of covid-19. *International Journal of Mental Health And Addiction*, *20*(5), 2731-2742.
- Schimmenti, A., Billieux, J., & Starcevic, V. (2020). The four horsemen of fear: An integrated model of understanding fear experiences during the COVID-19 pandemic. *Clinical Neuropsychiatry*, *17*(2), 41–45.

- Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and wellbeing*. Free Press.
- Seligman, M., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), 5-14. <https://doi:10.1037/0003-066X.55.1.5>
- Sevinçok, L. (2007). Yaygın anksiyete bozukluğunun nörobiyolojisi. *Klinik Psikiyatri*, 10(Ek 5), 3-12.
- Sezer, F. (2011). Ortaöğretim ergenlerinin öznel iyi oluş durumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 192, 74-85.
- Steinberg, J. W., & Daniel, J. (2020). Depression as a major mental health problem for the behavioral health care industry. *Journal of Health Sciences Management and Public Health*, 1, 44-49.
- Steinmayr, R., Wirthwein, L., Modler, L., & Barry, M. M. (2019). Development of subjective well-being in adolescence. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(19), 3690.
- Şahin, E. E., & Töre, B. (2022). Covid-19 korkusu ve öznel iyi oluş: Bilişsel esneklik ve psikolojik sağlamlığın sıralı aracı rolü. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 14(1), 92-99.
- Şarлак, D., & Aslantaş, Y. (2023). Covid-19 korkusu ve sağlık anksiyetesinin duygusal yeme davranışı üzerine etkisi. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(7), 849-875.
- Şirin-Ayva, A. B. (2018). *Macera terapisi temelli grupla danışmanlığın üniversite öğrencilerinde bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlüğe etkisi* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/ulusaltezmerkezi/>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics (Sixth edition)*, 70-120. Pearson Education.

- Tang, S., Xiang, M., Cheung, T., & Xiang, Y.-T. (2021). Mental health and its correlates among children and adolescents during COVID-19 school closure: The importance of parent-child discussion. *Journal of Affective Disorders*, 279, 353-360.
- Taşar, S., & Görücü, R. A. (2021). Kovid-19 pandemisinde ergenlerde koronavirüs-19 fobisinde algılanan sosyal desteğin rolü: Kesitsel bir çalışma. *Medical Journal of Ankara Training & Research Hospital*, 54(3).
- Taytaş, M. (2022). Covid-19 sürecinde ergenlerin yaşam doyumu düzeylerinin incelenmesi. *TRB2-ICES*, 185.
- T.C. İçişleri Bakanlığı (2021, 26 Nisan). 81 il valiliğine tam kapanma tedbirleri genelgesi gönderildi. <https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-tam-kapanma-tedbirleri-genelgesi-gonderildi>
- T.C. İçişleri Bakanlığı (2020, 14 Aralık). Muafiyetlerin kötüye kullanımının önlenmesi. 20076 sayılı Genelge. http://www.mersin.gov.tr/kurumlar/mersin.gov.tr/Genelgeler%20Yonergeler/Korona_virus_Genelgeleri/web2020/30376_Muafiyetlerin_istismari.pdf
- TEDMEM. (2021). *2020 eğitim değerlendirme raporu* (TEDMEM Değerlendirme Dizisi 7). Türk Eğitim Derneği.
- Teoman, D. D. (2015). *Bir pozitif psikoloji uygulama örneği olarak şükran müdahalesi ile çalışanların dayanıklılıklarını artırmaya ve stresle başa çıkma tarzlarını iyileştirmeye yönelik bir alan çalışması* (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Terzi, Ş. (2005). *İyi olmaya ilişkin psikolojik dayanıklılık modeli* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/ulusaltezmerkezi/>
- Terzi, Ş. (2006). Kendini toparlama gücü ölçeğinin uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 77-86.

- Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ile algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 1-11.
- Theresa, N. C., Christian, N. G., & Nnadi, F. U. (2014). The pervasiveness of Ebola virus disease in Africa: Implication for economy, ecology and socio-religious dynamics. *International Journal of Human Sciences*, 19, 69–77.
- Tönbül, Ö. (2020). Koronavirüs (Covid-19) salgını sonrası 20-60 yaş arası bireylerin psikolojik dayanıklılıklarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Akademik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 159-174.
- Türk, A., Şahan, H., & Engin, E. (2022) Acil servise başvuran hastalarda Covid-19 korkusu ve yaşam doyumu ilişkisi. *Etkili Hemşirelik Dergisi*, 16(4), 447-459.
- Türk Dil Kurumu. (2021). Koronavirüs. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkiye Psikiyatri Derneği (2020). *Koronavirüs hastalığı salgını sırasında ruh sağlığı ve stresle baş etme*, <https://www.psikiyatri.org.tr/2147/Koronavirüs-hastalığı-salgını-sirasında-ruh-sağlığı-ve-stresle-baş-etme>
- Tuzgöl Dost, M. (2004). *Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tuzgöl Dost, M. (2010). Güney Afrika ve Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre öznel iyi oluş ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(158). <https://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/306/222>
- Ulukan, M., & Esenkaya, A. (2020). Pandemi sürecinde uzaktan eğitim alan üniversite öğrencilerinin yardımseverlik ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, (Issn:2630-631X) 6(35), 1519-1530.
- UNESCO (2021). *UNESCO–2021 küresel eğitim buluşması raporu*. <https://ogrenmetasarimlari.com/unesco-2021-kuresel-egitim-bulusmasi-raporu/>

- Ünüvar, A. (2012). *Gerçeklik kuramına dayalı psiko-eğitim programının lise ergenlerinin denetim odağı ve yılmazlık düzeyi üzerindeki etkisinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Vaillancourt, T., McDougall, P., Comeau, J., & Finn, C. (2021). COVID-19 school closures and social isolation in children and youth: Prioritizing relationships in education. In (Vol. 6, pp. 1795-1813): *Canadian Science Publishing* 1840 Woodward Drive, Suite 1, Ottawa, ON K2C 0P7.
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C. S., & Ho, R. C. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (covid-19) epidemic among the general population in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(5), 1729. <https://doi:10.3390/ijerph17051729>
- Werner, E.E., & Smith, R.S. (1992). *Overcoming the odds: High risk children from birth to adulthood*, 120-170. Cornell University Press.
- Williams, N., Radia, T., Harman, K., Agrawal, P., Cook, J., & Gupta, A. (2021). COVID-19 Severe acute respiratory syndrome coronavirus 2 (SARS-CoV-2) infection in children and adolescents: a systematic review of critically unwell children and the association with underlying comorbidities. *European Journal of Pediatrics*, 180, 689-697.
- World Health Organization (2020). *Novel Coronavirus (2019-nCoV), Situation Report–1*, https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situationreports/20200121-sitrep-1-2019ncov.pdf?sfvrsn=20a99c10_4
- World Health Organization (2020). *Mental health and Covid-19*, <https://www.kff.org/coronavirus-covid-19/issue-brief/the-implications-of-covid-19-for-mental-health-and-substance-use/>

World Health Organization. (2021, May 19). *Coronavirus Disease (COVID 2019) situation reports*.

<https://www.who.int/emergencies/diseases/novelcoronavirus2019><https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>.

World Health Organization (2021). *Coronavirus Disease (COVID 2019) Situation Reports*.

<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>

World Health Organization. (2024, May 19). *Number of COVID-19 cases reported to WHO (cumulative total)*. <https://data.who.int/dashboards/covid19/cases?n=c>

World Health Organization. (2024, May 19). *Number of COVID-19 deaths reported to WHO (cumulative total)*. <https://data.who.int/dashboards/covid19/deaths?n=c>

Wang, C. K., K. A., Liu, W. C., & Divaharan, S. (2008). Passion and intrinsic motivation in digital gaming. *Cyber Psychology & Behavior*, 39-45.

Wu, A. M., Cheung, V. I., Ku, L., & Hung, E. P. (2013). Psychological risk factors of addiction to social networking sites among Chinese smartphone users. *Journal of Behavioral Addictions*, 2(3), 160-166.

Wu, Z., & McGoogan, J. M. (2020). Characteristics of and important lessons from the coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak in China: Summary of a report of 72314 cases from the Chinese center for disease control and prevention. *JAMA*, 323(13), 1239–1242. <https://doi.org/10.1001/jama.2020.2648>

Xiao, C. (2020). A novel approach of consultation on 2019 novel coronavirus (COVID-19)-related psychological and mental problems: Structured letter therapy. *Psychiatry Investig.*, 17(2), 175-6. <https://doi:10.30773/pi.2020.0047>

Xu, Q., Mao, Z., Wei, D., Liu, P., Fan, K., Wang, J., Wang, X., Lou, X., Lin, H., Wang, C. & Wu, C. (2021). Prevalence and risk factors for anxiety symptoms during the outbreak of COVID-19: A large survey among 373216 junior and senior high school students

in China. *Journal of Affective Disorders*, 288, 17-22.
<https://doi.org/10.1016/j.jad.2021.03.080>

Yang, Y., Li, W., Zhang, Q., Zhang, L., Cheung, T., & Xiang, Y. T. (2020). Mental health services for older adults in China during the COVID-19 outbreak. *The Lancet. Psychiatry*, 7(4), e19. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30079-1](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30079-1)

Yıldırım, M., & Arslan, G. (2022). Exploring the associations between resilience, dispositional hope, subjective wellbeing, and psychological health among adults during early stage of COVID-19. *Current Psychology*, 41, 5712-5722.

Yıldırım, M., Arslan, G. & Wong, P.T.P. (2021). Meaningful living, resilience, affective balance, and psychological health problems among Turkish young adults during coronavirus pandemic. *Current Psychology*. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-01244-8>

Yıldız, F. T., & Yıldız, İ. (2023). Identifying the levels of COVID-19 fear, perceived stress, and psychological resilience of the university students enrolled at the health programs. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(2), 287-294.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2020). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, 270-310. Seçkin Yayıncılık.

Yüksel, B. (2014). *Kaygı belirtilerini açıklamada bağlanma, pozitif ve negatif duygu düzenleme ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkiyi bütünleyici model arayışı* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
<https://tez.yok.gov.tr/ulusaltezmerkezi/>

Zhang, J., Litvinova, M., Liang, Y., Wang, Y., Wang, W., Zhao, S., Wu, Q., Merler, S., Viboud, C., & Vespignani, A. (2020). Age profile of susceptibility, mixing, and social distancing shape the dynamics of the novel coronavirus disease 2019 outbreak in China. *MedRxiv*.

Zinker, J. (1978). *Creative process in gestalt therapy*. Vintage Books.

EK-A: Koronavirüs 19 Fobisi (CP19-S) Ölçeği (Örnek Sorular)

YÖNERGE: Aşağıda, insanların koronavirüs salgınında yaşayabilecekleri problemlerle ilgili bazı cümleler yazılmıştır. Her cümleyi dikkatle, ama üzerinde çok da takılmadan okuyunuz.

Cümledeki duruma, **BU GÜN DAHİL GEÇEN HAFTA**, içinde ne kadar katıldığınızı en iyi anlatan kelimenin altındaki yuvarlağa tıklayınız. Lütfen hiçbir cümleyi boş bırakmadan hepsini değerlendiriniz. Lütfen her madde için sadece size en iyi uyan tek seçenek belirtiniz. Örneğin, Bugün dahil geçen hafta içinde, “koronavirüs beni kaygılandırıyor” ifadesine katılmıyorsanız, 2 numaralı yuvarlağı seçmelisiniz. Seçiminizi yuvarlağın içini karalayarak ya da herhangi bir şekilde işaretleyerek belirtebilirsiniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Genelde Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Koronavirüs beni kaygılandırıyor	①	②	③	④	⑤
1. Korona virüs kapma korkusu beni çok kaygılandırıyor.				①	② ③ ④ ⑤
3. Öksüren insanları görünce koronavirüs şüphesiyle aşırı kaygılanıyorum.				①	② ③ ④ ⑤
5. Ailemden birinin korona virüse yakalanma olasılığından aşırı derecede korkuyorum.				①	② ③ ④ ⑤
7. Hapşırın insanlardan korona virüs şüphesiyle kaçarcasına uzaklaşıyorum.				①	② ③ ④ ⑤
9. Korona virüsten ölüm haberleri beni müthiş derecede kaygılandırıyor.				①	② ③ ④ ⑤
11. Korona virüs sebebiyle, ellerimi temizlemek için aşırı zaman harcadığımı farkındayım.				①	② ③ ④ ⑤
13. Korona virüsle ilgili belirsizlikler beni ciddi manada kaygılandırıyor.				①	② ③ ④ ⑤
15. Korona virüse yakalanmak korkusundan sosyal ilişkilerim ciddi anlamda sekteye uğruyor.				①	② ③ ④ ⑤
17. Korona virüsün yayılma hızı beni aşırı derecede panikletiyor.				①	② ③ ④ ⑤
19. Başkalarından korona virüs kapma korkusundan kendimi alamıyorum.				①	② ③ ④ ⑤

EK-B: Öznel İyi Oluş Ölçeği (Lise Formu) (Örnek Sorular)

Açıklama: Ölçekte kişiliğinizin ve yaşamınızın çeşitli yönlerine ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadeleri tek tek okuyarak ifadenin size ne derece uygun olduğuna karar veriniz. İfade size tamamen uygunsa sol boşluğa (5) ;çoğunlukla uygunsa (4);orta derecede uygunsa (3); biraz uygunsa (2) ; hiç uygun değilse (1) yazınız.

- 1.Yasamımda zevk alarak yaptığım etkinlik sayısı azdır.
3. Geriye dönüp baktığımda isteklerimin çoğunu elde edemediğimi görüyorum.
5. İstediğim nitelikte ve sayıda arkadaşım olmamasına üzülüyorum.
- 7.Ulaşmak istediğim ideallerim var.
9. Küçük sorunları bile büyütürüm.
11. Yakın gelecekte yaşamımda güzel gelişmeler olacağına inanıyorum.
13. Yaşamıma beni ona bağlayacak anlamlar katmakta zorlanmam.
15. Ailemle olan ilişkilerimden memnunum.
24. İç dünyamın zaman geçtikçe zenginleştiğini hissediyorum.
25. Tanıdığım insanların çoğundan daha fazla sıkıntım var.
- 27.Sevilen ve güvenilen biri olduğumu hissediyorum.
- 28.Geçmişte yaptığım hatalardan dolayı yoğun suçluluk duygusu yaşıyorum.
- 30.Yaşamım başarısızlıklarla dolu.
- 37.Yaşama iyimser bir açıyla bakabilme yönümden memnunum.

EK-C: Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12) (Örnek Sorular)

Lütfen aşağıdaki maddelerin karşısında bulunan ve maddelere ne kadar katıldığınızı gösteren sayılardan size en uygun olanını işaretleyiniz. (1) Bana hiç uygun değil, (2) Bana çok az uygun, (3) Bana biraz uygun, (4) Bana çok uygun ve (5) Bana tamamen uygun anlamına gelmektedir.					
1. Beklenmedik olaylar canımı çok sıkar.	1	2	3	4	5
3. İnsan beklenmedik olaylardan (sürprizlerden) kaçınmak için daima ileriye bakmalıdır.	1	2	3	4	5
5. Geleceğin bana neler getireceğini her zaman bilmek isterim.	1	2	3	4	5
7. Her şeyi önceden ayrıntılı bir şekilde organize edebilmeliyim.	1	2	3	4	5
9. Harekete geçme zamanı geldiğinde, belirsizlik elimi kolumu bağlar.	1	2	3	4	5
11. En küçük bir şüphe bile hareket etmemi engeller.	1	2	3	4	5
12. Tüm belirsiz durumlardan uzak durmak zorundayım.	1	2	3	4	5

EK-Ç: Çocuk Ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği (ÇGPSÖ-12) (Örnek Sorular)

Lütfen aşağıdaki maddelerin karşısında bulunan ve maddelere ne kadar katıldığınızı gösteren sayılardan size en uygun olanını işaretleyiniz. (1) Bana hiç uygun değil, (2) Bana çok az uygun, (3) Bana biraz uygun, (4) Bana çok uygun ve (5) Bana tamamen uygun anlamına gelmektedir.

Hayatımda saygı duyabileceğim insanlar var.

Ailem benim hakkımda birçok şeyi bilir.

Bir şeyler istediğim şekilde gitmediğinde, diğer insanlara ve kendime zarar vermeden bu durumu çözebilirim.

Kendimi okuluma ait hissediyorum.

Ailem zor zamanlarımda yanımdadır.

Arkadaşlarım zor zamanlarımda yanımdadır.

Hayatımda gelecekte kullanacağım yeteneklerimi geliştireceğim fırsatlara sahibim.

Ailemin aile geleneklerini ve kültürünü seviyorum.

EK-D: Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcı,

Koronavirüs salgınının dünyada ve ülkemizde uzun süre devam etmesi pek çok alanı etkilemiştir. Bu araştırma salgın sürecinde siz değerli katılımcı hakkında bilgi sahibi olmak için yapılmaktadır.

Lütfen araştırmadaki sorulara size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

Müjgan ÜLKER

Psikolojik Danışman

1. Cinsiyetiniz:	Kadın () Erkek ()
2. Hangi Liseye gidiyorsunuz?	
3. Kaçınıcı Sınıftasınız?	
4. 2022 Sene sonu not ortalamanız kaçtır?	
5.Koronavirüse yakalandınız mı?	Evet () Hayır ()
6.Ailenizde koronavirüse yakalanan oldu mu?	Evet () Hayır ()
7.Koronavirüs'dan korunmak için aşı oldunuz mu?	Evet () Hayır ()
8.Koronavirüs salgınında bir yakınınızı kaybettiniz mi?	Evet () Hayır ()
9.Salgın boyunca anne ya da babanız iş kaybı yaşadı mı?	Evet () Hayır ()
10.Koronavirüs salgını ders başarılarınızı nasıl etkiledi?	Olumlu () Olumsuz ()

EK-E: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Merhaba, benim adım Müjgan Ülker, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim dalında doktora öğrencisiyim. “Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Öznel İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlığın Yordayıcısı Olarak Koronavirüs Fobisi” konulu tez çalışmam için sizin de isteğiniz doğrultusunda görüşme yapacağız. Sizlerin görüşleri bu noktada çok önemlidir. Görüşme sürecinde konuşulanlar sadece tez kapsamında kullanılacak olup tez danışmanım Prof. Dr. Filiz Bilge dışında hiç kimseyle kesinlikle paylaşılmayacaktır. Başlamadan önce, bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?

İzin verirseniz görüşmeyi kaydetmek istiyorum. Bunun sizce bir sakıncası var mı? Görüşmenin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum. İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

1. Kısaca kendinizi tanıtır mısınız?
2. Koronavirüsü tanımlar mısınız?
3. Koronavirüs salgını günlük hayatınızı nasıl etkiledi?
4. Salgın sürecinde yaşadığınız duygular nelerdir?
5. Koronavirüs sürecinde hibrit eğitim hayatınızı nasıl etkiledi?
6. Kısıtlamaların sizdeki etkileri neler oldu?
7. Salgın sürecinde koronavirüse yakalandınız mı?
8. Ailenizde koronavirüse yakalanan bireyler oldu mu?
9. Fobi, bireylerin özgül bir nesne ya da durumla ilgili olarak belirgin bir korku ya da kaygı durumu olarak tanımlanır.
 - a) Koronavirüs salgınının sizde fobi duygusunu oluşturduğunuzu düşünüyor musunuz?
 - b) Koronavirüs fobisinin hayatınızı etkilediğini düşünüyor musunuz?
10. Belirsizlik, bireylerin bir olay veya durum hakkında ne olacağını kestirememesi durumudur.
 - a) Koronavirüs salgın sürecinde belirsiz durumlarla karşılaştınız mı?
 - b) Bu durumlarla baş edebildiğinizi düşünüyor musunuz?
 - c) Koronavirüs fobisinin belirsizliğe tahammülsüzlüğünüzü etkilediğini düşünüyor musunuz?
11. Öznel iyi oluş bireylerin mutlu olmak için kendinde gördüğü pozitif özelliklerdir.
 - a) Koronavirüs salgınında öznel iyi oluşunuzu koruduğunuzu düşünüyor musunuz?
 - b) Mutluluğunuzu artırmaya çalıştınız mı?
 - c) Koronavirüs fobisinin öznel iyi oluşunuzu etkilediğini düşünüyor musunuz?
12. Koronavirüs sürecinde yaşadığınız olumsuz duygularla başa çıkabildiğinizi düşünüyor musunuz? Evet ise psikolojik sağlamlığınızı güçlü tutan etkenler nelerdir?

- a) Bireysel faktörler
- b) Ailevi faktörler
- c) Okula ilişkin faktörler nelerdir?
- d) Topluluğun ilişkin faktörler nelerdir?
- e) Topluma ilişkin faktörler nelerdir?
- f) Koronavirüs fobisinin psikolojik sağlamlığınızı etkilediğini düşünüyor musunuz?

13. Ekleme istedikleriniz varsa lütfen söyleyiniz.

EK-F: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Veli İzni)

...../...../.....

Sayın veli/vasi,

Çalışmaya göstermiş olduğunuz ilgi ve bana ayıracağınız zaman için şimdiden çok teşekkür ederim. Bu form, yaptığım araştırmanın amacını size anlatmayı ve çocuğunuzun bir katılımcı olarak haklarını tanımlamayı amaçlamaktadır.

Bu araştırma, Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı'nda doktora öğrencisi olan Müjgan Ülker'in, Prof. Dr. Filiz Bilge danışmanlığında yürüttüğü "Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Öznel İyi Oluş Ve Psikolojik Sağlamlığın Yordayıcısı Olarak Koronavirüs Fobisi" adlı tez çalışmasıdır. Araştırmanın amacı/konusu, Ergenlik döneminde bulunan lise ergenlerinin koronavirüs fobisi bağımsız değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlık bağımlı değişkeni arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda koronavirüs fobisini ölçmek için "Koronavirüs Fobisi Ölçeği (C19P-S)", belirsizliğe tahammül düzeylerini ölçmek için "Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12)", öznel iyi oluşlarını ölçmek için "Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği", psikolojik sağlamlık düzeylerini ölçmek için "Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği-12 (ÇGPSÖ-12)" ve sosyo-demografik özellikleri belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan "Kişisel Bilgi Formu kullanılmaktadır.

Bu çalışma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan Onay Bildirimi ve Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Ayrıca okul idaresinin de araştırmaya dair bilgisi ve izni bulunmaktadır.

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çocuğunuz, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahiptir. Çalışma için dağıtılacak ölçeklere/formlara isim yazılması gerekli olmayıp ölçeklerin/formların doldurulması yaklaşık 20-25 dakika sürmektedir. Çocuğunuzdan toplanan veriler yalnızca bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır. Verilen bilgilerin hiç kimseye paylaşılması söz konusu değildir. Araştırma esnasında karşılaşılabilecek herhangi bir risk bulunmamaktadır. Araştırma süresince, tereddüt ettiğiniz veya sormak istediğiniz bir konu olduğunda çekinmeden sorabilirsiniz. Ayrıca araştırma sonucu hakkında bilgi almak ve araştırma sonrasında sormak istedikleriniz için Müjgan Ülker'e ulaşabilirsiniz.

Veli/vasisinin onam açıklaması;

Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu'ndaki tüm açıklamaları okudum. Çocuğumun istediği zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabilceğini biliyor ve araştırmaya katılmasına izin veriyorum.

Katılımcı Çocuğun Velisi/Vasisi:

Adı/Soyadı:

Adres:

Telefon:

e-posta:

İmza:

Sorumlu Araştırmacı:

Adı/Soyadı: Prof. Dr. Filiz BİLGE

Adresi: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Beytepe, Ankara

İmza:

Araştırmacı:

Adı/Soyadı: Müjgan Ülker

Adresi: Ankara Pursaklar Fen Lisesi

İmza:

EK-G: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Ergen)

...../...../.....

Merhaba,

Çalışmaya gösterdiğin ilgi ve bana ayırdığın zaman için şimdiden çok teşekkür ederim. Bu formla, kısaca sana ne yaptığımı ve bu araştırmaya katılman durumunda neler yapacağımızı anlatmayı amaçladım.

Bu araştırma, Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı'nda doktora öğrencisi olan Müjgan Ülker'in, Prof. Dr. Filiz Bilge danışmanlığında yürüttüğü "Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Öznel İyi Oluş Ve Psikolojik Sağlamlığın Yordayıcısı Olarak Koronavirüs Fobisi" adlı tez çalışmasıdır. Araştırmanın amacı/konusu, Ergenlik döneminde bulunan lise ergenlerinin koronavirüs fobisi bağımsız değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlık bağımlı değişkeni arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda koronavirüs fobisini ölçmek için "Koronavirüs Fobisi Ölçeği (C19P-S)", belirsizliğe tahammül düzeylerini ölçmek için "Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12)", öznel iyi oluşlarını ölçmek için "Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği", psikolojik sağlamlık düzeylerini ölçmek için "Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği-12 (ÇGPSÖ-12)" ve sosyo-demografik özellikleri belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan "Kişisel Bilgi Formu kullanılmaktadır.

Bu çalışma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan Onay Bildirimi ve Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Ayrıca okul idaresinin de araştırmaya dair bilgisi ve izni bulunmaktadır.

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahipsin. Çalışma için dağıtılacak ölçeklere/formlara isim yazılması gerekli olmayıp ölçeklerin/formların doldurulması yaklaşık 20-25 dakika sürmektedir. Çalışmada toplanan veriler yalnızca bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır. Verilen bilgilerin hiç kimseye paylaşılması söz konusu değildir. Araştırma esnasında karşılaşılacak herhangi bir risk bulunmamaktadır. Araştırma süresince, tereddüt ettiğin veya sormak istediğin bir konu olduğunda çekinmeden sorabilirsin.

Çocuğun/ergeninin onam açıklaması;

Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu'ndaki tüm açıklamaları okudum. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi biliyorum. Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcı:

Adı/Soyadı:

Adres:

Telefon:

e-posta:

İmza:

Sorumlu Araştırmacı:

Adı/Soyadı: Prof. Dr. Filiz BİLGE

Adresi: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Beytepe, Ankara

İmza:

Araştırmacı:

Adı/Soyadı: Müjgan Ülker

Adresi: Ankara Porsaklar Fen Lisesi

İmza:

EK-H: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Veli)

.../.../.....

Sayın veli/vasi,

Çalışmaya göstermiş olduğunuz ilgi ve bana ayıracağınız zaman için şimdiden çok teşekkür ederim. Bu form, yaptığım araştırmanın amacını size anlatmayı ve çocuğunuzun bir katılımcı olarak haklarını tanımlamayı amaçlamaktadır.

Bu araştırma, Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı'nda doktora öğrencisi olan Müjgan Ülker'in, Prof. Dr. Filiz Bilge danışmanlığında yürüttüğü "Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Öznel İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlığın Yordayıcısı Olarak Koronavirüs Fobisi" adlı tez çalışmasıdır. Araştırmanın amacı/konusu, Ergenlik döneminde bulunan lise ergenlerinin koronavirüs fobisi bağımsız değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlık bağımlı değişkeni arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda koronavirüs fobisini ölçmek için "Koronavirüs Fobisi Ölçeği (C19P-S)", belirsizliğe tahammül düzeylerini ölçmek için "Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12)", öznel iyi oluşlarını ölçmek için "Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği", psikolojik sağlamlık düzeylerini ölçmek için "Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği-12 (ÇGPSÖ-12)" ve sosyo-demografik özellikleri belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmaktadır. Ayrıca araştırma kapsamında koronavirüs salgınında ergenlerin koronavirüs fobisi bağımsız değişkeninin, belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlık bağımlı değişkenine ilişkin algıları belirlenmek istenmektedir. Bu amaçla 8-10 kişiden oluşan bir odak grup görüşmesinin yapılması hedeflenmektedir. Bu odak grup görüşmesinde çocuğunuza "Görüşme Formu"ndaki sorular yöneltilmektedir ve çocuğunuzdan bunları yanıtlaması istenecektir. Görüşme esnasında araştırmacı tarafından ses kaydı alınacaktır. Ses kaydının amacı, verdiğiniz yanıtlarının daha sonra araştırmacı tarafından deşifre edilebilmesidir (yazıya dökülmesidir).

Bu çalışma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan Onay Bildirimi ve Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Ayrıca okul idaresinin de araştırmaya dair bilgisi ve izni bulunmaktadır. Çocuğunuzla yapılacak odak grup görüşmesinin yeri okulunuzun toplantı salonudur. Görüşmenin belirtilen yerde yapılabilmesi için okul idaresinden gerekli izinler alınmıştır.

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çocuğunuz, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahiptir. Çalışma için yapılacak odak grup görüşmesi yaklaşık 60-90 dakika sürecektir. Çocuğunuzdan toplanan veriler yalnızca bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır. Verilen bilgilerin hiç kimseye paylaşılması söz konusu değildir. Araştırma esnasında karşılaşılabilecek herhangi bir risk bulunmamaktadır. Araştırma süresince, tereddüt ettiğiniz veya sormak istediğiniz bir konu olduğunda çekinmeden sorabilirsiniz.

Veli/vasisinin onam açıklaması;

Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu'ndaki tüm açıklamaları okudum. Çocuğumun istediği zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabilceğini biliyor ve araştırmaya katılmasına izin veriyorum.

Katılımcı:

Adı/Soyadı:

Adres:

Telefon:

e-posta:

İmza:

Sorumlu Araştırmacı:

Adı/Soyadı: Prof. Dr. Filiz BİLGE

Adresi: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Beytepe, Ankara

İmza:

Araştırmacı:

Adı/Soyadı: Müjgan Ülker

Adresi: Ankara Pursaklar Fen Lisesi

İmza:

EK-I: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Ergen)

...../...../.....

Merhaba,

Çalışmaya gösterdiğin ilgi ve bana ayırdığın zaman için şimdiden çok teşekkür ederim. Bu formla, kısaca sana ne yaptığımı ve bu araştırmaya katılman durumunda neler yapacağımızı anlatmayı amaçladım.

Bu araştırma, Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı'nda doktora öğrencisi olan Müjgan Ülker'in, Prof. Dr. Filiz Bilge danışmanlığında yürüttüğü "Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Öznel İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlığın Yordayıcısı Olarak Koronavirüs Fobisi" adlı tez çalışmasıdır. Araştırmanın amacı/konusu, Ergenlik döneminde bulunan lise ergenlerinin koronavirüs fobisi bağımsız değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlık bağımlı değişkeni arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda koronavirüs fobisini ölçmek için "Koronavirüs Fobisi Ölçeği (C19P-S)", belirsizliğe tahammül düzeylerini ölçmek için "Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12)", öznel iyi oluşlarını ölçmek için "Öznel İyi Oluş Ölçeği-(Lise Formu)", psikolojik sağlamlık düzeylerini ölçmek için "Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği-12 (ÇGPSÖ-12)" ve sosyo-demografik özellikleri belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan "Kişisel Bilgi Formu kullanılmaktadır.

Ayrıca araştırma kapsamında koronavirüs salgınında ergenlerin koronavirüs fobisi bağımsız değişkeninin, belirsizliğe tahammülsüzlük, öznel iyi oluş ve psikolojik sağlamlık bağımlı değişkenine ilişkin algıları belirlenmek istenmektedir. Bu amaçla 8-10 kişiden oluşan bir odak grup görüşmesinin yapılması hedeflenmektedir. Bu odak grup görüşmesinde sana "Görüşme Formu"ndaki soruları yönelteceğim ve senden bunları yanıtlamanı isteyeceğim. Görüşme esnasında ses kaydı alacağım. Ses kaydının amacı, verdiğin yanıtların daha sonra deşifre edilebilmesidir (yazıya dökülmesidir).

Bu çalışma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan Onay Bildirimi ve Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Ayrıca okul idaresinin de araştırmaya dair bilgisi ve izni bulunmaktadır. Bu görüşmenin yeri okulunuzun Seminer Salonudur. Görüşmenin belirtilen yerde yapılabilmesi için Okul İdaresinden gerekli izinler alınmıştır.

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahipsin. Çalışma için yapılacak odak grup görüşmesi yaklaşık 60-90 dakika sürecektir. Bu görüşmeden toplanan veriler yalnızca bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır. Verilen bilgilerin hiç kimseye paylaşılması söz konusu değildir. Araştırma esnasında karşılaşılabilecek herhangi bir risk bulunmamaktadır. Araştırma süresince, tereddüt ettiğin veya sormak istediğin bir konu olduğunda çekinmeden sorabilirsin.

Katılımcının onam açıklaması;

Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu'ndaki tüm açıklamaları okudum. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi biliyorum. Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcı:

Adı/Soyadı:

Adres:

Telefon:

e-posta:

İmza:

Sorumlu Araştırmacı:

Adı/Soyadı: Prof. Dr. Filiz BİLGE

Adresi: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Beytepe, Ankara

İmza:

Araştırmacı:

Adı/Soyadı: Müjgan Ülker

Adresi: Ankara Pursaklar Fen Lisesi

İmza:

EK-i: Ölçek İzinleri

1. Kovid-19 Fobisi Ölçeği İzni

Gönderen: Mustafa Baloglu, Ph.D.
Gönderildi: 4 Ağustos 2021 Çarşamba 11:18
Kime: Müjgan Ülker
Konu: Re: Kovid-19 Fobisi Ölçeği

Kullanabilirsiniz.

Mustafa Baloglu, Ph.D.
 Professor & Chair
 Department of Special Education
 Hacettepe University

From: Müjgan Ülker
Sent: Wednesday, August 4, 2021 9:06:13 AM
To: Mustafa Baloglu
Cc: Filiz Billge
Subject: Kovid-19 Fobisi Ölçeği

İyi günler sayın hocam ben Müjgan Ülker. Hacettepe Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı doktora öğrencisiyim. Danışmanım Prof. Dr. Filiz BİLGE'nin bilgisi dahilinde tez önerimi yazmaktayım. Geliştirdiğiniz Kovid-19 Fobisi Ölçeği'ni tez çalışmamda izninizle kullanmak istiyorum. Saygılarımla.

2. Öznel İyi Oluş Ölçeği (Lise Formu)

Gönderen: Ozlem Ozen
Gönderildi: 19 Ağustos 2021 Perşembe 21:04
Kime: Müjgan Ülker
Konu: Re: Öznel İyi Oluş Ölçeği

Müjgan hocam ölçeği kullanabilirsiniz, çalışmalarınızda başarılar be de kolaylıklar dilerim.
 Sevgiler
 Özlem Özen Koç

18 Ağu 2021 Çar, saat 22:43 tarihinde Müjgan Ülker şunu yazdı:
 İyi günler sayın hocam ben Müjgan Ülker. Hacettepe Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı doktora öğrencisiyim. Danışmanım Prof. Dr. Filiz BİLGE'nin bilgisi dahilinde tez önerimi yazmaktayım. Geliştirdiğiniz Öznel İyi Oluş Ölçeği'ni tez çalışmamda izninizle kullanmak istiyorum. Saygılarımla.

3. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği İzni

Gönderen: Hakan Sarıçam
Gönderildi: 6 Ağustos 2021 Cuma 00:19
Kime: Müjgan Ülker
Konu: Re: Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği

Müjgan merhaba,
 Ölçek maddeleri ve puanlama bilgisi ektedir.
 Tezinde memnuniyetle kullanabilirsin.
 Filiz hocama selamlar.
 Kolaylıklar ve sağlıklı günler dilerim.

Not: Ölçek maddeleri ticari kazanç sağlayan çalışmalarda kullanılamaz ve ölçek maddelerinin tamamı sanal ortamda (tezin sonu, web siteleri vb.) paylaşılabilir.

Müjgan Ülker, 4 Ağu 2021 Çar, 09:16 tarihinde şunu yazdı:

İyi günler sayın hocam ben Müjgan Ülker. Hacettepe Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı doktora öğrencisiyim. Danışmanım Prof. Dr. Filiz BİLGE'nin bilgisi dahilinde tez önerimi yazmaktayım. Geliştirdiğiniz Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği'ni tez çalışmamda izninizle kullanmak istiyorum.

Saygılarımla.

4. Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği İzni

Gönderen: Gökmen Arslan

Gönderildi: 4 Ağustos 2021 Çarşamba 09:20

Kime: Müjgan Ülker

Konu: Re: Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği

Merhaba,

Ölçeklere kişisel web adresimden erişebilirsiniz.

Kolaylıklar dilerim.

4 Ağu 2021 Çar 09:16 tarihinde Müjgan Ülker şunu yazdı:

İyi günler sayın hocam ben Müjgan Ülker. Hacettepe Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı doktora öğrencisiyim. Danışmanım Prof. Dr. Filiz BİLGE'nin bilgisi dahilinde tez önerimi yazmaktayım. Geliştirdiğiniz Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'ni tez çalışmamda izninizle kullanmak istiyorum.

Saygılarımla.

**EK-J: Araştırma Etik Komisyon İzin Muafiyeti Formu/ Araştırma Etik Komisyonu Onay
Bildirimi**

Tarih: 15/03/2022
Sayı: E-35853172-399-00002088065
00002088065

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük**

Sayı : E-35853172-399-00002088065
Konu : Müjgan ÜLKER Hk. (Etik Komisyon İzni)

15.03.2022

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 22.02.2022 tarihli ve E-51944218-399-00002052263 sayılı yazımız.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık doktora programı öğrencisi **Müjgan ÜLKER**'in **Prof. Dr. Filiz BİLGE** sorumluluğunda yürüttüğü "**Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Öznel İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlığın Yordayıcısı Olarak Koronavirüs Fobisi**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **08 Mart 2022** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 5779B068-FFEF-4143-94DD-14AE6000900D

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/hu-cbys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Duygu Didem İLERİ

E-posta: yazim@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Memur

Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks: 0 (312) 311 9992

Telefon: .

Kep: hacettepeuniversitesi@hu01.kep.tr

EK-K: Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Millî Eğitim Müdürlüğü

Tarih: 20/04/2022
Sayı: E-605.99-00002147090
00002147090

Sayı : E-14588481-605.99-48194813
Konu : Araştırma İzni

20.04.2022

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2020/2 sayılı Genelgesi.
b) 07.04.2022 tarihli ve 00002126248 sayılı yazınız.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık doktora programı öğrencisi Müjgan ÜLKER'in "**Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlük Öznel İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlığın Yordayıcısı Olarak Koronavirüs Fobisi**" konulu çalışması kapsamında İlimize bağlı liselerde uygulama yapma talebi ilgi (a) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda, gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Harun FATSA
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Ek: Uygulama Araçları

Dağıtım:
Gereği:
Hacettepe Üniversitesi

Bilgi:
B Planı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Emniyet Mah. Alparslan Türkeş Cad. 4/A Yenimahalle/ANKARA

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ehys>

Telefon No : 0 (312) 306 89 07

E-Posta: istatistik06@meb.gov.tr

Keşif Adresi : meb@b01.kep.tr

İnternet Adresi: www.meb.gov.tr

Bilgi için: D. KARAGÜZEL

Unvan : Memur

Fakse: _____

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrakorg.meb.gov.tr> adresinden **ca9b-8347-3eb8-bbb8-37e1** koda ile teyit edilebilir.

EK-L: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında,

- * tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- * görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- * başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- * atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- * kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- * bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

05/07/2024

Müjgan ÜLKER

EK-M: Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu

05/07/2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı: Ergenlerde Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Öznel İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlığın Yordayıcısı Olarak Koronavirüs Fobisi

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Turnitin** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
23/04/2024	110	129024	27/06/2024	%19	2359561757

Uygulanan filtreler:

- Kaynaklar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarını inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: Müjgan ÜLKER

Öğrenci No.: N17242933

Ana Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

İmza

Programı: Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Statüsü:

Y.Lisans

Doktora

Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

(Prof.Dr. Filiz Bilge)

EK-N: Thesis/Dissertation Originality Report

05/07/2024

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Educational Sciences

Thesis Title: Coronavirus Phobia as Predictor of Intolerance for Uncertainty, Subjective Well-Being,
Psychological Resilience Among Adolescents

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
23/04/2024	110	129024	27/06/2024	%19	2359561757

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Lastname: Mùjgan ÙLKER
Student No.: N17242933
Department: EDUCATIONAL SCIENCES
Program: GUIDANCE AND PSYCHOLOGICAL COUNSELING
Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

Signature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
(Prof. Dr. Filiz Bilge)

EK-N: Yayınlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

05 /07 /2024

(imza)

Müjgan ÜLKER

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezinerişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3 şahıslara veya kurumlara haksız kazanç; imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ay aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir*. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

*Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir

